Zie over Andreas Andriessen, schrijver dezer Aanmerk^{n}. overl. als Emeritus predik^{t}. te Vere 12 Jan. 1768, Van Iperen hist. van het psalmgezang, I. 247. – Witsen Geijsbeek, woordenb. der Nederl. Dichters, I, 45. – Nieuwe Naamlijst der pred. van Vere, door J. Renier, p. 14. 61 volgg.

AANMERKINGEN

OP DE PSALMBERYMINGEN VAN

PETRUS DATHENUS.

AANMERKINGEN

OP DE PSALMBERYMINGEN VAN

PETRUS DATHENUS;

IN WELKE UIT HET ALGEMEEN GEBREK VAN TAAL- EN DIGHTKUNDE, ONHEBLYKE WANTAAL VAN PSALM TOT PSALM VOORKOMENDE, EN ONGELYKVORMIGHEIDT AAN DEN TEXT,

Derzelver onbeſtaanbaar Gebruik, en Noodtzaaklykheidt der Veranderinge vertoont en aangedrongen wordt.

DOOR

ANDREAS ANDRIESSEN,

PREDIKANT TE VERE.



TE MIDDELBURG, EN AMSTELDAM.

By { LOUIS TAILLEFERT, Dz. EN DIRK ONDER DE LINDEN. } 1756.

AAN

DE HERVORMDE CHRISTELYKE KERKE

IN GEHEEL

NEDERLANDT,

EN

OOSTFRIESLANDT,

ALS NEDERLANDTS MOEDERKERKE,

EN IN DEZELVE AAN

DE EDELEN ONDER DEN VOLKE,

ALS HARE VOEDTSTERHEREN;

ALLE CHRISTELYKE

SYNODALE,

CÆTUALE,

KLASSIKALE,

EN

KERKENRAADTS VERGADERINGEN,

ALS DERZELVER OPZIENEREN EN VERZORGEREN VAN GODTS HUIS:

GELYK OOK AAN

ALLE DERZELVER BYZONDERE

L E D E M A T E N,

DIE

MET EEN REIN HERTE

EN ZUIVER PSALMGEZANG,

GODT WENSCHEN TE VERHEERLYKEN,

WORDT DIT WERKJE,

TEN DIEN EINDE INGERIGT,

MET VERSCHULDIGDE EERBIEDIGHEIDT

EN

ZEDIGE VRYMOEDIGHEIDT,

TER

HUNNER BEDAARDE EN ERNSTIGE OVERWEGING

AANGEBODEN EN OPGEDRAGEN,

DOOR

HUNNEN HEILWENSCHENDEN MEDEBROEDER

EN

DIENAAR IN HET EVANGELIE,

ANDREAS ANDRIESSEN.

VOORREDEN

AAN DEN

LEZER.

De Titel ontdekt u genoegzaam, met den eerſten opſlag, den inhoudt van dit Werkje; zonder dat ik dienaangaande, iet meerders behoeve te melden.

Ik twyffele geenſins, of velen zullen, met den eerſten opſlag van het oog, de neus ſchorten. Dit dede my, in het Eerſte Hooftſtuk, deze myne onderneming, met zedige vrymoedigheidt verdedigen, tegens het verouderdt vooroordeel voor Datheens Pſalmgezang, en al wat maar den naam van Nieuw draagt, of naar verandering ſmaakt: Terwyl ik in het Tweede Hooftſtuk, myn zuiver oogmerk voorſtelle, 't geen ik, met het opſtel van deze bladeren be-

bedoele; waaraan ik my hier gedrage, het gezegde ter uwer befcheidene beoordeling latende.

Niet lightlyk egter of onbedagtzaam brenge ik dit onder het oog der Nederlandtfche Kerke; als voorlang te wel bewust, in welke ene Wereldt wy leven: in welke, al wie maar aan hervorminge van enig misbruik, hoe hooggaande ook, onderneemt te tillen, enen geweldigen tegenftandt ontmoet; niet alleen van bevooroordeelden, gewoon het beste zelfs ten ergften te duiden; maar zelfs ook van overtuigden en welmenenden, die het gebrek wel zien, en om verbetering hertlyk wenfchen: maar, uit ene verkeerde en te verregaande voorzigtigheidt, het ftuk dikmaal te zwaar tillen, en wegens wezenlyke of ook ingebeelde zwarigheden, onbeproeft laten: waardoor menige goede zaak ongedaan blyft, en een doorflaand gebrek of misbruik, hoezeer gezien en beklaagt, niet verbetert of weggenomen wordt, vooral, wanneer het zyn opzigt hebbe op den openbaren Godtsdienst; en hy, die daar van flegts beftaat te fpreken, indien niet het voorwerp

van

van den haat en laster van anders gevoelenden wordt, als hadde hy onbetaamlyke nieuwigheden in 't hooft, ten minste, als zeeronvoorzigtig en teveel wagende gerekent wordt: waar toe (ik bekenne 't) tevele drift en eigenzinnigheidt in dezen, en verkeerde verdenkingen van anderen, die zig met hem niet terstondt verenigen, ook wel aanleiding geven kan.

Dit heeft my bewogen, van tydt tot tydt, het oor te luisteren te leggen, by Mannen, die, wegens hunne jaren, godtvrugt, geleertheidt en dightkunde, aanzienlyk en eerwaardig in het Gemenebest, Hogeschool en Kerke zyn, om hun beproeft en doorzigtig oordeel over dit werkje in te nemen; en of de uitgave van 't zelve te raden, en der Kerke nuttig zoude konnen zyn; die uit enen monde niet alleen hunne goedtkeuring aan het zelve gaven, maar op de uitgave (nog by myn leven, want ik hadde 't tot na mynen doodt geschikt) wel ernstig by my aandrongen: als van oordeel, dat, gelyk de algemene klagt over het gebrekkige werk van Datheen, voor 't oog van de Kerke menigmalen voorheen geschiedt is; en die nooit by

's Landts Hogemagten of enige Kerkvergadering euvel opgenomen, maar zelfs wel het ſtuk van hunne overweginge geweest is, dit ook nu niet konde vermoedt worden, wanneer die algemene klagt met ſtukken en bewyzen, uit het ganſche werk genomen, geſtaaft en bevestigt werdt, op zo ene wyze, als nog nooit geſchiedt was; ja dat, indien hier ooit enige verandering ten goede der Kerke te hopen ware, het langs zulk enen weg te wagten zoude zyn: wanneer door dit, of diergelyk een opſtel, elks ogen zouden konnen opengaan, om met allen bedaarden ernst dit ſtuk in te zien, en op middelen ter verbetering te denken, elk naar dien ſtandt, in welke de Godtlyke Voorzienigheidt hem in den Kerk- of Burgerſtaat geſtelt hadde; vooral, wanneer het ſtuk met alle beſcheidenheidt, zonder inmengſel van enige ſpot- of ſtekelagtigheidt, met een zuiver oogmerk om te ſtigten, behandelt en voorgeſtelt wierde. En met dit gunſtig oordeel vleije ik my ook by allen, die zig niet van vooroordelen, maar, het gewigt der zake alleenlyk in 't oog houdende, van de rede, en beſcheidenheidt laten beſturen.

Wat

Wat nu myn opſtel zelf aanga, komt het alles, wat daar in als wanſtaltig in Datheen opgegeven wordt, aan allen niet even bondig voor; maar ſchynen ſommige dier dingen, dezen of genen, meer kleenheden en vitteryën, zo ſtreng een oordeel over Datheen niet verdienende ('t geen ik zelf van ſommige dingen niet geheel ontveinze) die ſta niet ſlegts daar by ſtil, maar beſchouwe, uit alle de ſtaaltjes te ſamengenomen, het geheel geſtel van Datheen, en oordele dan eens met bedaartheidt, of uit zo groot een aantal, evenwel niet verre het grootſte gedeelte bondig en van klem zy, om de algemene klagt over dat Pſalmgezang te billiken; en zelfs dat geen, 't welk men voor kleenheden en vitteryën houdt, evenwel niet de uiterſte laf- en laagheidt ademe, zo verhevene en Godtlyke zaken, alsmen opzingt, ten enemale onwaardig.

Was 'er egter iemandt van ander oordeel, en geluste 't hem zelfs, uit enen yver voor Datheen, zig tegens dit myn opſtel openlyk te verzetten, en het zelve, als onbetaamlyk of ongegrondt in 't geheel of ten dele te ſtrepen; ik zoude

hem dat vermaak laten en het aanzien, zonder verder hier een harnas over aan te trekken; bewust van, en vergenoegt met myn zuiver oogwit, 't geen ten minste gene schamperheidt verdient: latende ondertusschen het oordeel den verstandigen en bescheidenen over, zonder my dat der onbescheidenen, en door vooroordeel verblinden, enigzins te bekreunen: egter niet onmooglyk agtende, dat ik in het een of ander, naar de menschlyke onvolmaaktheidt, door onoplettenheidt, niet wel eens min bondig geredeneert, of misgetast zoude hebben. Hy, dien dit ontmoeten mogte, verschone het gunstiglyk, of wyze het my met bescheidenheidt aan! 't geen ik met de regte handt zal opnemen: gelyk my geschiedt is van verscheidene Heren en vrienden, die my mondeling of ook met hunne schriftlyke aanmerkingen op dit werkje vereert hebben, voor de uitgave, dien ik by deze openlyk myne verpligting en hertlyken dank deswegen betuige.

Dus zoude 't dan konnen gebeuren, dat myn Lezer op deze of gene plaatsen, de voorbeelden, in zyn Exemplaar naziende, enigzins

an-

anders bevonde dan zy by my aangehaalt zyn; waar door hy myne aanmerking op dezelve, ongegrondt zoude oordelen, en my mooglyk ook enigzins van wantrouwe, in 't aanhalen, verdenken. Dus werdt my door enen van bovengemelde Heren onder 't oog gebragt, Pfalm XIX. 2., daar ik op de woorden: (zo als ik die uit het Exemplaar, by my gebruikt, aangetekent hadde):

Geen Landt
Daar men niet MAAKT *en hoort*
De Leringe zeer fchoon

gezegt hadde: *Wie hoorde ooit van Leringen te* MAKEN? En aangewezen, dat die aanmerking ongegrondt ware, naardien 'er niet ftondt MAAKT, maar MERKT en *hoort.* 't geen ik ook, by nader onderzoek, in alle Exemplaren die ik nazag, dus bevonde. Zo ook Pfalm IV. 1., daar ik op de woorden

En u tot ydelheidt BEKEREN

ook myne bedenking voorftelde; dog, naar men dagt, ongegrondt, om dat 'er niet *bekéren*, maar *gaan keren* ftonde. Ik bevonde dat ook in fommige, maar niet in alle Exemplaren

 dus,

dus stondt, daar anderen *verkéren* hadden. Wat nu van deze driederleije woorden, *bekéren*, *gaan bekéren*, *keren* of *verkéren*, het eigenlyk gezegde van Datheen ware, was by my twyffelagtig, en met gene zekerheidt te bepalen. Om dit te ontdekken, en overal zeker te gaan, hebbe ik zien magtig te worden den oudtsten druk van Datheen, by hem zelven uitgegeven in den Jare 1567, gedrukt te Rouaan by *Abel Clemence*, dien ik der beleeftheidt van den Here *Hendrik de Witte Tierings*, dieze my byzette, verschuldigt ben. Hier mede gemelde plaatsen vergelykende, bevonde ik, dat op de eerste niet *maakt*, maar *merkt* stonde; en hebbe derhalven de aanmerking, op 't eerste woordt gemaakt, als ongegrondt uitgeschrapt. maar aan de leste plaatse vonde ik wel dergelyk *bekéren*, en hebbe derhalven de aanmerking op dat woordt, als gegrondt op het egte van Datheen, behouden. Die druk zy dan in alle twyffelagtigheden, hier alleen de toetssteen. En mogte verder, onverhoopt iets in myne aanmerkingen gevonden worden, 't geen met den zelven niet mogte overeenkomen,

ver-

verklare, ik by deze, dat gehouden te willen hebben, als niet gezegt, en den Lezer verzogt, dat niet ten ergste te duiden; wyl alles van nieuws met den zelven te vergelyken, nodeloos, en ook vry lastig vallen zoude, naardien in den zelven gene aantekening van 't getal der zangverzen te vinden is. Op bladtz. 35. onderaan, gewage ik in ene aanmerkinge, van zekere Psalmberyminge, die door *Frans van Bergen*, gezegt *Montanus*, zoude ondernomen zyn. Na 't afdrukken van dat Bladt, is my het volgende voorgekomen: *J. Koelman*, Predikant te Sluis in Vlaanderen, zegt onder anderen in zeker Traktaat, over de nature en kentekenen van de Liefde tot den Here Jesus sprekende, (in 's Hage by G. Winterswyk, in 't Jaar 1737. voor de derdemaal in 12. gedrukt,) op de 126. bladtz.: " Al-
„ leen wenschte ik van de geparaphraseerde en
„ uitgebreide Psalmen, by ons gebruiklyk, Dat
„ heen waren uit onze kerk; en dat geen
„ andere gezongen wierden, dan die den text
„ zuiverlyk en enkelyk bevatteden: gelyk *Joh.*
„ *de Brune*, Raadtpensionaris van Zeelandt,
„ die al over de veertig Jaren heeft in druk ge-

ge-

„ geven: of gelyk *David Montanus*, weleer
„ uw Leraar en myn *Collega*, dezelve nog
„ voor zyn doodt, op maat geſtelt heeft, naar
„ onze overzetting, en naar de gemene to-
„ nen, die wy gebruiken, welke misſchien bin-
„ nen korten het light zullen zien.

Of nu dit werk van *David*, *Franſen Vader*, verkeerdelyk aan *Frans Montanus* toegeſchreven wordt; dan of elk een byzonder werkje hebbe opgeſtelt, veelmin of ooit van de uitgave van 't werk des eerstgemelden iet geworden zy, is my ten enemale onbekendt.

Van de noodtzaaklykheidt der veranderinge van het openbaar Pſalmgezang ſprekende, hebbe ik de vryheidt gebruikt van myn oordeel te uitten, over de manier op welke die zoude konnen bevordert worden; niet als of my die waan bekrope, dat op dit myn voorſtel die gewenschte uitſlag zo terſtondt volgen zoude; ganschlyk niet: maar het tegendeel verbeelde ik my uit zo vele voorgaande vergeefſche pogingen van gehele Kerkvergaderingen. Alleenlyk dede ik dit, om 'er het mooglyke van aan te tonen aan zulken, dien dit een onmooglyk werk

werk ſcheen; en dat het aan gene middelen ontbrake, als maar zo heilzaam een werk eens met ernst ter herte genomen wierdt: ondertusſchen wel wetende, dat, wanneer die gelukkige dag, ten enigen tyde, de Kerke beſchynen mogte, het dan derzelve aan gene mannen ontbreken zoude, die, naar hunne wysheidt en voorzigtigheidt, wel middelen zullen weten uit te denken, die moogly k beter en heilzamer zyn zullen, dan die hier van my voorgeſlagen zyn; zonder dat ik my, by nodelozen voorraadt, daar over behoefde te bekommeren.

Dit gaf my ondertusſchen aanleiding om de *Naamlyst van alle de Pſalmdighteren*, hier agteraan te voegen; niet alleen om den ryken voorraadt van ſtoffe aan te tonen, indien men, ingevalle van Pſalmveranderinge, op keur van enen, of ſamenſtel van een nieuw werk uit alle dezelve bedagt ware; maar ook voornaamlyk, omdat myne redenering en bedenking op dit ſtuk het vertoog van 't beleidt, in hunne werken gehouden, ten grondtſlag heeft: waarom 't my voeglyk ſcheen, deze Naamlyst zelve den Lezer onder 't oog te brengen. In

dezen bediene ik my van de Naamlyste, te vinden in de Maandelyke Boekzale van September des Jaars 1739.; van welke, als zynde myn eigen opſtel, ik mene my te mogen bedienen, zonder krenkinge van iemandts regt; te meer, daar dezelve, door nadere opmerkingen, en onderrigtingen van andere Liefhebberen, van tydt tot tydt merklyk verandert, en in vele Artikelen vermeerdert is.

Ik hebbe ook dienſtig geoordeelt, voor het werkje te plaatſen, een reeks van getuigenisſen van voorname mannen, over het gebrekkig werk van Datheen gegeven, en hunnen wensch, om, in zyne plaats, andere Pſalmen ter Kerke ingevoert te zien: ten blyke, dat dit myn beſtaan nog nieuw, nog onbetaamlyk, of voor ene byzondere viesheidt te houden zy; en dat ik niet anders onderneme dan de algemene opgehevene klagt, met ſtukken en bewyzen te ſtaven. 't Kome ook niemandt vreemdt voor, onder alle deze het getuigenis van enen Roomschgezinden ſchryver te vinden aangeroert: 't geſchiedt niet, omdat ik zyn gezag erkenne in zaken die opzigt op onzen Godtsdienst hebben;

maar

maar om te tonen, dat ook dat erbarmlyk Pſalmgezang den genen, die buiten ons zyn, tot aanſtoot en ergernisſe ſtrekke, die men hun behoorde te ontnemen: terwyl ondertusſchen 's mans onzydigheidt zyn getuigenisſe ook klem geeft; daar hy onzen Datheen den lof van geleerdtheid en welſprekenheidt niet weigert, ſchoon hy hem, naar de gronden zyner gezintheidt, voor enen ketterſchen mensch kendt; zyne te verregaande drift en yver als oproerigheidt ſtreept; 't geen ook by onze Hiſtorieſchryvers niet bemantelt wordt.

Dit is 't al, wat ik u te berigten hadde, beſcheiden Lezer; alleenlyk verzoeke ik een beſcheiden oordeel, naar myn zuiver oogwit; dat niet is een lightvaardig ſtaan naar verandering, uit warschheidt van en walge aan de anders in zig zelve eerwaardige oudtheidt; maar enkel en alleen bedoelende de meerdere verheerlyking van Godt, die onder de lofzangen van zyn volk woondt, met gezangen in den Geest en met verſtande. Help my ondertusſchen wenſchen, dat onze Nederlandtſche Gemeenten, en binnen de openbare Tempelmuren, en in de byzondere

tenten der regtvaardigen, eens van zulke mogen wedergalmen; en die gelukkige dagen eens mogen naderen, van de Profeten der Kerke voorſpelt, dat Gode, die boven allen lof is, de Pſalmen en Lofzangen eens mogen toegebragt worden, van de einden der Aarde.

VAAR WEL.

GETUIGENISSEN,

VAN VERSCHEIDENE SCHRYVEREN, AANGAANDE DE ONHEBLYKHEID DER PSALMEN VAN P. DATHENUS; EN DE NOODTZAAKLYKHEIDT DER VERANDERINGE VAN HET OPENBAAR PSALMGEZANG.

JAN VAN BELLE,

In de voorreden zyner Pſalmen.

Ogh! of het kreupeldight van P. Datheen, *door vele anderen, dog te vergeefsch, in Dightmaat gebragt, derzelver (Davids Pſalmen) waardy en ſtigtende nuttigheidt, in de Christenkerke en huisgezinnen, niet byna geheel bezwalkt en benomen hadde: in zoverre zelfs, dat geleerde Predikanten zig als ſchynen te ſchamen, om, door de lamheidt van het zelve, één enig vers, ten beſluite hunner predikaatſiën, voluit op te zeggen; en dat men in de huisgezinnen, om de zelve reden, meer dertele deunen zingt of leest, dan de onverſtaanbare, onleesbare, hortende en ſtotende, en nog erger naam verdienende Pſalmberymingen van* Datheen. *Wenschlyk ware 't dan, dat 'er uit zovele Pſalmberymingen, die na hem opgekomen zyn, en waar van de gebreklykſte zelfs de zyne verre in waarde overtreffen, ſlegts andere, ik laat ſtaan de beste, in de Christenkerke ingevoert wierden.*

LAMBERT BIDLO,

Geneesheer te Amſteldam.

In zyn Pan Poëticon, bladtz. 172., *daar by van de Pſalmen van* H. BRUNO *ſprekende, zegt:*

——————————— wanneer zy uwe Pſalmen
Mag kwelen, voor Datheens verlamt en lastig talmen.

JANUS BROUKHUISIUS,

De Pſalmis P. DATHENI, in Poëm. p. 208.

Tu qui Davidicos, Divina Poëmata, Pſalmos
Volvis, & attenta combibis aure, memor,
Ecquid ridiculos caſci miſerare DATHENI
Cum tanta effuſos facilitate modos?
Et tamen iſta canit ſacris pia concio Templis,
Et legit, & prolem cogit amare, domi.
At quanto melius magnorum cura virorum
Verterat afflati nobile Regis opus!
Obſtitit ignari ſtolida ignorantia vulgi,
Ne potiore ſacrum voce ſonaret ebur.
Obſtitit & pulcris livor comes æmulus auſis,
Ne poſſet quemquam condecorare labor.
Veſcere glande tua, Plebs inſcitiſſima; gaude
Sordibus, & pingui prolue labra luto.
Nos Citharæ melioris amor, te flente, docebit
Jeſſacum ſacris reddere voce melos.

Ver-

Vertaling, door my dus gevolgt.

Gy, die het Godtlyk dight van Davids Harpgezangen
Doorleest, en blyft 'er aan met heilige aandagt hangen,
Wat kermt gy om Datheens belaglyk Psalmgedight,
Dat hy, zo laag en laf dorst brengen in het light?
Nog klinkt het openbaar in Neêrlandts Kerkgemeente,
Men leest, en prent der jeugdt het in, van kindtsgebeente:
Maar hoeveel beter volgde een braver Dighterkoor
Den Godtsman David, met hun Harpzang op het spoor?
Nog wederstondt zo lang 't onwetende gepeupel
Een beter Kerkgezang te kiezen voor dit kreupel;
Nog wederstondt de nydt, die brave daân veragt,
Dat iemandt eer en vrugt van zynen arbeidt wagt.
Ga! knaauw dan ekels! slorp uit modderige sloten,
Onwetendt volk! voor my, 't heeft my te lang verdroten.
'k Minn' beter' zang. zing gy, Datheen, als ofge schreidt:
'k Zing David zuiver na, en met meer vrolikheidt.

JOHAN DE BRUNE,

In de voorreden zyner Psalmen, 1650.

Ik zag met wat innig en zielkittelendt vermaak Dathenus *Psalmen in onze kerke gezongen wierden; en dat met vast vertrouwen, dat de Harp van dien Hemelschen Dighter geen ander geluidt geslagen hadt, maar dat het was een Duitsche weerslag van een Hebreeuwsche en Godtlyke stemme. Maar, eilacie! hoe deerlyk, hoewel zoetelyk zyn de menschen bedrogen! want ik durve verzekeren, dat niet alleen Godts me-*

nin-

ninge in die gedighten voorbygegaan, vele onnutte lappen en geeren daar in gelascht werden, maar dat ook de zin van Godts Geest gebroken, ja dikmaal ten enemale vernietigt en tegengelopen wordt.

JAKOBUS CLERQUIUS,

Predikant te Amfteldam, in de voorreden zyner Pfalmen.

Het Pfalmgezang van P. Dathenus, *zaliger, (zynde met groten haast uit den Françoifchen in Nederduitfchen gedighte overgezet, in enen tydt toen op het rymen zo naauw niet gezien werdt) kan voor den verftandigen in generleije wyze beftaan. Waarom alrede verfcheide kloeke mannen getragt hebben wat beters over de Pfalmen Davids in 't light te geven, ten einde de heilige gezangen, met des te meerder lust en aandagt, ter ere van Godt en ftigtinge der gemeente, gefchieden mogten.*

D. A. V. DISSELBURG.

In de voorreden zyner Pfalmen.

Ja daar zyn van P. Dathenus *Pfalmen, daar het derdepart van den text niet in is.*

DOOPSGEZINDEN van HAARLEM,

In de voorreden hunner Pfalmen, 1713.

't Heeft allang menigen vromen gejammert het rymwerk van P. Datheen, *in alle opzigten zo kenlyk tegen alle Dighters te kort fchietende, door de gewoonte, als door ene wet, de plaats van een beter te zien inhouden.*

HENRICUS GELDORPIUS,

Predikant te Amſteldam, in de voorreden zyner Pſalmen.

Dathenus *is in zynen tydt genoodtzaakt geweest te haasten; en hoe kan 't dan anders gaan, als dat, gelyk de Latinisten zeggen, de haastige teef blinde jongen baart? Zo komt het, dat het werk vol ſtopwoorden is, en geen behoorlyken vloet heeft. Ook werdt in dien tydt min naauw gezien. Dat men zig daar mede helpe, ter tydt toe alleen, dat men bekwamer kan bekomen, beſtaat in reden.*

FRANÇOIS HALMA.

In de voorreden zyner Pſalmen.

Mooglyk is niet nodiger in de Kerk, dan de hervorming van het Pſalmgezang, wyl de gemeente, in den zang, hert en mondt ten hemel verheft, en met luider kele, Godt bidt of dankt; of zyne deugden, weldaden of wonderen verheft, dat zeker anders dan in zo ene barbaarſche en verouderde tale, als waarin het grootſte deel van Dathenus *Pſalmen vervat is, behoorde te geſchieden. Zoude ik hier alle tastelyke gebreken aanwyzen, waar van dit Pſalmboek grimmelt, 't ware misſchien al te haatlyk en te lang een werk. Dies hebbe men maar tot een ſtaaltje voor allen den LX. en CVIII. Pſ., wegens het Schoenwerpen op Edom, en den LXXVIII. het 38. zangvers, in te zien; daar Godt, in de wrake, die Hy neemt over zyne vyanden, zodanig als een dronken man wordt ingevoert, dat men 'er met regt van ſchrikken moet.*

DEZELVE,

In de voorreden zyner H. Feestzangen.

Datheen deê, wat zyn noeste vlyt
Kon haastig naar den tydt verrigten,
Om Godts vernieuwde Kerk te ſtigten.
Maar ſcheelt de tydt niet van den tydt?
Datheen, ontrendt zo lang gezongen,
Als *Beza* en *Klement Marot*,
Behoorde, ook naar het zelve lot,
Te worden uit de Kerk gedrongen.
Men volg, men volg Geneve na,
Aan de asch van *Beza* meer verſchuldigt,
Dan dat *Datheen* hier blyft gehuldigt
Met al zyn *zaan*, en *vroeg en ſpa*,
Met al 't *eenpaar* van *oude ſchoenen*;
Of daar Godt als *een dronken man*
Zoo zere tiert (men ſchrikt 'er van)
Tot demping van des vyandts *koenen*.
Wie weet niet dat *Datheen* zo ſchryft,
En datmen duizendt andre ſtalen
Van zyne wantale op kan halen.
En wordt dat oudt om 't oudt geſtyft;
Dit heetmen palen te verzetten,
Door oudtheidt in de Kerk geheit.
Maar zeker dit heet onbeſcheidt:
Of volg nog Rome en zyne wetten.
Men maak niet light verandering.
Maar alsmen volgt een pryslyk voorbeeldt,
Dat niemandt met verſtandt veroordeelt;
Eischt zulks dan nog een lang geding?

SER-

SERVATIUS HASEVOET,

Predikant te Vlisſingen, in zyn lofdight op *M. Gargons* Pſalmen; voor het werk van den Profesſor *S. van Til.*

Het kerkgezang, een erfgoedt van *Datheen*,
Verderft en zin en aandagt en het oordeel,
Door bastaardttaal en onbeſcheiden voordeel,
En ſtelt geen ziel, die waarheidt zoekt, te vreên.
Waarom allang om beter is gebeden;
Dog laas! het oudt gebruik hoort naar geen reden.

Mogt eens Godts kerk in Neêrlandt overal,
Door Hoog Gezag, dus Davids Liedren zingen,
Dan zou de Geest door lugt en wolken dringen,
En hier op aarde ook ſmaken hemelval.
Het kerkgezang zou elk verſtandt verlenen,
Dan ſtoof het rym, zo ongerymt *Dat henen.*

KONSTANTYN HUIGENS,

Heer van Zuilichem.

In zyn Sneldighten, Boek XIX., bladtz. 260.

Maar DAT EEN van DATHEEN daar is de wereldt zot na.
Hoe zo! 't is 't oudtſte kindt, en daarom goedt en zoet,
De vromen zyn 'er meê te vreên in haar gemoedt.
't Mag wezen; maar ik vrees, 't is al te vreên, op Godt na.

SAMUEL VAN HULST,

In de voorreden zyner Pſalmen, zegt:

Dat in alle Pſalmen van Datheen, *naar de oude overzettinge, met vele onduitſche woorden, zeer ſlegt gerymt, op*

hebbende, en dat zelve in dightmaat willende nazingen, enen geheel anderen zin aantreft, dan men in de eigene woorden van den Heiligen Geest hadde opgespoort.

En veel verder vervolgt hy dus:

Wy konnen derhalven niet nalaten te pryzen den goeden yver, eerst van de Eerwaarde Clasſis van Bolswaart, *die in den Jare* 1699., *dit vraagſtuk in Hoger Kerkvergaderinge heeft ingebragt:* of het niet nodig was een beter Pſalmboek tot gebruik in de Kerke in te voeren, dewyl dat van *Datheen* zeer ſlordig en gebreklyk is, en veel beter in handen van velen zyn, waar uit tot dienst van de gemeente, wel een beter konde verkoren worden. *En daar na in de Vriesſche Synode, die in dit Jaar de zaak genomen heeft* ad referendum; *en vervolgens in den Jare* 1700. *te* Franeker, *en in dit zelve Jaar* 1701. *te* Harlingen, *met raadt en byſtandt van de Heren Profesſören der H. Theologie te* Franeker, *zulks eenparig heeft raadtzaam geoordeelt; in hoop en verwagtinge (waar by ik myne wensch voege) dat ook andere Provinſiën dit loſlyk voorbeeldt zouden volgen.*

ADRIAAN PARS,

Predikant te Katwyk aan den Rhyn, lofdight voor het 3. deel van Prof. *van Tils* Pſalmen.

Dewyl de Dightkunst thans opſteigert tot de ſterren;
Der Pſalmen Majesteit was lang verkleent te verre,
't Wierdt tydt datmen die zong op hoger toon en trant.
't En is geen tydt meer voor *Marnixen* en *Dathenen*,
Die rym en lymery moest lang al zyn verdwenen, (kant.
DAT EEN moest lang DAT HEEN, DATHEEN moet aan een

PROE-

GETUIGENISSEN.

PROEVE van ZEDEPOEZY,
bladtz. 287.

Maakt de edle dightkunst, als een hemelgaaf van boven,
Een aangenaam geweldt op 't allerhardtst gemoedt;
Geen Poëzy nogtans vloeide ooit zo zagt en zoet
Dan die van Jesses zoon, van de Englen waardt te loven.

Maar wie bedroeft zig niet, als hy die ziet beroven
Van al haar geest en kragt en goddelyken gloedt?
Gelyk *Datheen* haar vuur en al haar glansſen doet
Door lage en laffe taal en lompe tonen doven.

Wien gaat het niet aan 't hert, als hy Vorst Davids werk,
Zo heilig, zo volmaakt, in Godts Hervormde Kerk
Zo jammerlyk ziet in een wangeboort' herboren?

Ogh! wierden wy tog eens, door beter maatgedight,
Dan door dit ſlegte rym, verheugdt, vermaakt, geſtigt!
Dan dreunden van Godts lof de hoge Tempelkoren.

JOHANNES ROLDANUS,
Predikant te Enkhuizen, in de voorreden zyner Pſalmen.

Het is al een oude klagt, die ik niet behoeve te vernieuwen, dat onze kerken in de aanvang het ongeluk gehadt hebben, wanneer in dezelve Davids Pſalmen zyn ingevoert, om openlyk, ter ere van Godt gezongen te worden, dat die in geen netter rym zyn geſtelt. Naderhandt hebben verſcheidene met de daadt doen blyken, hoe gevoeglyk zulks geſchieden kan.

DIRK

GETUIGENISSEN.

DIRK SMOUT,

In de voorreden zyner Pſalmen.

Men moet alle vlyt aanwenden om deze Pſalmen op het allerkragtigſte en keurigſte over te brengen, 't zy in rym of onrym, om met ſtigtinge de woorden van den Heiligen Geest, in haren eigen zin, te konnen lezen of zingen. —— Dog alle in zekeren opzigte te vergeefs; vermits de oude, hoe armhertig en byna onleesbaar, reedts in het bezit zynde, zo gemaklyk niet daar uit konnen gezet worden.

ABRAHAM TROMMIUS,

Predikant te Groningen, in de voorreden zyner Pſalmen.

Wat Datheens *werk aanga, — zo moetmen nogtans door de kragt der waarheidt bekennen en rondtuit verklaren, dat aan dat werk zeer veel ontbreekt. Want, ten eerſten doet zig daar op een menigte van* onaangename ſtopwoorden, *die wel tot vervullinge van den rym velerwegen zyn ingebragt, dog in der daadt het gedigbt merklyk ontſieren: als daar zyn de woordekens:* eenpaar, eerbaar, fyn, ſaan, *en wat dies meer is. waartoe ook behoren zo vele verwisſelingen van letteren: als* bin, bringen, beſcheedt, onreen, bekleidt, ſtein, verſlegen, vliet. *of aftrekkingen van ſyllaben; 't zy voor of agter: als* bondt, vaar, el, onvro. *of verdobbelinge van letteren: als* kommen, *enz. En zo mede ongewone buigingen der woorden: als* begangen, opgeſtanden, *enz. verſcheide woorden, die niet in gebruik zyn tegenwoordig: als* goederhande, kallen, oorboren, posſhanſen, verſtrangen, verzwinden, vrugten, *enz. Ten anderen beſpeurtmen ook, dat op de voetmaat der verzen door-*

gaans

gaans niet gelet is; waar door 't dan gebeurt, dat de korte ſyllaben lang, en de lange kort geſtelt zyn; als maar het behoorlyk getal der ſyllaben, in yder regel gevonden wierdt, zo en is op de maat der voeten geen agt geſlagen: 't welk in der waarheidt niet als walglyk kan voorkomen voor zodanigen, die enigzins kennis en ſmaak hebben van de dightkunst. —— *Ten derden komt hier nog by: dat de zin menigmaal zo min vloeijende is, maar zeer gedrongen en gewrongen voor den dag komt.*

Zie ook zyne opdragt *van dit werkje aan zyne Hoogheidt* HENRIK KASIMIER, bladtz. 2.

KORNELIS VAN VELSEN,

Profesſor in de Godtgeleertheidt te Groningen, Theol. Pract., tom. 1., pag. 223.

Uit het Latyn vertaalt.

Petrus Dathenus, *heeft Davids Pſalmen uit de Franſche in Nederduitſche beryimingen overgebragt, op dezelve zangwyzen: wiens Pſalmen, agtervolgens het beſluit der Synoden, al voor langen tydt, in de Nederduitſche kerken van Nederlandt, in den openbaren Godtsdienst gezongen zyn. Alhoewel dezelve, van wegens vele barbaarſche en verouderde woorden, en te grote afwykingen van den oorſpronkelyken text, niet zeer goedt te keuren zyn. waarom al voorlang, vele mannen, in de dight- en zangkunde ervaren, dezelve in velen opzigte verbetert, hebben uitgegeven. En ware het te wenſchen, dat de Pſalmen van dezen of genen dighter verbetert, die, naar het oordeel der meesten, voor de beste gekeurt werden, naar het beſluit der Synoden, en*

's Landts Hoge Magten, in de kerken mogten ingevoert worden, het geen dusverre te vergeefsch beproeft is.

KORNELIS VAN VLEUTEN,

In de voorreden zyner Psalmen.

*De oneindige wanschiklykheidt van dat werk (*Dathenus *Psalmen) zo wel ten opzigte van het mistasten van den waren zin, als van het inlaten van vele onnutte en nodeloze stopwoorden, en slegten dightstyl, veroorzaakt door den haastigen yver van gemelden* Datheen, *en onbeschaafde oeffeningen van dien tydt, verwekten sedert doorlugtige geesten op, om dat hemelsche ziel- en oorbanket in enen beteren zin voor te stellen.*

JOHANNES VOLLENHOVE,

Predikant te 's Gravenhage, in zyn lofdight op de Psalmen van *F. Halma.*

Heeft *Datheen* het rym gevonden,
Dat onz' Kerken overlang
Dient by Davids Harpgezang,
Min gesiert dus dan geschonden.
Door dat licht en stout bestaan
Is te groot een eer verworven,
't Kerkgezang viel min bedorven,
Zang met onlust niet belaan
By geslepenheidt van oordeel.
Waar die rymvrugt vroeg gesmoort
In haar opgang of geboort!
Wie geniet tot stigting voordeel?

Als-

Alsmen hoort zo menigmaal
Laffe en ongerymde rymen,
Die aan een ſlegts woorden lymen
Van geen regt Neerduitſche taal.
Ogh wat raadt, om voor de kerken,
Daar het meeste volk, verblindt,
Smaak in de erfgewoonte vindt,
Ooit verbeteringe uit te werken!
't Oude kerkgebruik houdt ſtandt,
Lydt geen klagen of beſtraffen.
Hoeveel min is 't af te ſchaffen,
Voortgereikt van handt tot handt.

DEZELVE,

In 't lofdight op *H. Ghyſens* Pſalmen.

Datheen, de voorſte in tydt, ſchynt hoog in eer te ryzen,
Door 't oude kerkgebruik; maar, ogh! heeft meest gefaalt,
Hier ſchort het aan den zin, daar wordt in 't rym gedwaalt.

JAKOB WESTERBAAN, *Ridder*, *Heer van Brandtwyk*,

In de voorreden zyner Pſalmen.

Velen, die zig beklagen, dat de Nederlandtſche kerk, ten tyde van de Reformatie, tot het dighten van hare Pſalmen, zo erbarmlyken dighter gehadt heeft, Petrus Dathenus, — *wiens Pſalmen, hoe ſlegt van maakſel dat zy zyn, ſommigen wel wenschten*, dat heen *en uit de kerke gedreven waren.* —— *Om dat zy van velen worden gekeurt voor een erbarmlyk werk, en in het lezen en zingen ſtoten en onge-*

 mak-

maklyk zyn, gelyk een paardt, dat tegens den man draaft; zynde doorgaans tegens de dightmaat, en voorts vol lappen en ſtopwoorden van rein, eenpaar, fyn, bloot, *en diergelyke behulpſels om het rym te vinden.*

Zie daar, Lezer! een reeks van getuigenisſen uit Schryvers van allerleijen rang, behalven de genen, die nog op bladtz 5. 13. 14. 15. en 20. van het werkje zelf, gemeldt worden: ter onwederſpreeklyke overtuiging, waar voor *Datheens* Pſalmwerk te houden zy.

Dog wat behoeve ik met meer woorden 't hooft te breken? Hoor hier Dathenus *zelf in zo veel ſtaaltjes ſpreken.*

AAN

DEN WELËERWAARDIGEN HEERE,

ANDREAS ANDRIESSEN,

OUDSTE KERKLEERAAR,

IN CHRISTUS GEMEENTE,
TE KAMPVEERE,

ZYNE REDENEERING

OVER HET VERSCHEIDEN HARPZANGRYM, IN 'T LICHT, GEEVENDE.

Odi profanum vulgus.

HORATIUS.

Vooröordeel, éénmaal, met een' Diamant, gefchreven
In 't bygeloovig* hart' van 't willends blind gemeen,
Te

*Elk, die gelegenheid en luft heeft, om des een ftaaltje te zien, leeze, ten blyke van zulks, het aangetekende, door H. BRUNO, in de Voorreden zyner Pfalmberyminge; in dit Werkje aangehaalt, Bladz. 5.

Te poogen dat het, om, op grond, gevefte
reên,
Die geenzins wraakbaar zyn, daar weêr worde
uitgedreeven;
Is niet meer mogelyk, dan dat eens zuig-
lings hand
Het Ooft, Weft, Zuid en Noord des he-
mels overfpant.

P. DE LA RUË.
Oudrekenmeefter van Zeeland.

OP DE
AANMERKINGEN
OVER DE PSALMBERYMINGEN VAN
PETRUS DATHENUS,
DOOR DEN
Weleerwaardigen en Zeergeleerden Heer
ANDREAS ANDRIESSEN,
Getrouw Dienaar van het H. Evangelie, te Vere.

WAs menig schrander brein voorheen, met recht, belust,
Om DAVIDS taal en styl, in onze Tempelzangen,
Te zingen; wyl DATHEENS Gedicht, alöm ontfangen,
Aan taal noch styl voldoet, als kenners zyn bewust.

De wakkre ANDRIESSEN toont, hoe dit op reden rust',
En wyst een middel, om verbetering te erlangen;
Vermaant, niet, stug voor't Nieuw, aan't Oud te blyven hangen;
Nu heller zonlicht 't licht van maan en sterren buscht.

Dit nut en bondig werk moog', naar onz' wensch, gelukken,
En Neêrlandtsch Kerk de vrucht van zynen arbeid plukken!
Wierd' zo de Lieffelyke in Psalmen opgedeunt!

Maar, schoon zyn kracht ook ware onnut besteed; 't genoegen
Van Wyzen is hem eers en loons genoeg voor 't zwoegen:
Terwyl aan 't onbescheid zyn' geest zich luttel kreunt.

HELENA BUYTS,
Nu *FILEDT.*

OP DE

AANMERKINGEN

OVER DE

PSALMBERYMINGEN,

VAN

PETRUS DATHENUS,

DOOR DEN

Weleerwaarden Heere

ANDREAS ANDRIESSEN.

Zou wel die blyde dag ooit dagen,
Naar wien vergeefs reeds vele uitzagen;
  Dat DAVIDS heilig Psalmgedigt,
Met Godetoegewyde tongen,
In Neêrlands Kerkdienst wierd gezongen,
  Naar zuivre digtmaat ingerigt:

In

In ſtyl en taal, die hert en ooren
Van Neêrlands zang'ren zoud bekoren
  En kluiſtren aan 't gewyde Woord,
Door 's Heeren Geeſt zelfs ingegeven?
Wie zal dat tydſtip ooit beleven,
  En dezen wenſch eens zien verhoort!

Mogt, Broeder, dit uw yvrig pogen
Iet tot dit heilzaam werk vermogen;
  Daar men U ziet de zwarigheên,
Hier tegen ingebragt, thans weren,
Den weg daar toe op 't klaarſte leeren,
  En 't nut daar van met reên bekleên.

God doe, tot blydſchap van de vromen,
Dit wenſchbaar einde ſpoedig komen
  En ſchenk dit heil aan Neêrlands Kerk!
Dan zal men, zonder zin verwringen,
Verſtandig, ſtigtlyk kunnen zingen.
  Dat zy de vrugt van 't keurig werk!

JAKOBUS ANDRIESSEN DE WAAL.

OP HET ZELVE.

Wien past het nader om de feilen aan te wyzen
Van godsdienst, hoe genaamd, dan aan een godsgezant,
Die niet zoekt eigen lof? wie kan dan ook mispryzen,
ANDRIESSEN, uwen lust om op een betren trant,
Waar 't mogelyk dan 't is, het Pſalmgezang te brengen?
Niet tot verkleining van DATHENUS vlyt, gansch niet.
Maar wie kan al die vreemde en duistre taal gehengen
En zaken, die men niet in DAVIDS Pſalmen ziet?
't Geen van ANDRIESSEN in dees blad'ren word misprezen,
Op klagt van mannen, die geagt zyn in Gods kerk:
Die wenſchten al voor lang, dat 't mogt verbetert wezen,
En dat men daar toe ſloeg de handen aan het werk.
De reden, die men voerd, om 't by DATHEEN te houwen,
Word eensklaps weggeruimd met tegenreên vol kragt;
En al de zwarigheid word in dit Boek ontvouwen,
Die tot belemring van dit werk word bygebragt;
Het middel voorgeſtelt, met bondige betoogen,
't Welk tot verandring diend van dit zoo noodig werk,
Word ryplyk overlegt, en zedig overwogen,
Heel wars van eigen roem, alléen tot nut der Kerk.
Dank zy U, brave Man! God geve u uw begeren!
Och! dat ons tong en hert nog zong na 't Bybelwoord,
Op geestelyker maat, alleen tot Godes eeren,
Bezielt door Christus Geest, met DAVIDS zang accoord.
Zoo wierd Gods volk verblyd; gy zoud uw wensch bekomen.
Dit wagt ik met gedult: en ook op hoger toon
De Haleluja's in ootmoet, met al de vromen,
In andre melody te zingen voor Gods troon.

T. SPENCE.
Krankbezoeker te Vere.

EER-

EERSTE DEEL.

BEREDENEERT VERTOOG,

AANGAANDE DE NOODTZAAKLYKHEIDT, EN MOOGLYKHEIDT DER VERANDERINGE VAN HET OPENBAAR PSALMGEZANG;

EN DE MIDDELEN, DOOR WELKE HET ZOUDE KONNEN BEVORDERT WORDEN.

EERSTE HOOFTSTUK.

Zedige Verdedginge van dit Opstel, tegens de Vooroordelen der Eenvoudigen.

Gansch onbillyk zullen velen, mooglyk oordelen, dat iemandt, die in de gemeenschap van de Hervormde Kerke staat niet alleen, maar die zelf een Leraar derzelve is, hoedanig de Opsteller dezer bladeren zig geensins ontveinst te

te zyn, zig durve onderwinden het Openbaar Pſalmgezang van PETRUS DATHENUS, by dezelve al voor weinig min dan twee Eeuwen aangenomen, en tot heden in gebruik gebleven, dus als gansch wanſchiklyk ten toon te ſtellen: Eveneens of dit ware de ſchande zyner Moeder voor elk enen op te ſchuimen, de Eenvoudigen te ergeren, en den genen, die buiten ons zyn, ſtoffe tot ſchimp en belasteringe van onzen Openbaren Godsdienst te geven.

Zo iet voorzie ik niet duisterlyk, uit iet, dat my al voor enige jaren is wedervaren; wanneer ik, by zekere gelegenheidt, my in een gedrukt Gedight, aangaande Dathenus Pſalmen, hadde uitgelaten. Immers toen werdt my berigt, dat dit by zekeren Heer, by my als een verſtandig Christen bekendt, gansch euvel ware opgenomen, als iet 't geen enen Openbaren Leraar der Kerke niet paste.

Dog, gelyk zeer velen met zyn Ed. lightlyk in het zelve oordeel zullen ſtaan, verklare ik vooraf, hun ten gevalle, dat ik niet zien kan, dat myne klagt over Datheens Werk, en wensch om verbetering zo ongegrondt zy; als zynde dat gebrekkige van Datheen zelven al erkent, en om verbetering gewenscht, door ene andere Pſalmberyming in zyne plaatſe ingevoert te mogen zien: Veel min dat het onbetaamlyk zoude zyn, dat zo ene klagte *door enen Openbaren Leraar der Kerke* worde opgeheven. Want tog hoe vele Predikanten der Hervormde Kerke zyn my hier in, al van oude tyden af, voorgegaan tot op heden toe; die, in openbaren Geſchrifte, in dit Stuk om verandering gewenscht hebben? Getuigen zyn zo vele voorredenen van Pſalmberymingen, onder welke zo vele Predikanten waren. Of denkt men lightlyk, dat dit ware, om hunne eigene waren te venten, en aan den man te helpen? Zeer velen waren 'er nog buiten dit eigen belang. Om van velen te zwygen, hore

men

men slegts den Godtvrugtigen S. OMIUS, in zyne *Practicale Godtgeleertheidt*, 1. *d. p. m.* 536, 537. Schoon nog al met verbloeminge en verzagtinge sprekende: En vooral den volyverigen W. BRAKEL, die zig dus horen laat in zynen *Redelyken Godsdienst*, 2. *d. p. m.* 506. "Petrus Dathenus „ heeftze (te weten Davids Psalmen) uit het Fransch in de „ Nederduitsche tale gedight op dezelve voysen: 't Waar te „ wenschen, dat een Kunstig en Godtzalig Dighter zyn werk „ 'er van maakte, om ze beter en met den Grondt-text o- „ vereenkomende te dighten; en dat zy in de Kerke tot pu- „ blyk gebruik aangenomen werden". Zo ook de vermaarde Heer J. D'OUTREIN, in de Voorreden van zyn Werkje over den *CXIX. Psalm. Bladz.* 24-38. En voorts ook gehele *Klassen* en *Synoden*, by zyn Eerw. te dier plaatse gemeldt en aangehaalt.

En wien tog, indien het ooit iemandt zoude passen, zoude het beter passen dan Predikanten, het gebrekkige daar van aan te tonen, en op verbetering aan te dringen? Immers hun Ampt en pligt is het, te zorgen, dat alles in Godts gemeente, en vooral in den Openbaren Godsdienst, met orde en stigtinge toega, de misbruiken geweert, en door gevoeglyke middelen gebetert worden. Of is het Psalmgezang, dat gedeelte van den Godsdienst, waar door Gode lof gezongen, Hy gebeden en gedankt wordt voor alle geestlyke en lighaamlyke Zegeningen, hier toe niet betreklyk? Of moet men, om het verouderdt Kerk-gebruik, ongemerkt aanzien, dat dit geschiede met woorden zonder zin en wetenschap, en daar de Zanger dikmaal niet het minste verstandig denkbeeldt van maken kan? Ik beroepe my, met de navolgende staaltjes uit Datheens Werk, op elks onbevooroordeelt Gemoedt. En zoude 't enen Predikant misvoegen, zo een Openbaar en om verbetering roependt Gebrek aan te wyzen?

een Gebrek, dat zo ſtrydig is met de redelykheidt van onzen geheiligden Godsdienst, en de vereischte geſtalte in enen Godsdienſtigen Zanger, die, naar Paulus leſſe, 1 *Kor. XIV.* 14. zingen moet *in den Geest en met Verſtande*? Zou dat genaamt mogen worden, de ſchande der Kerke te ontdekken; en dat ongeoorloft zyn? daar, zo men 't als iet ſchandelyks rekende, men immers verpligt zoude zyn, het ſchandelyke langs dien weg, uit den weg te ruimen, om niet ten ſpot en ſchimp te blyven van zulken; die dat ſchandelyk houden. Met genen minderen grondt dan, konden onze Voorvaders veroordeelt worden, die, uit overweginge van het gansch gebrekkige der Oude Overzettinge van Godts heilig Woordt, dien onfeilbaren regel van Lere en Leven, het langer onbeſtaanbaar gebruik der zelve vertoont, op ene Nieuwe Overzetting aangedrongen en die bevordert hebben; die dan ook, onder het openbaar gezag van des Landts Hoge Magten, tot zo veel wezentlyk nut en ſtigtinge, ten algemenen Kerk-gebruike is ingevoert geworden.

En wat ergernis ligt hier tog voor Eenvoudigen in, die dit wederhouden zoude? Wordt met de aanwyzinge van het gebrek van ons Pſalmgezang, en aandrang op veranderinge, enige bekommerlyke aanſlag gemaakt op de Lere, of enig wezentlyk gedeelte van onzen Godsdienst, gegrondt op het Woordt van Godt? Of rekent men de Pſalmen van Datheen, uit kragte van het oudt Kerk-gebruik, ook onder de Formulieren van Enigheid, uit kragte van ondertekening derwelke door de Leraren der Kerke, zy aan dezelve onveranderlyk verbonden zyn; en dat het ene misdaadt zoude zyn het gebrek daar van aan te tonen, en op verandering aan te dringen, in navolginge van, en gelykſtaande met der Remonſtranten aandrang op de reviſie van den Kategismus en Formulieren van Enigheid? Ik kan niet vermoeden,

 dat

dat iemandt de herſenen zo verkeert zouden geplaatst zyn, of de eenvoudige drift voor Datheen zo een liefdeloos oordeel zoude doen vellen. Gewislyk Neen! Maar alleenlyk wordt hier een wezendyk gebrek aangewezen, in een Menſchelyk ſchrift van Datheen, dat door oude erf-gewoonte als gekanoniſeert ſchynt, en by vele Eenvoudigen voor *Davids Pſalmen*, en dus als *Godts Woordt* zelf, aangezien wordt. H. BRUNO, geeft ons dien aangaande een merkwaardig ſtaaltje aan de handt, in de Voorreden zyner *Pſalmberymingen*; het lust ons, 's mans eigene woorden op te geven, ten blyke hoe verre de onnoosle eenvoudigheidt by velen ga. Dus ſpreekt hy: "Vele Eenvoudigen menen dat „ de *Pſalmen Dathenï*, de Pſalmen *Davids*; en dien vol- „ gende Godts onveranderlyk Woordt zelve zyn. My is „ (gaat de man, ten bewyze van zyn zeggen, voort,) „ zelfs in 's Gravenhage gebeurt: Dat ik eens uit de Neder- „ duitſche Kerke kwam; een Borger van myn grote ken- „ nis, ziende dat ik een boek in de handt hadde, vraagde „ wat het was? Ik antwoorde: Het zyn de *Pſalmen* van „ MAROT en BEZA. Hoe! zeide hy, dit kan ik niet „ verſtaan. (om dat het Fransch was.) Ik voegde daar op: „ Dat ik geen lust hadde, Datheni Pſalmen te zingen, de- „ wyl die andere ongelyk, myns oordeels, beter waren. „ De goede man zoude byna een nieuwe Overpriester van „ zig gemaakt hebben, menende dat ik Godslasterlyk ſprak, „ dewyl *Davids* Pſalmen ('t geen geen Joodt, geen Chris- „ ten tegen ſpreekt) *Godts Woord waren*, *en dezelven door* „ *Dathenus* (ô Sancta Simplicitas!) *verbetert waren*". Wat dunkt hem die dit leest? En zodanigen zouden, wie weet hoe velen gevonden worden. Of indien anderen zo dwaas niet zyn, maar egter met de zogenaamde eenvoudigheidt, door erf-gewoonte en vooroordeel verblindt, opgenomen,

zig daar aan hardtnekkig willen blyven houden; die zig grootlyk ergeren, als men hun die Pſalmen ontnemen wilde, hoe zeer zy van derzelver gebreklykheidt ook mogen overtuigt worden, en ook waarlyk zyn; en volharden willen Godt te loven met een *onverſtaanbaar* Pſalmgezang: Zo zouden zulken, myns oordeels, in dit ſtuk niet redelyk handelen; want Godt te dienen met woorden, die men zelfs niet verſtaat, is ten hoogſten ſtrydig met de redelykheidt van onzen Godsdienst; ja volkomen gelyk aan den dienst van Godt in ene by het Gemeen onbekende tale, by de Roomſche Kerk gebruikelyk: Welker ſommige Schryvers in hunne boeken voorgeven, de Roomſche Kerk te konnen regtvaardigen, dat zy het gebruik der Latynſche tale, in den Godsdienst behoude; *door het voorbeeldt van onze Pſalmen, welke zy ons verwyten, dat men niet durfde veranderen (hoe duister en gebrekkig wy die ook erkende te zyn) ter oorzake, dat het gemene Volk 'er aan gewendt is.* Dus ſpraken de Opzieners der Kerke en Akademie van Geneve, van hunne oude (maar nu veranderde) Pſalmen, in hunnen Brief aan de Walſche Kerken van Nederlandt, by welken zy reden van hunne veranderinge in 't Openbaar Pſalmgezang geven, en als lezens waardig, te vinden is in het reedts gemelde Werkje van den Here D'Outrein, in de Voorreden: 't Geen dan ook met het hoogſte regt op de Pſalmen van Dathenus mag worden toegepast Om der zodanigen onkunde nu; zodanige verkeerde drift om by het laffe en onverſtaanbare te blyven; om der zulker Lieden gevreesde ergernis, alle verbetering van het Pſalmgezang niet alleen van de handt te wyzen, maar zelfs van het gebrekkig Werk van Datheen ten enemale te zwygen; wat is dat anders dan derzelver vuige onwetenheidt, en onverſtandig en redeloos bygeloof in den Godsdienst te ſtyven, onder zo

 veel

veel light van kennisſe en wetenſchap? Wat kan dat anders dan tot ergernis van alle verſtandige Christenen zyn, die naar het Evangelie, Godt tragten te dienen in Geest en in Waarheidt; en Hem, in de Vergaderinge der Heiligen, te zingen met den Geest en met Verſtande? Hadt men dus altoos gehandelt ten gevalle van het onwetende en met vooroordelen bezette Gemeen; nooit ware iet loflyks ten goede der Kerke ondernomen geworden; nooit eenig misbruik in den Godsdienst geweert; nooit ook die loffelyke Overzettinge der H. Schrift, uit de oorſpronkelyke tale te voorſchyn gekomen, die der Kerke thans tot zo veel nut en zegen ſtrekt.

TWEEDE HOOFTSTUK.

Van het Oogmerk van dit Opſtel.

De overdenking van dit alles, heeft my doen ondernemen, dit Opſtel te ontwerpen, en Datheens Pſalmen op den voet te volgen; om het gebrekkige en om verbetering roepende, daar in aan te tonen; om de algemene klagten over dat wanſtaltig Werk te billyken, en met overtuigende bewyzen te regtvaardigen.

Myn oogmerk in dezen, legge niemandt ſlinks uit:

A. Als of het zy, om den ieverigen Datheen met verguizinge en beſpottinge veragtelyk door te ſtryken, en den verdienden lof des mans te bezwalken. Neen!

Zyn goede wil en aangewende vlyt, om Godts Kerke, naar de mate der gave, die hy hadde, te dienen met den Zang, verdient allen lof, en dat zyne gedagtenis in zegen blyve.

Veel is ook ter zyne verſchoninge in te brengen: De Ne-

A.

Nederlandtſche Taal en Dightkunde, lag in die tyden van beroerten en benaauwtheden nog ongehavent, in vergelyking van den tegenwoordigen tydt, in welken zy, door den naarſtigen arbeidt van wakkere Geesten, van tydt tot tydt, gezuivert, en tot vry hogen top van ſierlyke netheidt gebragt is.

Hy zelf was ook een man in de Dightkunde ten enemale onbedreven, en heeft zyn werk niet alleen niet naar den Hebreeuwſchen Grondt-text, of goede Overzetting uit denzelven, maar naar de gebrekkige beryminge van Marot en Beza, in de Franſche tale, aangelegt; welke Franſche beryminge, hy, zo goed als hy konde, in de Nederlandtſche tale heeft tragten over te brengen, en dus van een gebrekkig voorbeeldt, niet anders dan een gansch onvolmaakt Werk volgen kon. Gelyk 't zelve ook, als gansch gebrekkig, namaals van de Franſche Gemeenten zelf uitgemonſtert, en voor betere Pſalmberymingen uitgewisſelt is, der Nederlandtſche Kerken ten voorbeeldt.

Hier by komt nog, dat hy dit Werk in groten haaste hebbe opgemaakt; zoo dat het hem (naar zyn zeggen) als een ontydige geboorte afgewrongen is; Waar van zeker vermaardt Hoogleraar op ene van onze Vaderlandtſche Akademiën, in zyne Aanmerkingen op dit myn Werkje, deze reden geeft: Dat de Heren Staten een Prys geſtelt hadden, voor den genen, die 't eerst met zulk een Werk gereedt ware. Waar by ik wel gewenscht hadde, de redenen van wetenſchap gemeldt te zien, waar op dit berigt ſteunt.

Ook tone ik zelf op verſcheidene plaatſen aan, dat alles wat men in Datheen doorſtryke, juist zo onheblyk niet zy; en alles voor gene onverſtaanbare ſtop-woorden te

A. te houden of te rekenen, wat men daar voor opgeeft, wegens onkunde onzer oude Nederlandtſche Moederſprake; en 't geen ten dezen tydt dus mogt voorkomen, ten zynen tyde by den Nederlander gangbare munt was, en Hem dus niet ten argſten te duiden: offchoon ook aan de andere zyde zyne onverſtaanbare en onhebbelyke uitdrukkingen, wel eens (ik bekenne 't) een boertigen inval in de penne geſtort hebben, behoudens de Ere voor zynen Perſoon en goeden yver.

Ook oordele ik niet daar door te konnen gerekent worden hem te veragten, dat ik zyne gebreken aanwyze; als doende niet anders, dan het geen hy zelf gezien, erkent en beklaagt heeft, als boven reedts aangeroert is.

B. Wel verre dan van my met opzet veragtlyk tegens onzen Datheen uit te laten, was myn zuiver doelwit,

Op algemene klagte, dit ſtuk voor my zelven eens naauwkeurig te bezien in zyn ganſche ſamenſtel; daar ik wel ſtuksgewyze gelegenheidt toe hadde, in mynendienst, daar 't niet zelden gebeurt, dat my uitdrukkingen ontmoetten, welker voorlezinge voor de gemeente my geweldig ſtoten;

Om dus, daar het pas gaf, met te meerderen grondt en overtuiginge by myne medebroeders en anderen te konnen ſpreken, en mynen wensch naar verandering van Pſalmgezang, met zo erbarmlyke voorbeelden te billiken, en dien in anderen gaande te maken.:

Om, of het eens gebeuren mogte (want wie veragt den dag der klene dingen) dat, het zy van Polityken, of Kerklyken dit ſtuk nagedagt en met ernst ter herten genomen mogte worden, dit opſtel, of enig ander, op myn voorbeeldt, eens in der zelver handen mogte geſtelt worden, om de gegrondtheidt der algemene klagte van de Neder-

B. landtſche Kerke te konnen zien, van de volſtrekte noodtzaaklykheidt der veranderinge van het Pſalmgezang overtuigt te worden; en zo die oude yver, voorhenen wel eens zonder vrugt betoont, opgewekt worde, om met verenigde kragten alles in het werk te ſtellen, waar door dit goede voor Nederlandts Kerke mogte bevordert worden; 't geen, zal het ooit geſchieden, niet op een algemene klagt over en ſmalen op Datheens Werk, met aanhalen van enige wanſtaltige uitdrukkingen te wagten is, maar door een beſchouwen van het ganſche geſtel van dit werk; waar door de ogen eerst konnen en zullen opengaan; en 't geen, myns wetens, tot nogtoe van niemandt, met opzet, op dien voet ondernomen is.

DERDE HOOFTSTUK.

Vertoog van de volſtrekte noodtzaaklykheidt der veranderinge in het Pſalmgezang.

Gelyk dit opſtel dan daar toe ingerigt is, om de volſtrekte noodzaaklykheidt der veranderinge in het Pſalmgezang te vertonen, zo zal ik die thans wat omſtandiger aanwyzen, en met enige redenen het hoogstbetaamlyke daar van aantonen. en, gelyk zeer vele daar toe konnen aangevoert worden, zal ik my alleen maar tot deze weinige, die wezenlyk genoeg zyn, bepalen.

A. De Eerſte leide ik af uit den *Aardt van een welgeſchikt en Godsdienſtig gezang*, en 't geen daar toe behoort; daar 't dan by de proeve zal moeten blyken, of Datheens werk daar aan voldoet.

a. Geen

A.

a. Geen verſtandig mensch (Onkundigen en Eenvoudigen kennen we hier buiten ſtaat om te konnen oordelen) is 'er, die my niet zal toeſtaan, dat tot den aardt van een welgeſchikt Godsdienſtig gezang vereist worde

a. Dat het, naar den aardt der Dightkunde en derzelve regelen in het Nederlandsch, aan juiste *voetmaat* gebonden, en op ene *vloeijende* en onbedwonge wyze *berymt* zy.

b. Dat de woorden en ſpreekwyzen geſchikt zyn naar den aardt der Perſonen en zaken van welke geſproken wordt; ofſchoon *eenvoudig* en *vatbaar* voor het gemeen, nogtans *deftig* en *kragtig*, en bekwaam om den Zanger aan te doen, en gaande te maken, overeenkomſtig zyne geſtalte van vreugde of droefheidt in welke hy, met zynen zang, zyn hert uitſtort voor het aangezigte des Heren.

c. Dat in dat gezang, dat voornaamlyk ten openbaren Godsdienste geſchikt is, om in de vergaderinge der Heiligen Gode lof te zingen, ſchoon Godt, die op het hert ziet, onze woorden niet behoeve, de woorden nogtans, daar zy gebruikt worden, verſtaanbaar zyn, en met de Majesteit van Godt overeenkomſtig; ja de Eigene woorden van Godt moeten voortgebragt worden, die het best bekwaam zyn, om eerbiedt en ontzag voor Godt in het hert te verwekken, en dat tot Godt te verheffen.

b. Zoek nu van dat alles iet in het werk van Datheen, maar men zal 'er niets van vinden. (wy beroepen ons op het gemoedt van den genen, die de aangehaalde uittrekſelen lezen zal) in tegendeel is zyn werk doorzaaid en aan een gevlogten met uitdrukkingen en ſpreekwyzen (om van de voetmaat en rym niet eens te rep-

 pen)

A. b.

pen) die uiterste laagheidt en lafheidt ademen; ja op vele plaatsen boven het betaamlyke gaan.

Van geen ander oordeel is de Heer CORN. BOEY, die zig in de voorreden zyner Psalmen dus horen laat: „ Voorwaar het is onmooglyk, dat ons van naturen „ traag gemoedt zig verheffe uit de laagte tot den Ho- „ gen Godt, wanneer het gedwongen word zyn bewe- „ gen te ontfangen uit het gene waar van het zelfs „ wordt wederhouden. Ik versta hier door de Psal- „ men van Dathenus, die te wenschen zyn *dat heen* „ en weg uit de Kerke mogten gedreven worden.

B. Myne Tweede reden voor de noodtzaaklykheidt der veranderinge leide ik af uit de *Kerkwetten of Synodale besluiten;* schoon ook met dezelve tegens die verandering gestreden wordt. In Syn: Midd. 1581. art. 5. Hag. 1586. art. 62. en Hag. 1591. art. 20. wordt bepaalt en vastgestelt; ook nog tot heden toe onderhouden: *dat in den openbaren Godsdienst alleen Davids Psalmen zullen gezongen worden, met uitsluitinge van alle anderen.*

a. Hier uit mene ik, met goeden gevolge, te mogen besluiten, dat het groot *oogmerk* dier Kerkvaderen geweest zy, om Godt te dienen en te loven *met zyne eigene woorden, door zynen H. Geest ingegeven*, als den Here meest behaaglyk en best bekwaam, wegens derzelver onbegrypelyke kragt, om 's menschen Geest, als door een Godtlyk vuur, te ontvonken en gaande te maken; en voorts alle menschelyke wysheidt (veel meer dwaasheidt) die by het Godtlyk woordt enkel dwaasheidt is, uit de Kerke en Godsdienst te weren.

b. Zalmen nu, naar den Inhoudt dier Kerkbesluiten, Davids Psalmen zingen, dat niet met zyne eigene woorden in de oorspronkelyke tale geschieden kan, zo

zal-

B. b. zalmen ten minſte zyne woorden en de meninge des Geestes dienen uit te drukken naar de getrouwe vertaling uit het oorſpronkelyke, zo veel als, naar den aardt van een gezang, aan voetmate en rym gebonden, enigſins geſchieden kan: en by de minſte omſchryvinge voor al moeten gezorgt worden, dat, kan men van woorde tot woorde met David niet ſpreken, ten minſte de zin en meninge van Hem niet verloren worde, maar de Beryming daar aan in allen dele voldoe.

c. Hoe verre dit nu by Datheen te zoeken zy, konnen zyne Pſalmen tonen, in welke niet alleen op zeer vele plaatſen, *de zin van David*, en dus van Godts Geest, door wien hy ſprak, gemist, maar zelfs volſtrekt ſtrydig met den zelven geſproken en gezongen wordt; en dingen voorkomen, die niet dan met de uiterſte verontwaardiginge konnen gelezen of gezongen worden. 't is niet myn oordeel alleen, maar mannen van name oordeelden dus voor langen tydt. Nadruklyk laat de Zeeuwſche Raadtpenſionaris JOHAN DE BRUNE, een man, doorzult in alle Godtlyke en menschlyke wysheidt, zig hier op uit, in de voorreden zyner Pſalmen, in den Jare 1644. uitgekomen, bladtz. 3 en 4. Sta eens bedaart ſtil, Lezer, en hoor hem zelven dus ſpreken: "Wie „ van gezonde herſenen bemerkt niet de elendige ge-„ breklykheidt van dit Datheens werk? om niet te „ ſpreken van de onduitſche tale, 't jammerlyk Dight, „ onnutte ſtopwoorden, die overal zwermen; van de „ ingelaschte ſtukken groter dan het laken, komt by-„ zonder in opmerkinge, *dat de zin van Godts woordt* „ *dikmaal alleenlyk niet wordt uitgedrukt of verklaart*, „ *maar door vergehaalde invoegſelen verduistert. ja* „ *ſomtydts geheel verdelgt.* 't is my dikmaal gebeurt,

 „ dat,

B. c.

„ dat, zoekende waar enig vers der Pſalmen by Dathe-
„ nus wierde gevonden, 't zelve te zoeken en onvin-
„ delyk bleef, ja ook wel een *tegen zin van dien ont-*
„ *moette.* Ziet, dien de moeite niet verveelt, Pſalm
„ CVII. 9, 10, 20. Pſalm CXLI. 6. en meer anderen:
„ *gy zult verwondert ſtaan, wat men dus lange, zon-*
„ *der agterdenken gezongen heeft* *. Wiens oren kon-
„ nen hedendaags verdragen dat Godt *Eerbaar*, en wat
„ diergelyke byſtellige woorden meer zyn, genaamt
„ wordt? Wiens oren worden niet gekwetst, als on-
„ der dat ernſtig woordt des Heren *Pofhanſen*, en meer
„ andere woorden ſpelen. Voorwaar! het loflyk gedight
„ wordt veeltydts door den inhoudt onteert, en gelyk
„ verraden. hier wordt het door den rym beſmeurt,
„ door onkunst verdonkert, en door onkunde ver-
„ keert: en nogtans zyn vele lieden hier op verlekkert.
„ Waarom tog? men let doorgaans meer op den toon
„ en 't dwaze oorgejeuk, dan op het pit en merg des
„ verſtandts. En wederom in dat zelve werkje, bladtz. 2.
„ Een ding (vry uitgezeit) is nodig: *De Pſalmen, die*
„ *zo erbarmlyk gerabraakt, en in onze Kerken gezon-*
„ *gen worden, dienen hervormt,* en ter nieuwe ſmitſe
„ gebragt. *Die wy tot nu hebben, zyn Davids Pſal-*
„ *men in name, maar Datheens met de daadt,* die nog
„ Davids taal heeft verſtaan, nog uit die geestige en
„ Geestlyke borne heeft konnen putten, om ons met
dat

* Zodat de geleerde S. Omius in zyne Prakt: Godtgel: 1 d. p. m. 536. al wat te ruimſchotig ſpreekt, wanneer hy, om 't verwyt over Datheen, als in zyn oog te verregaande, te ontduiken, zegt: *Dog wy meenen dat van hun al lang en veel gezweet zoude worden, eer zy ons dan zouden wyzen dingen, die met de meeninge van Godts Geest niet over een komen.* De onbevooroordeelde Lezer oordele hier over uit zo vele ſtaaltjes, in het vervolg van dit werkje te melden.

B. c.

„ dat levendt water te drenken". Dit is dingtaal, en naar waarheidt. Zie ook de voorrede zyner Psalmen, uitgekomen in den Jare 1656. in duodecimo, bladtz. 2 en 3. 't Een en ander, van al watwe dus verre zeiden, trekt de Heer JOH. MOORMAN in dit geestig klinkdight te samen, datwe, als lezens waardig, hier by voegen:

Op DATHEENS Ongerymde Rympsalmen,

Wie kent den Dighter, die zo hoog draaft met zyn toon,
Dat de Englen, juichende op de klanken van de snaren
Der Palestynsche Harp, voor 's Opperkonings troon,
Met dit Hebreeuwsch Muzyk hun Hemelzangen paren?

Wie kent den styl, de taal van Jesses groten Zoon?
En wie den Geest, die eer kwam zynen geest verklaren,
Wanneer hy, zo vol zwier, zo herelyk, zo schoon,
Godts deugden maalde op zyne onsterffelyke blâren?

Wie voelt zyn ziel gewekt, om, met een snelle vlugt,
Van de aarde, als hy, om hoog te zweven door de lugt,
En Godt te loven met de Cherubyne reyen?

Of liever tog, wie voelt, niet heel berooft van geest,
Van oordeel, van verstandt, zig niet geperst tot schreijen,
Die in, Dathenus rym, Vorst Davids Psalmen leest?

Regt zo! en alles gezegt, wat naar waarheidt, tot overtuiginge kan, en moet gezegt worden, als men in zo overtuigende zaak, niet willens blindt zy, en in weerwil van alle redelykheidt, in zyn vooroordelen of by oude Erfgewoonte, hoe slegt en schadelyk die ook zyn moge, tog wil volharden.

VIER-

VIERDE HOOFTSTUK.

Overweging van de Redenen, die men bybrengt, om Datheens Pſalmen *in de Kerke te behouden, en dezelve beantwoordt.*

Wat nu ook, en hoe overtuigendt tot dusverre voor de noodtzaaklyke Pſalmveranderinge moge gezegt zyn; zal nogtans het eenvoudig Bygeloof, dat van ene oude Erfgewoonte niet af te ſcheuren is, nog door redenen te overtuigen, met andere tegenredenen voor dit wanſchiklyk werk blyven pleiten, om Datheens Pſalmgezang in de Kerke te mogen behouden, en de verandering, als min noodzaaklyk, met allen ernst tegen te gaan. Welaan, laat ons horen wat men inbrengt, en of het bekwaam zy, de gelegde gronden omverre te werpen.

A. „ In den Godsdienst, daar Godt niet de woorden en tonen, maar het hert van den Zanger weegt, moet, „ zegt men, de Christelyke Eenvoudigheidt plaatſe hebben, en moet men op genen opſchik van woorden en „ taal, naar de regelen der wereldtſche welſprekenheidt, „ ſtaan: dat 's nodeloze opſchik, en die moet verre van „ Godts Heiligdom zyn.

Ik ſta dit volmondig toe niet alleen, maar eisſche ook het zelve. Dog verſtaat men door deze *Eenvoudigheidt* woorden zonder zin en wetenſchap; platte en ongezoute ſtraattaal; uitdrukkingen die de waardigheidt van Godt en zyn Woordt verdonkeren, en waar van Datheens Werk overvloeit, zo wraken we die ten hoogſten.

Wy zingen Davids Pſalmen, en zo zal men dan ten minſte redelyk houden, dat ik ene Eenvoudigheidt eisſche

A.
ſche, die dit Godts ganſche Woordt, die in David zelven te vinden is; die zo eenvoudig en klaar ſpreekt, dat de eenvoudigſte hem naar den letter verſtaan kan; en nogtans zo kragtig en verheven, dat de welſprekenſte redenaar 'er oneindig by te kort ſchiete, en 'er door verrukt en opgetogen worde, op 't lezen. Heerlyke zaken met heerlyke woorden verbeeldende, en in de uitdrukſelen zelfs hare godtlyke majesteit zien latende; nimmer met ſlegte en platte, veel min onzuivere, en der heilige tale niet eigene woorden, maar met zuivere en kragtige ſprekende. Past dit nu minder in ons Pſalmgezang, daar men David nazingt, dan in David zelven? Keurtmen dat in onzen zang af, dat in het godtlyke voorſchrift zelfs zo volmaakt te vinden is? wat ene onredelykheidt is dat? Wat is dat anders dan niet alleen wyzer dan alle menſchen, maar dan Godt zelf te willen zyn? die dit ſtuk over de zo genaamde eenvoudigheidt voldongen wil zien, leze de uitmuntende voorreden van den vermaarden P. FRANCIUS voor zynen vertaalden *Nazianzener*. bladz. 40–44. en hy zal voldaan moeten zyn.

B. „ Maar, gaatmen voort, dit Pſalmboek van Datheen is „ door openbaar beſluit der Synoden ten Kerkgebruike „ ingevoert, als te zien is in Syn. Dordr. 1574. art. 43. „ en 1578. art. 54. Zagen die dat gebrekkige niet, daar „ men thans zo breedt van opgeeft, en kan en mag men „ zo lightlyk de Synodale beſluiten veranderen?

Dog hier op mag men aanmerken:

a. 't Waren *Provinſiale Synoden*, die de wet niet konnen ſtellen aan de Algemene Kerke, zelfs ook niet aan enig andere *Provinſiale Synode*, die in den haren, onder het gezag en toeſtemminge van hare Hoge Overheidt, ook dien aangaande beſluiten kan, wat zy der

 ker-

B. a. kerke nuttig en dienſtig oordeelt, niet minder dan de bovengemelde Synoden dat voorhenen bepaalden; en het voorbeeldt der Franſche kerke te *Geneve*, buiten die van Nederlandt, met welke zy in gemeenſchap ſtaan, in hare Pſalmveranderinge dat bevestigt.

b. In die laatstgemelde Synode was ook Datheen voorzitter, dien men met dat beſluit heeft konnen believen.

c. 't Was ook maar *by Proviſie*, *tot dat*, naar den letter dier beſluiten, *in den Generalen Synode anders zoude beſloten worden;* waar mede dan, myns oordeels, by die beſluiten, ten minſten erkent wordt

Het gebrekkige in het werk van Datheen niet alleen; maar ook *de magt om veranderinge hier in te maken*, *door een Generaal Synodus;* of in alle *Byzondere* Synoden, de Algemene Nederlandtſche kerke vertonende, zo geen *Generaal* Synodus te wagten zy.

d In de volgende Synoden van Middelb. 1581. art. 5. Hage 1586. art. 62. Hage 1591. art. 23. als ook in de Kerkenordeninge van de Nationale Synode van Dordregt 1618. 1919. art. 69. wordt wel geſproken van Davids Pſalmen alleen te zingen, zonder juiste meldinge van Datheens beryminge, 't geen ingewikkelt te kennen geeft, dat men zig aan hem niet verbonde.

e. Men heeft ook waarſchynlyk het gebrekkige van Datheen in dien tydt wel gezien, maar, belust Davids Pſalmen te zingen, Datheens werk ingevoert; als zynde het enigſte in dien tydt, wel te verſtaan, geſchikt naar de zangwyzen van Marot en Beza, die men houden wilde, om met de Franſche Nederlanders zig in den openbaren Godsdienst te verenigen: anders waren 'er nog, behalven Datheen, NIEUVELDS *Souterliedekens*, en de Pſalmen van JAN UTENHOVE, dog

op

B. e.

op andere zangwyzen gedight. En dus roeide men met de riemen, die men hadde, hoe gebrekkig die ook zyn mogten. Maar verpligt dat ons nu, daar zo een ryk verſchot is van uitnemende Pſalmberymingen, dat men zig aan het kreupel dight van Datheen zoude moeten houden? Ik zie dat niet.

C. „ Maar waarom, zoude men mogen vragen, zal nu „ minder ſtigten een werk, van 't welk de kerk zig nu „ by de twee hondert jaren lang met ſtigtinge bedient „ heeft? Heeft zy 't 'er dus lange mede konnen doen, „ waarom ook wy niet? Ik antwoorde:

a. Geſtigt kan men nooit zyn, en is men ook nooit geweest door 't geen men niet verſtaat of verſtaan kan, (hoedanig hier zeer vele dingen zyn) of 't is een ingebeelde en bygelovige ſtigting: en die moet men tegen gaan, als gelykvormig aan het Pausdom, met het welk wy niets gemeens moeten hebben.

b. Daar en boven, vele woorden waren in Datheens tydt nog enigſins verſtaanbaar, die het nu niet zyn, maar door taalverandering en zuivering, na verloop van zo veel tydts, ten enemale buiten gebruik.

c. 't Heeft ook van den eerſten tydt af aan niet ontbroken aan klagten over Datheens werk, en wensch om andere Pſalmen in zyne plaatſe te mogen ingevoert zien; 't geen ook van Datheen zelven edelmoedig geſchiedt is, als reedts te voren gemeldt is.

d. Op de zelve maniere hadde men ook mogen redeneren ontrent de oude overzetting des Bibels: En hadde men daar 't oor naar geleent, nooit ware de nieuwe te voorſchyn gekomen.

e. En wat klemt dat tog? de Kerk, onze voorvaders hebben 't 'er zo lange mede gedaan, wy konnen 't 'er ook

C.e.

nog wel mede doen: is 't niet of een kreupele zeide, wanneer hy kans tot genezing krege: ik hebbe al myn leven op krukken gesprongen, ik zal 'er nog wel mede voortkomen? moeten wy de gebreken der voorvaderen blyven aankleven, daar men die, tot stigting verbeteren kan? "Mogten (om GELDORPS woorden te „ ontlenen uit de voorreden zyner Psalmen, bladz. 7.) „ omdat Abraham, Izaak en Jacob in tenten gewoont „ hadden, daarom de nakomelingen in gene huizen „ wonen? nogte David en Salomon in een koninglyk „ paleis? om dat in de woestyne, en langen tydt daar „ na de Arke was in een hutte; mogt daarom Salomon „ den Here genen Tempel bouwen? Wy zyn immers „ niet verbonden als de Rechabiten, (Jerem. XXXV.) „ dewelke om het bevel van hunne vader Jonadab ge- „ nen wyn mogten drinken, nogte huizen bouwen of „ bewonen, nogte zaadt zaaijen, nogte wyngaarden „ planten of bezitten? waarom dan hier, om ene ge- „ brekkige erfgewoonte ene hoogstnodige verbetering „ gewraakt?

D. „ Moet hier verandering zyn (zegt men ook mooglyk) „ om dat thans vele dingen in Datheen onverstaanbaar „ zyn, die in zynen tydt verstaanbaar waren? 't zelve „ kan weder, na verloop van 200. en meer jaren gebeu- „ ren dat het nu verstaanbare dan onverstaanbaar zyn zal, „ zal men dan met het eigen regt, niet al weder op ver- „ andering aandringen? Dog

a. Dat is niet te vermoeden, wyl na zo veel arbeidts van brave mannen, de taal tot die volmaaktheidt en zuivere netheidt gebragt is, dat niet lightlyk ene zo merklyke verandering in het wezen der zelve te wagten is.

b. En 't komt hier niet alleen in Datheen op *het gebrekki-*

D. b.
kige in de tale aan, waarom verandering gewenscht wordt, maar wel voornaamlyk *op het zaaklyke* van zyne beryminge, die op de meeste plaatſen genen zweem naar den text van David heeft.

E. „ Dog, mogt men eindlyk voorwenden, deze verande- „ ring in het ſtuk van den openbaren Godsdienst, is door- „ gaans gevaarlyk en van verren uitzigte; en daarom niet „ lightlyk te ondernemen, maar liever by het oude, hoe „ gebrekkig dit ook zyn mogt, te blyven.

a. Maar wat gevaar is hier te dugten, dat men den mensch van het verſtandeloze afbrenge, en met verſtandt lere zingen, tot zyn meerdere vertroostinge en blydſchap? is dat niet hoognodig en betaamlyk?

b. Hier is dan ook zo weinig gevaar in, dan 'er was in de invoeringe van de nieuwe Overzettinge des Bibels.

VYFDE HOOFTSTUK.

Overweging en beantwoording der zwarigheden die tegens de Pſalmverandering ingebragt worden.

Maar ſchoon men nu al, door kragt van redenen, mogte overtuigt zyn van de noodtzaaklykheidt der veranderinge van het Pſalmgezang, zal men nogtans de uitvoering daar van onmooglyk houden, wegens vele *zwarigheden*, die men daar in voorziet en opwerpt; die dan ook te overwegen en uit den weg te ruimen zyn.

A. Ik merke vooraf in het gemeen aan:

a. *'t Geen* de ondervinding geleert heeft *in andere gevallen en plaatſen mooglyk* te zyn, met geen ſchyn

A. a.

van redenen hier als onmooglyk kan gehouden worden.

Mooglyk is geweest de uitvoering der veranderinge van de Oude overzettinge des Bibels, en de invoering van de Nieuwe, en dat in de gehele Kerke van Nederlandt. Een werk, zekerlyk van vry meerderen omſlag en moeilyker naſleep, dan de verandering des Pſalmgezangs.

Mooglyk is geweest de verandering van het Pſalmgezang zelf in verſcheidene gemeenten; als by voorbeeldt, die der *Augsburgſche* geloofsbelydeniſſe te Amſteldam en voorts in alle hunne vergaderingen, die van *Doesburg* in plaatſe van de Pſalmen van *van Haagt* invoerende; Der *Doopsgezinden* te Amſteldam, Haarlem, en elders; Der *Hervomde Franſchen* te *Geneve*, in den jare 1699. en nog, voor niet vele jaren daar in gevolgt van de Walſche gemeenten in ons Nederlandt. Wat zoude het hier dan tog onmooglyk maken?

b. En genomen, *daar waren al enige zwarigheden* en moeilykheden, 't geenwe niet geheel ontkennen of ontveinzen willen; zou daarom de uitvoering van zo nodig en nuttig werk agterblyven, en onbeproeft gelaten worden? Alle veranderingen, vooral die betrekking op den openbaren Godsdienst hebben, zyn zwarigheden onderworpen; ſchrikten die de eerſte Kerkhervormers af, om, behalven het herſtel van de zuiverheidt der Lere, ook vele bygelovige misbruiken, in den openbaren Godsdienst van tydt tot tydt ingeſlopen, af te ſchaffen, en Godts tempel daar van te zuiveren? Most niet het nodige, nuttige en ſtigtelyke, dat in die veranderinge gelegen is, den ernst doen verdubbelen, om alle zwarigheden uit den weg te ruimen, door

 eens-

A. b.

eensgezint en voorzigtig beleidt, en zulke middelen, die elk in zyne Kerke, Klasse, en Synode zoude konnen beramen, en dus by algemeen besluit gestaaft met de toestemminge en Hoog Gezag van 's Lands Magten, als Voedtsterheren der Kerke, om zo ene gewenschte zaak tot gelukkige uitvoering te brengen?

B. En *die zwarigheden*, wel ingezien, zyn in wezen zo gewigtig en onoverkoomlyk niet, als men zig wel inbeeldt, naar den ophef, die 'er gemeenlyk van gemaakt wordt. Welaan! laat ons die eens van naby, met een onbevooroordeelt oog beschouwen.

a. „ De gehele Kerk, zegt men, is thans aan de Psalmen „ van Datheen gewent van kindtsbeen af; en hebben „ velen die in hun geheugen geprent: alle menschen „ daar van af, en tot nieuwe te brengen, en daar aan „ te gewennen, heeft werks in. Dog ik antwoorde:

Had dit niet vry meer plaats, en mogen gelden by de invoeringe van de Nieuwe Overzettinge des Bibels, in plaatse van de Oude? Waren niet Predikanten in de Kerke, Leraren op de Hoge Schole daar aan gewoon, in hunne studien en predikaatsien, gelyk ook de gehele gemeente van Nederlandt? die eensklaps uit de handt te moeten leggen, en in alle omstandigheden van openbaar onderwys, zig van de Nieuwe te moeten bedienen, viel vry wat ongewoner en lastiger. en bleef dat heilzaam werk daarom agter? neen! het most geschieden, en men kwam die zwarigheid te boven.

b. „ Ja maar velen, voornaamlyk oude lieden, zullen „ uit misnoegen, als niet willende gedwongen zyn, zig „ aan het oude, waar aan zy gewoon zyn, willen houden; en deze hunne eigenzinnige hoofdigheidt kan „ in den openbaren Godsdienst niet anders dan ver-

war-

B. b.

„ warring in den zang, tot befpotting van den Gods-
„ dienst, maken. Dog hier op antwoorde ik tweefins:
a. 't Is niet wel te vermoeden, dat, wanneer by openbare aankondiging en vermaning tot gehoorzaamheidt, (gelyk by de invoeringe van de Nieuwe Overzettinge des Bibels gefchiedde) door de Hooge Overheidt; na dat op alle de predikftoelen, door openbare leerredenen wegens het nodige, nuttige en ftigtlyke van die veranderinge, de gemoederen bereidt en opgewekt waren met alle vriendelykheidt en Christelyke befcheidenheidt, iemandt, die enige vreze voor Godt, en eerbiedt voor zyne wettige Overheidt en Leraren hadde, zig opzettelyk daar tegens zoude willen verzetten, en door halftarrigheidt, wanorde in den openbaren Godsdienst aanregten. Behalven dat, wanneer zo boos een opzet te veel doorftraalde, en daar door waarlyk wanorde verwekt wierde, wel middelen ter beteugeling van zulken aan de handt waren by de Polityke Magt.
b. En waren 'er al enigen, vooral oude lieden, die uit zwakheid zig niet wel gewennen konden; men geve die in Christelyke vryheidt wat toe.

Het getal der zelve zal zo groot niet zyn, of het zal als hier en daar onder anderen verfpreit, vooral zo zy niet luide doorzingen, maar wat ftiller en met minder duidelyke uitfprake, vooral van de laatfte zangwoorden (waar toe zy vriendelyk verzogt konden worden) door den algemenen galm van vry groter getal, haastlyk verzwolgen en verdooft worden.

Ook kan dat, menfchelyker wyze, van geen langen duur zyn; wyl zy, of zelfs het welras zullen moede worden; of terwyl het een geflagt gaat, en het an-
der

B.b. *b.*

der komt, wel haast uitgeſtorven zullen zyn, en de zang van het nieuwe daar door algemeen worden.

Behoudens den zang van het nieuwe, in den openbaren Godsdienst, wordt elk vry gelaten voor zig zelven, in zyn huisgezin, of waar het hem gelusten mag, Datheens Pſalmen *wydt ende breidt onverdroten* te blyven zingen; dat hy zig daar mede by zig zelven vermake en ſtigte, vindt hy 'er meerder ſtigtinge in voor zig zelven. Ten minſten zal hem de redelykheidt wel gebieden, dat hy, om een vers of twee, dat hy t'elkens met de gemeente in den Godsdienst te zingen heeft, zig wel met de gemeente zal dienen te verenigen in den zang van het nieuwe, daar zyn geweten geen last by lyden zal.

c. „ Maar, zal men mooglyk zeggen: welke kosten zal
„ die verandering van Pſalmen by elk veroorzaken;
„ daar elk zyn Pſalmboek van Datheen voor een nieuw
„ zal moeten verwisſelen of wel enen gehelen nieuwen
„ Bibel zal moeten kopen, daar de nieuwe Pſalmen ag-
„ ter gebonden zyn; en wien komt dit gelegen, voor-
„ al lieden van geringen doene? Dog

Dit hadde ook plaats by de invoering van de nieuwe Bibelvertalinge; en die kosten komen in gene vergelyking by deze geringe, die men hier zoude moeten maken.

Niemandt behoefde zig daarom ook van enen nieuwen Bibel te voorzien; maar konden de nieuwe Pſalmen, in alle *formaten*, afzonderlyk gedrukt worden, om die by zynen Bibel te konnen laten binden, of die afzonderlyk by zig ter kerke te konnen dragen. En wat kosten zullen tog zo een Pſalmboek maken? die ook voor geringen van geringen prys konnen worden aan-

gelegt; daar vermogenden zig des weinig bekreunen zullen, 't geen zy daar voor zullen moeten befteden.

Ook zal die zwarigheidt van nieuwe kosten te maken, ten minften voor anderen, binnen korten tydt ophouden; wanneer voortaan na de invoering, of vaste bepaling van de invoeringe van een nieuw Pfalmboek, het Pfalmboek van Datheen nooit meer opgelegt, of agter de Bibels zal mogen gedrukt of ingebonden worden. En zal ook de fchade die de boekverkopers mogen lyden aan den voorraadt, dien zy van Datheen nog mogten hebben, in het vervolg hun ryklyk vergoedt worden, door vertier van het nieuw Pfalmboek. Konnende boven dat, het ook niet wel zyn, of de een of ander moet by de openbare veranderinge van enige zake; 't zy verbodt van deze of gene koopmanfchappen; 't verminderen of biljoen verklaren van enig foort van geldt, in 't mindere of meerdere wel enige fchade lyden: 't geen hy, wyl 't onmooglyk is, in zaken van dien aardt, allen man van pasfe te maken, zig om des algemenen nuts wille getroosten moet voor dien tydt.

Dog, behalven dit, meent iemandt (zig op den handel wel verftaande) dat 'er geen Pfalmdrukkers zouden zyn, die niet gaarne allen hunnen voorraadt van Pfalmen tot misdruk zouden tellen, indien men hun, die ze tot hier toe werklyk gedrukt hebben, voor vyf jaren en niet langer, bevoorregtte; of, kan dat niet zyn, aanbeftelde zo vele Pfalmboeken, alsze van de oude nog in voorraadt hadden (mits dat getrouwlyk doende blyken, daar 't behoren zoude) van de nieuwe te zullen leveren. En zal ook de gehele voorraadt van Pfalmboeken in Nederlandt zo byster groot niet zyn (zynde de Pfalmen op hele noten, doorgaans maar 20 vellen druks,

B. c.

druks, en de meeste minder) en kan zo grote ſomme geldts niet eens uitmaken, dat zy niet heel light ſchadeloos te ſtellen waren, wat enigen hier ook van het tegendeel mogten roepen.

d. „ Eindelyk zal men zeggen: Hoe zal zo een werk in „ zo vele en talryke gemeenten van geheel Nederlandt „ konnen ingevoert worden, zonder wanorde en ver„ warringe?

Dog waarom niet? zyn alle die gemeenten by een vergadert, en zingen die te ſamen? geenſins! Die verandering geſchiedt dan maar op elk dorp, in elke ſtadt, in elke kerke derzelve, en wordt dus ongevoelig algemeen over gansch Nederlandt. Geſchiedt het nu in éne gemeente zonder wanorde, gelyk uit aangehaalde voorbeelden getoont is, zo kan het ook geſchieden in alle andere, daar de talrykheidt of veelheidt der gemeente nog toe nog af kan doen, daar elk maar in zyne eigene gemeente of kerke zingt. Men hore die van *Geneve* by eigene ondervindinge ſpreken in hunnen reedts aangehaalden brief aan de Walſche kerken van Nederlandt: "De goede uitſlag (zeggen zy) Gode zy „ dank, heeft onze verwagting te boven gegaan. Na „ dat de genen, die 'er meest tegen waren, onze rede„ nen hadden overwogen, zyn zy voldaan gebleven, „ en al de wereldt ziet thans met blydſchap deze voor„ delige vastſtelling. Wy verklaarden aan elk de vry„ heidt te laten van de oude of nieuwe Pſalmen te zin„ gen: maar daar verliepen geen twee of drie weken, „ of elk wilde de nieuwe hebben. En wy konnen u „ verzekeren: *dat 'er geen de minſte wanorde in het* „ *zingen veroorzaakt is*, *nog in onze ſtadt*, *nog in on*„ *ze gemeenten ten platten lande*, *daar wy deze Pſal-*

B. d.

„ *men ingevoert hebben.* In tegendeel, wy vernemen „ met vermaak, dat de landtlieden die zelfs zingen met „ de zelve vaardigheidt als de oude; en dat zy vele „ vergenoeging daar in betuigen te hebben, *om dat zy* „ *dezelve beter verstaan.*

Dit, en het voorbeeldt van de Nederlandtsche Walsche gemeenten, in de gelukkige uitvoeringe van die veranderinge, hadde onder de doopsgezinden voor enige jaren geen geringe kragt, wanneer onder hen in Noordtbollandt, by de Waterlandtsche en Vriessche societeits-vergadering, van dit stuk gehandelt werdt; en 't zou toen gevolgt zyn van alle die geloofsgenoten aldaar, hadt men over de keure van 't Psalmboek konnen overeen komen: Stemmende de helft der gekommitteerden voor GHYZEN, en de andere helft voor het *Haarlemsch*, dat zedert in de Ryp, Zaandam aan de Oostzyde, enz. is ingevoert; naar het berigt dat ik hebbe van zekeren vermaarden leraar dier gezintheidt, in ene voorname stadt in ons Vaderlandt, in zyne aanmerkingen die zyn eerw. my op dit myn werkje, zo gulhartig als bondig heeft medegedeelt.

Zo dat, alle deze dingen wel gewikt en gewogen zynde, ik voor my zelven niet anders zien kan, nog begrypen dat anderen ook niet zouden konnen zien, als alle vooroordeel voor ene oude erfgewoonte, en tegens al wat maar den naam van nieuw heeft, eens afgelegt, en de zaken met bedaarden gemoede, onbevooroordeelt overwogen worden, dat deze Psalmverandering in den openbaren Godsdienst, niet van de hoogste noodtzakelykheidt en grootste stigtinge voor de Nederlandtsche gemeenten zyn zoude; en waarom het niet mooglyk zoude zyn, dezelve, op het loflyk en welgeslaagt voorbeeldt

B. d.

beeldt van andere gemeenten, te ondernemen: als met betamelyken ernst, en nodige voorzigtigheidt, de handt eens aan zo een heilzaam werk geflagen wierdt, dat zo lange te vergeefs gewenscht is, onder zo groot een verfchot van betere Pfalmen, die 'er voor handen zyn. Daar wy, die, in alle gefchiktheidt van het geen tot goede ordre van den uitterlyken Godsdienst ftrekken kan, nog in keurige vertalinge van het woordt des levendigen Godts, gene ander gemeenten behoeven te wyken, indien niet overtreffen, alleen van allen dat verwyt moeten horen, dat wy fmaak vinden in het erbarmlykfte Pfalmgezang, dat aller christenen oren onaangenaam en onwaardig is.

ZESDE HOOFTSTUK.

Overwegende de Middelen, door welke de Pfalmverandering in den openbaren Godsdienst, zoude konnen bevordert worden.

De noodtzaaklyheidt der veranderinge van het Pfalmgezang nu uit al het gezegde vastgeftelt zynde, en de zwarigheden die daar tegens konden bedagt worden, uit den weg geruimt, zal nu alleen de bedenking moeten vallen, door welke *wegen* en *middelen* die het allergevoegelykfte zoude konnen bevordert worden: 't geen dan ook het letfte is dat my te onderzoeken ftaat.

Twee wegen ftaan hier open, van welke een alleen kan worden ingeflagen. Naamlyk, dat het gefchiede of

A. Door *verbeteringe van Dathenus* Pfalmen; of

A.

B. Door *een geheel nieuw werk* van Psalmberyminge in zyne plaatse ten kerkgebruike in te voeren.

Ontrendt welke twee middelen ik de vryheidt zal nemen, om, zonder enig vooroordeel, en onder verbeteringe, myne gedagten met alle zedigheidt en bescheidenheidt voor te stellen, zo als ik in gemoede oordele, dat het ten besten nutte der kerke zoude mogen strekken.

A. Dat het behoorde te geschieden *door verbeteringe van Datheens Psalmen*, in alles wat kwalyk van hem gezegt was, en wegneminge van zulke uitdrukkingen, die den meesten aanstoot en ergernis geven

a. Schynt in den eersten opslag betaamlyk en redelyk, om 's mans verdienden lof, die waarlyk in zynen eenvoudigen yver wat groots gedaan heeft, niet te bezwalken: en schynt het hart en ondankbaar aan zyne verdienste, hem, na zo langdurig gebruik, nu, als onnut buiten te werpen.

Van dat oordeel waren, naar het schynt, al vroeg de vermaarde Revius en van Heulen, die, na dat reedts de Psalmen van Marnix, in den jare 1580. en van Kamphuizen, al in het begin van de voorgaande eeuwe te voorschyn gekomen waren, evenwel *ene verbetering van Datheens Psalmen* ondernomen hebben, in de jaren 1640. en 1649. daar mede te voorschyn komende. Gelyk ook nog later, de neerstige *Trommius*, met dat zelve oogmerk, dat beproefde in den jare 1695. na dat, boven de gemelde, nog wel een getal van 16 Psalmdighteren, op de zangwyze van Datheen zig hadden opgedaan: onder welken waarlyk zulken waren, die het openbaar kerkgebruik zeer wel verdienden,

in-

A. a.

indien men op verandering, en invoering van een nieuw werk met ernst ware bedagt geweest.

b. Dit middel egter (mag ik myn oordeel vrymoedig zeggen) ſchynt my, behoudens Datheens verdienden lof, gansch ongeraden, om volgende redenen, die elk zonder vooroordeel wikken en wegen kan.

a. Wat verbetering tog ook ooit ondernomen zy, of nog ondernomen mogte worden ontrendt het werk van Datheen, het zal altoos een gansch onvolmaakt en gebrekkig werk blyven: als zynde zo algemeen bouwvallig in zyn geſtel, dat men 'er niet aan roeren kan, of het ganſche gebouw moet inſtorten; of men moet veel onaangeroert laten, en zo zal Datheen weder overal doorſteken.

Dit erkenden de verbeteraars van Datheens werk zelfs, dat het op vele plaatſen *geheel en al onverbeterlyk* is; vooral ten aanzien van de Dightmaat, daar, gelyk men zegt, geen mouwen aan te ſtellen zyn, nogte iets goedts van te maken: waarom ook *van Heule*, naar zyn getuigenis, in de voorreden zyner Pſalmen, Datheens werk in verſcheidene Pſalmen geheel heeft moeten voorby gaan, en die zelf geheel en al van nieuws heeft moeten berymen.

b. En als men tog tot verandering komen zoude, ware het dan niet beter, daar tog dezelve moeite moet gedaan worden, van eerſten af aan naar de beste gaven te yveren, en het meest volmaakte te zoeken; dan dat men met ene zogenaamde verbeteringe, in het verhanſelen en kalefaten van Datheen, zo goedt en kwaadt als men kan, altoos zal blyven hinken en kreupel gaan? immers het komt my dus voor.

c. Zal dat juist tot oneer en ſmaadt van Datheen ſtrekken,

A. b. *c.*

ken, dat iet ten nutte der kerke geſchiede, 't geen hy zelf, by zyn leven, menigmaal gewenscht heeft, dat andere Pſalmen mogten ingevoert worden? is ook *Th. Beza*, een Godtgeleerden van gene mindere verdienſten dan Datheen, ook ſmaadt aangedaan, dat men zyne en *Marots* Pſalmen voor betere verwisſelt heeft in de Franſche kerken? En genomen het ware zo eens; zal dan de eer en lof van enen man moeten opwegen de eer, het nut en de ſtigting der algemene kerke; de eer van onzen redelyken Godsdienst, die met verſtandt geſchieden moet; of zyn wy zo verre dienaars van menſchelyk gezag en ere geworden, dat wy dat alles daar aan zullen opofferen? dat zy verre!

B. Dus ſchynt het my dan raadtzamer toe, dat die verandering zoude geſchieden, indien zy ooit zal ondernomen worden, door *invoering van een geheel nieuw werk van Pſalmberymingen in de plaatſe van Dathenus*

a. En hier ontrendt zoudenwe *vooraf* de volgende bepalingen maken, en als *hoognodige vereischtens* vorderen, welke ik ook vermoede, dat elk, als ten hoogſten betaamlyk, my zal toeſtaan. En deze komen hier opuit:

a. Dat in zodanig een werk *de gewone zangwyze van Dathenus Pſalmen behouden* worden. Want gelyk dit in den eerſten tydt *Datheen* den voorrang boven de Pſalmen van *Nieuveldt* en *Utenhove* gegeven heeft, om in dezen eensgezint met de Walſche broederen in Nederlandt te blyven; zo zoude die zelve reden ook thans gelden, met opzigte op alle de Walſche niet alleen, maar ook de Hoogduitſche proteſtantſche kerken, die dezelve zangwyzen, niet tegen-

B. a. *a.*

genſtaande de veranderinge van hun Pſalmgezang, behouden hebben. Behalven dat de verandering van zangwyze, en nieuwe by jongk en oudt te moeten aanleren, een werk van velen arbeidt zyn zoude, velen zoude afſchrikken, of verwarring in den Godsdienst veroorzaken. En waar toe tog nieuwe zangwyzen? daar, naar het getuigenis van voorname zangkonſtenaren, de gewone zangwyzen zo konſtig, ſchoon en verheven zyn, als men ooit zoude konnen wenſchen.

b. Voorts zoude ik eiſchen, dat het werk naar den aardt der dight- en zangkunde, ook *aan dightmaat en rym gebonden* ware: want tog buiten dit kan het den naam van een gedight en gezang niet hebben: want ſchoon wel, ten opzigte van het leſte, naamlyk het rym, Grieken en Romeinen dat niet waarnemen, als niet tot het wezen van een gedight behorende, daar men, buiten dat, de verhevenſte gedagten alleen aan dightmaat binden kan; komt egter dit altoos by de Nederlandtſche dighters voor, van de oudtſte tot op de tegenwoordige tyden toe, als tot het wezen van een gedight of gezang behorende. Hoewel, 't is waar, dees en geen Nederlandtſche dighter, in enige gedighten de Grieken en Romeinen in dezen wel eens nagevolgt heeft, dog in zo weinige proeven, dat zy genoegzaam toonden van oordeel te zyn, dat het met den aardt en 't algemeen gebruik der Nederlandtſche dightkunde niet overeen kwame. Behalven dit alles, is niets bekwamer om den geest te konnen opwekken, dan de dight- en zangmaat, die, boven ene gebonden reden, daar toe veel vermogen op den geest heeft.

B. a *b.*

c. Al verder zoude ik in die beryminge bedingen: dat men zig *ſtiptelyk houde aan Davids woorden, naar de Nieuwe Overzetting des Bibels*, zo veel de dightmaat en het rym enigzins zoude konnen toelaten op de vloeijenſte wyze; en zorge, dat men door enige omſchryving, die men nodig mogte hebben, den zin en mening van den heiligen Dighter uit het oog niet verlieze. Een beding zo redelyk, dat ik nodeloos agte, dit met enige redenen verder te ſtaven.

d. Waar uit dan ook zal moeten volgen, dat zo ene beryming *niet ingerigt zy by wyze van brede en dightkundige uitbreidinge of verklaringe van Davids Pſalmen*, naar mate de dighter, door den gloedt van zyn dightvuur of dightkundige verbeeldingen, daar toe zoude mogen vervoert worden; 't welk niet zo zeer het zingen van *Davids* Pſalmen, maar van een eigenwillig menschlyk werk zoude worden; en men daar door lightlyk van de meninge en het oogwit des Heiligen Geestes konden worden afgeleidt.

e. Al verder zoude ik daar op ſtaan: dat het werk *met enen kragtigen ſtyl, zuivere tale, en op ene aan de dightkunst voldoende wyze, uitgevoert worde:* immers daar in, hoe gering dit ook in de ogen veler onkundigen zyn moge, zal men het oorſpronklyk werk van den Godtlyken Dighter 't naaste bykomen; welken ten voorbeeldt te nemen in den dienst van Godt immers niemandt redelyker wyze kan wraken, maar dit als een onvermydelyken pligt zal moeten rekenen.

f. Eindelyk agte ik redelyk en betaamlyk: dat zo een werk *uitgevoert* zy, *door iemandt die in de gemeenſchap van de Hervormde Kerke ſtaat of geſtaan heeft,* en

B. a. *f.*

en niet tot de gemeente van enige andere gezintheidt behore. Want, hoewel wy erkennen, dat ook onder de lesften geweest zyn dighters van name, die zig in deze renbane loflyk gekweten hebben, en wy hier door niets van hunnen verdienden lof willen verkorten; zal men nogtans, ja zy zelfs, moeten erkennen, dat het met de redelykheidt en ftightinge meest overeenkome, dat men zig bediene van den arbeidt onzer eigene belyderen, daar ftof in overvloedt is in den boezem onzer kerke, zonder dat men die van elders behoeve te zoeken. Gelyk zo de Luterfchen, Mennonyten en anderen, ons daar in zyn voorgegaan *.

Deze lesfte bepaling wil ik egter alleen in dien opzigte verftaan hebben, dat in agt behoorde genomen

* Zeker Heer, die op dit werkje (voor de uitgave) my zyne aanmerkingen heeft mede gedeelt, ftaat my de voren gemelde vereischten, als ten hoogften billyk en noodtzaaklyk toe; maar zoude boven dezelve ook nog als een *vry nodig vereischte* opgeven: dat men, 't zy Datheen verbeterende naar de nieuwe overzetting des Bibels, of ene gansch nieuwe beryming toeftellende, die *op alle de uitgangen van Datheen* berymde, en, zo veel het wezen kon, ook met hem begon; om dat de gemeente dus ongevoeliger van de ene tot de andere beryminge zoude overgaan, en 't geheugen daar door merklyk zal geholpen worden. Of fchoon ik, om vele redenen en zwarigheden, van andere gedagten zyn moge, wil ik die liefst niet aanroeren, opdat ik niet fchyne my zelven hier als keurmeester op te werpen, maar hebbe billyk geoordeelt, dit, nevens 't myne, aan 't oordeel van kenneren over te geven. Alleen voege ik hier by, dat de bekende *Frans van Bergen*, gezegt *Montanus*, van 't zelve oordeel geweest fchynt te zyn: immers, indien 't waar is, dat hy de *Pfalmen van David* op alle de uitgangen van Datheen berymt hebbe (gelyk my voor enige jaren verzekert werdt.) En dat handtfchrift nog onder de nakomelingen van zyne familie, hier in Zeelandt, zoude berusten, hoe wel ik, wat moeite ook aanwendde, dat handtfchrift niet hebbe konnen ontdekken.

B. a. *f.*

men te worden, indien een Pſalmboek ingevoert zoude worden dat van *énen dighter alleen was opgeſtelt*, die, indien hy van ene andere gezintheidt ware, hoe regtzinnig en keurig zyn werk ook zyn mogte, egter den zwakken onder ons ergernis geven zoude, 't geen met reden te vermyden is.

Dog kreegmen ene nieuwe beryming, tot opſtel, van welke alle brave geesten en beste dighters zouden uitgenodigt worden, om uit die allen, het beste kiezende, een geheel Pſalmboek t'ſamen te ſtellen: kan ik niet zien, waarom die van andere gezintheden, onder welke ook dighters van den eerſten rang te vinden zyn, noodtzaaklyk zouden buiten geſloten worden. Daar tog in zo een geval, alle namen der opſtelleren verzwegen zynde, niemandts naam iemandt ergeren kan; nog de zaak, door enigen kommer voor onregtzinnigheidt, nadeel lyden; daar alles tog ter naauwkeurige toetſe, en goedkeuring zoude moeten gebragt worden, van daar toe geſtelde overzieneren en goedtkeurderen, die uit den ſchoot onzer kerke, als ten hoogſte nodig en billyk, zouden moeten genomen worden.

b. Dit alles dus vooraf toegeſtaan en vastgeſtelt zynde, zal nu maar alleen de bedenking vallen, *op welk ene wyze men*, in gevalle van de veranderinge van het Pſalmgezang, aan alle die vereischten zal konnen voldoen. Waar ontrendt maar twee middelen zyn,

a. Of door keure uit de reedts *in wezen zynde* Pſalmdighteren;

b. Of door berymen van *een nieuw werk*, buiten die alle.

In gevalle men tot het eerſte kwame, namelyk:

A. *De*

B. b. *b.*

A. *De keur uit de reedts in wezen zynde Psalmdighteren* zal dan het onderzoek vallen, wie van hun allen, best aan alle die vereischtens voldoen zal, en derhalven, tot wien de kerk hare keur gevoeglykst zoude konnen bepalen? schoon ik my hier niet vermeten wil my in dit stuk als keurmeester op te werpen, duide egter niemandt ten argste, dat ik, met zedigheidt, naar mynen smaak, myne bedenking opgeve, zonder iemandt in zyn verdienden lof te verkorten. Dus is myn oordeel

A. Dat 'er velen zyn, die (onvermindert den lof van hunne voortreffelyke werken) hier, met opzigte op de voorheen gemaakte bepalingen alleen, indien die aangenomen werden, in geen aanmerkinge zouden konnen komen, om tot openbaar kerkgebruik ingevoert te worden, als in welke die vereischten, in dezen dit, in anderen dat, ontbreken. Want daar zyn 'er die

1. Niet op de eige wyze van Datheen berymt zyn, als *Nieuveldt*, *Utenhove*, *Geldorp*, VAN EKE, VONDEL, VLAKVELDT, OUDAAN, en DE GROOT.
2. Die aan geen dightmaat en rym gebonden zyn, naar den aardt van de Nederlandtsche dightkunst, maar enkel de woorden der overzettinge, naar het getal der zangversen, en muzyknoten, met meerdere of mindere byvoeginge, of herhalingen der textwoorden, geschikt hebben: dus heeft het *J. de Brune* begrepen, in twee onderscheidene werkjes, die in den jare 1650. al in aanmerkinge kwam van de Heren Staten van Hol-

landt en Westvrieslandt, dog by het advys van de Theologiſche Faculteit van Leiden afgeraden. vid. COCCEJI, *op. tom. 6. in Conſiliis. pag.* 3. Zo ook DISSELBURG, en *Deutekom*; welke lesſte by de Ged. van 't Synodus van Vrieslandt, in den jare 1701. ſmaaklyk gemaakt werdt.

3. Die naar de nieuwe overzetting des Bibels niet geſchikt zyn: als *Marnix*, HUBERT, *Camphuizen*, en allen die onder No. 1. gemeldt ſtaan.

4. Die brede uitbreidingen, of verklaringen in hunne berymingen opgeven: onder deze is, behalven *Vlakveldt*, *Oudaan*, *van Eke*, *de Groot*; ook te tellen de Heer M. GARGON: die in zyne beryminge, de vertaling van den Prof. VAN TIL, uitbreidender wyze volgt, met aanwyzinge van ſprekeren, zangbeurten, en het Profetisch vertoog, in elken Pſalm. Welk werkje, hoe kunſtig en voortreffelyk ook (behoudens 's mans agtinge) myns oordeels niet ten kerkgebruike aan te raden is, naardien die uitvoering en opvatting, (de reden van bondigheidt onderzoeke ik niet) maar als gedagten van byzondere geleerden, en niet van allen of het gemeen gevoelen der kerke kan gehouden worden, en daarom met die volle overredinge des gemoedts, niet voor de meninge des Geestes kan gehouden, en by elk gezongen worden, 't geen egter in den openbaren Godsdienst behoort.

5. En

B. b. *b*. A *A*. 4.

5. En wat de zuiverheidt van tale en dightkunde aangaat, die ontbreekt gewislyk ook in velen, in den enen min, in den anderen meer, naar mate dat zy enen tydt beleefden, in welken die min of meer gezuivert was, of ook mindere of meerdere kennis van, of oplettenheidt op dezelve by hen plaatſe hadden: van hoedanigen hier byzondere aanwyzing te doen, buiten myn beſtek, en de juiste bepaling van hunne misſlagen, buiten myn vermogen is.

6. Van andere gezintheden buiten de Hervormde kerke, zyn ook verſcheidene; en onder dezen zyn te tellen: *Camphuizen*, WESTERBAAN. De *Doopsgezinden* van Haarlem en Amſteldam, *J. Oudaan*, en J. VAN BELLE; *W. van Haagt*, en J. DOESBURG: als mede A. VAN OVERBEKE, en het fraay uitgevoert werk van CHR. BEUDIKER; welke leſte tot de gemeente der Augsburgſche geloofsbelydenisſe behorende, anders Lutherſchen genaamt, by ons dan in gene aanmerkinge konnen komen.

B. Buiten dezen egter zyn 'er *nog velen*, die aan de voorgeſtelde vereischtens, in hunne beryminge voldoen, in het mindere of meerdere; en dierhalven in aanmerkinge konnen komen, om uit dezelve ene keur te doen tot gebruik der kerke. En onder dezen zyn 'er

1. Die, naar hun eigen dightkundig vermogen, met allen vlyt, een Pſalmberyming hebben toegeſtelt, dog op verſcheidene wyze

§. De-

B. b. *b.* A. *B.* I.

§. Dezen hebben zig in allen opzigte geschikt, naar het werk van Datheen, met gelyk getal van versen hem nazingende, om met of benevens hem, van den genen dien 't gelusten mogt, in de kerke te konnen gezongen worden. Dezen zyn *Boey*, *Bruno* (die ook zelf het geen van Datheen wel gezegt was, in zyne beryminge behouden heeft,) CLERQIUS, CELOSSE, ROLDANUS, SIX VAN CHANDELIER. HALMA, SMOUT, VAN GUNST; onder alle welke, onvermindert iemandts lof, myne keur staan zoude tusschen *Six* en *Halma*, die in gelykformigheidt aan de Nederlandtsche Overzettinge, grondige kennisse en zuiverheidt der Nederlandtsche tale, verhevene dightkunde, onbedwongen en vloeijenden styl, myns oordeels, alle anderen voorby streven; en welke lesste ook reedts het getuigenis van alle de Vaderlandtsche Akademien heeft weg gedragen, en der kerke aangeprezen is.

§§. Genen, om nog nader aan den text te komen, hebben hun werk in mindere zangversen dan Datheen te samen getrokken: hier in is CHRIST. PIERSON, gelukkig voorgegaan en geslaagt; maar niet min gelukkig gevolgt van *Jan van Belle*, met vry meerdere bekortinge, vloeijenden en zuiveren styl en tale; die (viel men op zo een bekort werk, en ging men van dien stokregel af, van genen te kiezen die buiten

B. b. *b.* A. *B.* I. §§.

ten de gemeenſchap der Hervomde kerke ſtondt, dien ik voor my egter vast houde) gene geringe aanmerking verdienen zoude

2. Maar anderen hebben, 't geen zy by zig zelfs niet vonden van anderen ontleent, en met uitlezinge van het beste, dat zy vonden by anderen, die hen voorgegaan waren, een nieuw werk te ſamen geſtelt: dus kwam eerst *H. Ghyſen* te voorſchyn; naderhandt gansch niet verwerplyk gevolgt van K. VAN VLEUTEN; hebbende de eerstgemelde by den Nederlander een algemene toejuiching verkregen, en tot heden behouden; welke hy ook, myns oordeels, wel behouden zal, en by berading van keure, benevens *Six* en *Halma*, by my het drietal zoude helpen uitmaken, om uit het zelve enen tot gebruik der kerke af te zonderen.

B. Maar mogelyk zoude 't niet ongeraden zyn, om, door verkiezing van enen boven alle anderen, de ere van anderen, die ook genen geringen lof verdient hebben, niet te benadelen: *dat een geheel nieuwe Pſalmberyming toegeſtelt wierde.* Het zy dan

A. Met uit alle gemelde Pſalmdighteren, die in aanmerkinge, volgens onze gelegde gronden, konden komen, ene naauwkeurige verkiezing te doen van het allerkragtigſte en naast by den text der overzettinge komende, 't geen men by iemandt derzelve vinden konde; op het voorbeeldt van

gemelden *Ghysen*, die het zyne uit een zeventien tal te famenftelde: welk aantal federt merklyk vermeerderdt is. Dog moet ik egter bekennen, dat ik niet zien kan, dat iet zoude konnen voortgebragt worden, dat het werk van *Ghysen* zoude konnen opwegen: en dus ware dit, in myn oog, nodeloze moeite.

B. Beter ware 't dan mooglyk, *dat een geheel nieuw werk ondernomen werdt*, door een gezelfchap van de braaffte en godvrugtige dighteren van dezen tydt, het zy dan uit den borgerftaat, of predikanten, die maar de vereischte bekwaamheden daar toe hadden.

1. Dit komt my nog het raadtzaamfte voor;

§. Om genen byzonderen naam van dezen of genen boven anderen in de kerke te verheffen, en alle wangunst te ontgaan van nakoomlingen der zulken, die de Pfalmen reedts berymt hebben.

§§. Het kan ook niet wel anders zyn, of door dit middel zoude een werk moeten voortkomen, zo na als het aan de volmaaktheidt kan gebragt worden; wyl dit niet van enen alleen, die doorgaans blindt in zyne eigen zaak is, maar van velen gewikt en getoetst zoude konnen worden met de allergrootfte naauwkeurigheidt.

2. En werdt men in dit ftuk met my eens van het zelve oordeel, zo zou de bedenking vallen, *op hoedanige wyze dit best* zoude konnen *uitgevoerdt* worden?

§. Moog-

B. b. *b.* B. *B.* 2.

§. Mooglyk zoude dit de gemaklykfte, fpoedigfte en minst kostbare weg zyn

Dat het, by openbare uitnodiging, op Hoog Gezag, allen fraaijen geesten en bekwame dighteren vryftonde, zodanige Pfalmen, als 't hun geluste te dighten, (mits voldoende aan de regelen bl. 32–35. van a–f.) met beding dat hunne namen nooit mogten bekendt zyn.

Dat zy hunne ftukken aan daar toe, ook by Hoog Gezag aangeftelde, *Overzieneren* uit taal- en dightkundige Godtgeleerden, of ook wel andere beproefde dighters daar by gevoegt, zouden overzenden; en deze daar uit, zonder vooroordeel het beste zouden kiezen, en uit die ftukken een famenftel opmaken van alle de Pfalmen.

Dat, voor den afdruk, dat famenftel, by *bladen*, in elke Provinfie, in klenen getale, by enen of weinige boekverkopers gezonden werd, om 'er nog het oordeel van dightkundigen, tot verbetering of meerdere netheidt, op in te nemen, door openbare uitnodiging, die hunne aanmerkingen aan die *Revifores* zouden toezenden; na welk het werk eerst volkomen afgedrukt most worden, ten algemenen gebruike.

Langs dezen weg is 't wel te vermoeden, dat niet een groot getal van rymeren

ren

ren, maar een klein, dog genoegzaam getal van brave dighteren, zig zullen opdoen, die, niet uit eerzugt of loon (die by 't verzwygen der namen niet te halen is) maar enkel tot Gods eer, en ſtigtinge der kerke, hunne gaven zullen opwekken, om een zo nuttig werk te helpen bevorderen; en kan niet anders gewagt worden, dan dat een Pſalmboek van de ſierlykſte netheidt zal te voorſchyn gebragt worden.

§§. Of hier in konde op dezelve wyze gehandeldt worden, gelyk gedaan is ontrendt de nieuwe overzetting des Bibels,

†. Zeker bepaalt getal van perſonen (laat het naar het getal der Nederlandtſche Provinſiën eens zeven zyn) behoorden verkoren te worden, tot de *beryming* der Pſalmen; en ook zo vele anderen tot *overziening* van het werk.

††. Zodanige konden in elke Provinſie door ſynodaal beſluit opgegeven worden, als onder hen tot dat werk geſchikt en bekwaam geoordeelt zouden worden, zo ten aanzien van hunne kundigheidt in de grondtale, als geoeffentheidt in de Nederlandtſche tale en dightkunde; en die by uitgegevene proeven als zulken bekendt ſtonden.

†††. De perſonen, dus ſynodaal opgegeven by elke Provinſie, konden alle

voor-

voorgeſtelt worden aan de *Cætus Hagienſis*, daar de Gedeputeerden van alle ſynoden, onder het gezag van hunne Hoog Mogende te ſamen komen, en het ganſche lighaam der Nederlandtſche kerken *repreſenteren*: Deze zouden uit die overgeleverde perſonen, een bepaalt getal van *Pſalmdighteren* en *Overzieneren* verkiezen, waar 't mooglyk, uit elke Provinſie enen; of, indien het zonder nayver geſchieden konde, die voor de bekwaamſte bekendt ſtonden, zonder opzigt op de Provinſiën te nemen. Dog dit alles na voorgaande verzoek om, en verkryging van de toeſtemminge der Provinſiale, of Algemene Staten.

††††. Deze zouden het werk onder malkanderen konnen verdelen, en, geluste 't hun, buiten hunne aanbevolen taak, nog dezen of genen Pſalm te dighten, die ook nevens andere ter toetſe konden overgegeven worden, om te beſchaven.

†††††. Elk konde zyn werk te huis afdighten, en aan de naastgelegene overzieners mededelen, ter proviſionele toetſe; maar na het volbragte werk zouden de dighters en overzieners, op zekere bepaalde plaatſe, het zy 's Gra-

venhage, of Leiden, te ſamen komen, om 't werk met alle naauwkeurigheidt te overzien, en tot zyn volkomen beſlag te brengen.

††††††. Na de onderlinge goedtkeuring, zoude de Autoriteit van hunne Hoog Mogende moeten verzogt worden, om, onder hunne goedtkeuringe en gezag, ten algemenen gebruike in alle de Nederlandtſche kerken te konnen ingevoerdt worden, met ernſtige vermaninge en bevel, om in den openbaren Godsdienst zig daar aan te houden, zonder inmengſel van enige anderen, onder het openbaar kerkgebruik.

En zoude daar toe ook hoognodig zyn, wanneer nu het beſluit ter verandering by de Hoge Overheidt vast ſtonde, dat de leraars der gemeenten, by alle gelegenheidt alvorens de gemoederen der kerkleden daar toe bereidden, tot wegneming van alle vooroordelen tegens zo nuttig en nodig een werk, door vriendelyke ſamenſpraak, en, naar gelegenheidt der ſtoffe, ook in hunne predikaatſiën en katechiſaatſiën, daar op aandrongen, dog met voorzigtige beſcheidenheidt. 't Geen dan behoorde gevolgt te worden met een plegtige Predikaatſie, ten dien

B. b. *b.* B. *B.* 2. §§. ††††††.

dien einde, op Hoog Gezag te doen, 't zy te voren, 't zy ten zelven dage, als die nieuwe Pſalmen, ten eerſtenmale, in den openbaren Godsdienst zouden gezongen worden. Men kan niet twyffelen of dit zoude van een gewenschte en gezegende uitwerkinge zyn.

†††††††. Dog, naardien een werk, door verſcheidene dighters te ſamen geſtelt, noodtzaaklyk ene merkelyke ongelykformigheidt in de ſpellinge zoude onderworpen zyn, dat enige wanſtal zoude mogen geven; zo ſchynt, myns oordeels, ook raadtzaam, dat het gehele werk door éne handt wierde afgeſchreven, met zo ene ſpellinge, die de natuurlykſte is: ja dat ook daar in gevolgt werde de ſpelling in de Nederlandtſche Bibelvertalinge gebruikt; mits enige veranderinge in het ſpellen, thans ten enemale buiten gebruik, te maken: by voorbeeldt, van de **c** voor **k**: **ck** voor **k**: **ph** voor **f**., en meer diergelyke, waar ontrendt eerst ene vaste bepalinge konde gemaakt worden, om hier in enen eenparigen voet te houden.

B E S L U I T.

Zie daar, onbevooroordeelde Lezer! door deze of diergelyke middelen, mene ik, onder verbeteringe, dat het Pſalmgezang in den openbaren Godsdienst zoude konnen en behoren verbeterdt te worden; op dat dit lamme en geestloze gezang van Dathenus, in de kerke eens moge ophouden, en Godt, die onder de lofzangen van zyn volk woont, gediendt en verheerlykt worde, met de woorden van David, dien man naar zyn hert, zaaklyk nagezongen van mannen, die lieflyk in Pſalmen zyn, onder ons Nederlandsch Iſraël.

Niets wenſche ik meer, dan dat het gewigt dezer zake, zo kleen en gering in veler ogen, eens regt mogte beſchouwt en ter herte genomen worden, by alle Hoge Staats- en alle Kerklyke Perſonen en Vergaderingen, dien de welſtandt en ſtigting der kerke aan het hert ligt; en zy eens, elk in zynen ſtant, middelen ter handt nemen, om die hoogstnodige verbetering van het openbaar Pſalmgezang, met allen ernst aan te dringen, en alles wat in hun vermogen is, in het werk te ſtellen, wat tot uitvoering van zo een nuttig werk vereischt wordt. Ik verzekere my, daar door zoude Gods kerke een aangename dienst geſchieden.

Einde des Eerſten Deels.

TWEEDDE DEEL.

VERTONENDE, MET ENEN OVERVLOEDT VAN BEWYZEN, DE ONHEBBELYKE WANTAAL EN ONDRAAGLYKE UITDRUKKINGEN, VAN PSALM TOT PSALM, BY DATHEEN VOORKOMENDE.

VOORBERIGT.

Men wagte hier niet, dat *al* wat in Datheen, in allerleijen opzigte, aanſtootlyk voorkomt, van my te voorſchyn zal gebragt worden; dan ware niet anders nodig dan den gehelen Datheen woordelyk uit te ſchryven.

Ik roere hier niet aan het gebrekkige ontrendt het taal- en dightkundige, ten aanzien van de voetmaat der verzen, betaamlyk rym, tydtvoeginge der werkwoorden, buiginge der naamvallen, geſlagten der byvoeglyke en zelfſtandige naamwoorden, enz., van al het welke de man ten enemale onkundig was: Dit ware een oneindig niet alleen, maar ook een nodeloos werk, naardien den dight- en taalkundigen dit van zelfs in het oog loopt en walgt; en boven het begrip van onkundigen en eenvoudigen, dienwe voornaamlyk met dit opſtel tragten te overtuigen, tog gaan zoude.

Ik hale hier ook niet aan *alle* vreemde, ongewone, ver-

 ou-

ouderde, verminkte, ſtop- en lapwoorden, van welke byna niet één regel in Datheen vry is; maar alleen enige weinige derzelve tot een ſtaaltje: egter, om 't onhebbelyke daar van te zien, die alle in een Alfabetisch register hier agter aan vertonende in énen opſlag; als zo vele zenuwen met welke dit werk te ſamengevlogten is. 't Lezen van alle welke niet dan verwondering over, en afkeer van die rymelerye verwekken moet.

Ook bekommere ik my niet met aanwyzinge van *alle* de ongelykvormigheden aan, en afwykingen van den Grondtext en Nederlandtſche Overzettinge; wyl men niet anders wagten kan van een man, die den eerſten, niet gebruikt heeft, maar zyn werk geſchikt naar de gebrekkige vertalinge van *Marot* en *Beza*; en de laatſte, als lang na zynen tydt te voorſchyn gekomen, nooit gezien heeft; waarom ik dan ook zyne berymingen, met den text in de oude overzettinge meest vergelyke, die hy volgde.

Maar alleen melde ik zulke ſtaaltjes, die volſtrekt ongelykformig aan de meninge van David zyn niet alleen, maar die zelfs aanſtootlyk en ergerlyk zyn; voorts in alles aantonende, met weinige, dog genoegzame overtuigende woorden, het onhebbelyke dat in de aangehaalde gezegdens van Datheen doorſtraalt; my ook op vele plaatſen met de enkele aanhalingen, zonder inmengſel van enige aanmerkinge, vergenoegende, als wier lam- en lafheidt, zonder myne aanwyzinge zig van zelfs genoegzaam openbaart.

Lees nu voort, Lezer! volg my op het ſpoor, en oordeel uit alle deze volgende ſtaaltjes nu zelf eens, zonder vooroordeel in gemoede, wat van dezelve te houden, en of zo een werk, van enen Christen met ware en wezentlyke ſtigtinge te zingen zy.

PSALM

Vs.

PSALM I.

1. *In Godts wet* ALLEINE.

Voor *alleen*; hoedanige verwisselingen van letteren hem zeer gemeen zyn.

— *Ja spreekt daar van* EENPAAR.

Een stopwoordt, overal voorkomende; zo zegt hy *verhoren*, *tranen*, EENPAAR. Dit zy eens vooral gezegt.

2. *Zo zal die mensche zalig zyn* BEKENDT.

Hy wil mooglyk zeggen: by elk *voor* zalig bekendt zyn.

PSALM II.

2. *Breken in* STIKKEN.

Voor *stukken*, om op *verstrikken* te rymen.

— *Godt die den hemel bewoont.* GEPREZEN.

Ziet dat *geprezen* op Godt of op den hemel? of is het een stopwoordt zonder zin? gewislyk! en ook op ontelbare plaatsen dus gebruikt.

3. *Die grootlyks is te* VRUGTEN.

Een veroudert woordt, dat *dugten*, *vrezen*, *ontzien* betekent, maar thans buiten gebruik.

5. *Gy zult dragen eenen yzeren staf,*
Om die al te dwingen dat s' u doen ere.

Dit is tegens den text. Die skepter van den Messias dient niet om zyn vyanden te *dwingen* dat zy hem *eren*, maar om hen te vermorzelen, als uit het vervolg blykt. Behalven dat Godt ook niemandt *dwingt*, maar wel zyn hert *neigt*, om hem te eren.

Vs.

5. *Wilt myn onderwys met herten* ONTFAAN.

6. *Dient Godt met kinderlyke vreze* GOEDT.

Waar ziet dat *goedt* op? op Godt, die goedt is? of op de *vreze?* op 't laatste betreklyk zynde, neemt hy 't mooglyk voor *betaamlyk.*

PSALM III.

1. *Hoe veel vyanden* MYN.

Voor *myn* vyanden; welke woorden verzettingen hem zeer gemeen zyn: egter in en na zynen tydt nog lang, zelfs by vermaarde Dighters gebruiklyk: HOOFT en BROEKHUIZEN zyn 'er vol van.

2. *Geklaagt in dit* WEZEN.

In deze omstandigheidt wil hy zeggen, zo *Ps. XXV.* 2.

— *Van zynen berg* GEPREZEN.

Waarom, en van wien wordt die berg *geprezen?* of is 't een stopwoordt? waarschynlyk.

3. *Ik zal des morgens* KLAAR,
Ontwaken zonder VAAR.

Wat doet dat *klaar* hier? hy wil immers niet zeggen: als 't *helder* of *al klaar dag is.*

Maar wat het woordt VAAR aanga, op 't welk men 't doorgaans zo zeer geladen heeft, is in Datheens tydt zo onheblyk niet, maar gebruiklyk geweest: 't Is niet by verkorting voor *gevaar*, gelyk men gemeenlyk denkt; maar een woordt op zig zelven, dat *schrik*, *vreze* beduidt; waar van nog de woorden *vervaart*, *vervaarlyk*, *vervaren* onder ons bekendt, en goedt duitsch

Vs.

duitsch zyn: hoewel *vaar* zelf thans buiten gebruik is, ten zy by verkorting voor *vader* genomen.

3. *Deden my vreze geen.*

Behalven de onbetaamlyke woordenverzetting, zegt men ook niet, iemandt *vrezen doen*, maar wel *vreze aandoen*, *doen vrezen.*

4. *Vroeg en ſpade.*

Een gewoon ſtopwoordt, oneindig voorkomende.

PSALM IV.

1. *En u tot ydelheidt* BEKÉREN.

Men zegt niet zig ergens toe *bekeeren;* maar wel *keren*, *wenden*, *begeven*: maar men bekeert zig van de ydelheidt tot Godt.

2. *Bekent dat Godt my in dit leven,*
Boven andere menſchen al,
Tot énen koning heeft verheven.

Hier van meldt de text niet: ook ſpreekt het van zelfs dat zulks *in dit leven* geſchiedde.

— *My te kwellen met dit* GESCHIL.

Welk *geſchil?* en met wien hadt hy het tog?

3. *Veel zeggen: hoe kan hy ons leren*
Dat goedt is èn Godt aangenaam?

Gansch niet overeenkomſtig met den text: wie zal ons het goede *doen zien?* het zy men 't als een wanhopende tale der vromen ontrendt Godt of der vyanden van Davidt opvatte: Dog de oude overz. heeft: *Hoe zoude ons deze wyzen wat goedt is?*

Vs.

4 —— *die hier zyn verheven,*
Hebbende haren wellust HIER.

Dat is tweemaal *hier*: eens was genoeg.

— *Die my doet hopen* HIER BENEDEN.

Dat ſpreekt van zelfs, want *boven* houdt de hope op.

— *En in 't Ryk doet* HEBBEN BEVEL.

Bevel hebben, wordt niet van Koningen, in hunne Regeringe, maar van Veldoverſten gezegt: ook ſtaat in den text: *zeker wonen.*

PSALM V.

1. *Myn 's klagens en zugtens* EENDRAGTIG.

Dit is een enkel ſtopwoordt.

3. Is in 't geheel zeer lam en vol ſtopwoorden.

4. *By u zyn de Boosdaders* KWAADT.

Zyn 'er dan ook *goede* boosdoeners, dat zy hier als *kwaadt* omſchreven worden? ook zegt men geen *boosdaders* maar *boosdoeners.*

5. *Want gy die hatet* ZO MEN ZIET.

Een gemeen ſtopwoordt byna overal gebruikt.

7. Zo ook het woordt *mitsdezen.*

8. *Leid my op uw padt* DESGELYKEN.

Dit ſtelt ene gelykvormigheidt aan iet anders; maar wat is het tog, daar dit *leiden* aan gelyken moet? mooglyk wil 't zo veel als *en* zeggen of *te gelyk: En leid my*, of *leid my te gelyk.* Ook ſtaat in den oudſten druk 1567. *leid my uwen padt*: overeenkomſtig de oude overzettinge: *Rigtet uwen weg.*

10. *Want*

Vs.

10. *Want Heer, zy zoeken al te ſamen,*
U te BESCHAMEN.

Kan Godt dan ook *beſchaamt* gemaakt worden? *zy zyn u ongehoorzaam* zegt de oude overzetting.

11. *Die uwen Naam in 't herte* BINNEN,
Trouwlyk beminnen.

12. *Met uwe gunst dekt gy hem* SCHIER.

Schier is *byna*: doet Godt het dan niet *volkomen?* of mooglyk dat hy 't neme in den zin van *heden*: Zo wordt het in KILIANUS woordenboek geſtelt tegenover *morgen*: *Schier* of *morgen*: of mooglyk wil hy *vaardig* zeggen, gelyk die ſchryver het woordt *ſchierlyk* dus verklaart.

PSALM VI.

1. *Als ik wel waardig* BIN. voor *ben.*

3. *Vreze maakt my* ONVRO.

Dat woordt is den meesten onverſtaanbaar, dog, ſchoon veroudert, egter goedt duitsch: 't beteekent, *droefgeestig*, in tegenſtellinge van *vrolyk*, daar men van oudts *vro* voor zeide. Zie dat ook L. VAN VELTHEMS, Spiegel Hiſtor. bladtz. 403. hier van *vroten*, *vervroten*, voor *vervroliken* gebruikt by Kamphuizen, Pſalm XXI. 1. en XLII. 3. dus was 't mooglyk in den tydt van Datheen verſtaanbaarder dan nu.

6. *Ik doe zwemmen* VOORWAAR,
Myn bedde MET *myn wenen,*
En myn leger MET ENEN
In myn tranen EENPAAR.

Wat

Vs.

Wat nadruk geeft *met enen* hier? en ook *eenpaar?* ten ware Datheen 't mooglyk onderſcheiden wil in dezen zin: "Ik doe myn bedde *van* (niet *met*) myn „ tranen zwemmen, zo dat die door myn *bedde* tot „ op myn *legerſtede* doordringen." En zulk een wenen, mag wel met een *voorwaar* aangetekent ſtaan. Maar liefst denke ik, dat Datheen hier niet aangedagt, maar alles met laffe ſtopwoorden opgevult hebbe.

7. Geheel, heeft geen zweem naar den text: en in het geheel zeer laf berymt.

PSALM VII.

1. *Als een Leeuwe* STRANGE.

Dit zal zo veel als *ſtrang*, wreedt zyn.

2. *Hebbe ik zulks* BEGANGEN.

Dit *begangen* is een veroudert woordt.

3. *En myn eer* DAAR MEN OP ZIET,
Sta op, Heer, wil opſtaan MET EREN.

Men heeft hier tweemaal *opſtaan.* Wat is ook het opſtaan *met eren* van Godt gezegt? En wat wil dat *daar men op ziet* te kennen geven? my is het onverſtaanbaar: behalven dat 'er in den text niets van is.

7. *Van nu af bereidt Godt Almagtig*
ZYN DOODLYK GESCHUT *en wapen kragtig.*

Zo ook Pſalm *CXLIV.* 3.

SCHIET UW GESCHUT LOS.

Was dan het *geſchut* en *ſchieten* met het zelve, ten tyde van David al bekendt en in gebruik? trouwens,

Vs.

wens, men hoort niet David, maar Datheen, die 't ook uit de oude overzetting heeft. Daar ſtaat: *Hy heeft zynen boog geſpannen en ſchiet; en heeft* DAAR OP GELEIDT *doodlyk geſchut:* dus ſchynt het daar genomen in den zin van pylen; zo vertaalt *Kiliaan* 't ook door *Telum*, *Jaculum*, *Sagitta.* 't geen thans vreemdt voorkomt, als nu alleen gebruikt van *grof geſchut.*

7. *Hy is zwanger met onregt* BINNEN.

't Zou wonder zyn zwanger van buiten te zyn.

PSALM VIII.

5. *Gy maakt hem, dat hy Godt* ſchier zy gelyken.

Geheel en al tegens den text, zelfs der oude overzetting.

— *Gy maakt hem overvloedig en ryke,*
Van heerlykheidt, die dog naakt is en bloot.

Ziet dit *naakt en bloot* op de Heerlykheidt met welke die woorden in verbandt ſtaan; dan is het beſpotlyk gezegt? of op den mensch, die *naakt en bloot was*, eer hy ryk gemaakt was? dan hadde hy om verſtaan te worden, voor *is*, *was* moeten zeggen. Mooglyk meent hy: *die overal zigtbaar doorſtraalt.* Maar wat doet het tegenſtellig *dog* hier tog?

7. *Osſen*, *ſchapen*, haar wolle en haar vellen.

Wat doet hier tog *haar wolle en haar vellen?* Zou wel ooit iemandt denken, dat die osſen en ſchapen den menſchen *zonder* haar wolle en haar vellen gegeven zyn, of onderworpen? dat hy 'er dit uit voorzigtigheidt dus bygevoegt heeft? of mooglyk wil hy

door

Vs.

door die byvoeging den zegen vergroten, door vertoog van het nuttig gebruik van die wolle en vellen tot klederen en schoenen. anders begrype ik zyne mening niet.

7. *Die gy op de bergen voedt* zonder kwellen.

Op wie ziet dat *zonder kwellen?* op Godt, die voedt? dan wil 't misschien, *zonder moeite* zeggen. Of ziet het op de ossen, schapen, en wat wil het dan? zonder dat zy malkanderen, of andere kwellen? of zelfs van andere gekwelt worden? wat is 't tog? Of is 't een stopwoordt? dat's 't naaste, denke ik.

8. Vliegende *vogels*, die wel zingen.

Is dit bygevoegde *vliegende* in onderscheidinge van den struisvogel, die niet vliegen kan, maar langs de aarde floddert? Zyn ook de vogels die *niet wel zingen*, maar enkel *tjilpen*, en *tsierpen*, hier van uitgesloten?

— ——————— *alle dingen*
Dien gy haar wezen en den adem geeft,
Maakt gy hem onderdaan, ja al wat leeft.

Hier is niets van in den text: behalven dat *al wat leeft* het zelve is met *alle dingen*, *dien Godt den adem geeft;* en dus niet nodig, by vergroting met een *ja* uit te breiden.

PSALM IX.

1. *Ik wil* doen kondt,
Uw wonderen in alle wyken.

Een verouderde spreekmanier, schoon ook gebruikt by onze overzetters, Luk. II: 15. *het woordt*, *dat*

Vs.

dat de Heer ons heeft kondt gedaan. ook zegt het woordt *wyken* hier zo veel als *plaatſen.* anders beduidt *wyken* zekere bepaalde plaatſen, gelyk een Stadt in hare *wyken* verdeelt is.

3. *Door uw aanſchyn, zwaar om* verdragen.
Voor om *te* verdragen.

5. *Gy hebt hun gedagtenis* pragtig
Te niet gedaan.

Men heeft wel *pragtige gedenktekenen*, maar iemandts *gedagtenis* is niet pragtig.

6. *Steden* verheven.

Dus ſpreekt men wel van Steden die op bergen leggen.

— *Is haren naam gansch* t'onderbleven. voor *gebleven.*

8. *Daar zal hy regten* met beſcheidt
't Aardtryk dat hier beneden leit;
Wegende de zaken met reden,
Van alle menſchen hier beneden.

Met *beſcheit* en *met reden*, is een en het zelve. Maar zou hy *'t Aartryk* dat *hier beneden leit*, en de menſchen *hier beneden* (naar de verbeelding van ſommige Filoſofen) wel ſtellen tegen over de Hemelſche *planeten*, en derzelver bewoners, en zig ook menſchen in de maan verbeelden? wat doet hier anders die omſchryving?

10. *Dus zy Heer*, dien gy u maakt kondt.
Voor *bekendt* maakt. Men zei van oudts wel *iet kondt* doen; maar nooit zig iemandt *kondt maken.*

Vs.

11. *Lofzangen* zeer klaar.

Ziet dit op den zang, die helder opgezongen werdt? of op het voorſtel of den inhoudt; die klaarder en verſtaanbaarder zyn dan Datheens Pſalmen? of is het een ſtopwoordt? zeker het leste.

— *Godt die te Sion woont* eenpaar.

Ziet *eenpaar* op wonen? of *looft?* dan wil hy mooglyk *met eenparige ſtemmen* zeggen. of 't is 't gewone ſtopwoordt?

13. *Myn kruis en lyden* groot,
Dat de vyanden myn opdringen.

Waar ſpreekt men van *lyden opdringen?* dat het tegens iemandts genegenheidt is, ſpreekt van zelfs.

16. *Hebbende dit oordeel* geënt.

Voor *geëindigt*, *geënt*, is van bomen gezegt.

17. *Dat de bozen* ſaan,
Haast *zullen vallen en vergaan.*
Godt zal die ſtraffen onvertogen.

Dit *ſaan* moet van Datheen niet verſtaan, maar van hem als een ſtopwoordt gebruikt zyn. Het is egter in de oude tale bekendt, in den zin van *ſpoedig.* dus leze ik by *L. van Velthem*, Sp. Hiſt. bl. 442. *alſoe ſaan, als men een oog op mogte ſlaan.* Zoo ook op de 34. bl. verſtaat hy het dus? dan is het volgende woordt *baast* overtollig; ten ware men by den eenvoudigen Datheen *pleonasmen* wilde zoeken. Ten minſte blykt, dat men, om Datheen op vele plaatſen te verſtaan, wel wat in M. Stoke, en *L. van Velthem* diende bedreven te zyn, om hem daar uit op te helderen. Maar wat het *onvertogen* ſtraffen wil, kan

ik

Vs.

ik niet raden, ten ware 't zy: *zonder uitſtel. Onvertogen regt* verklaart Kiliaan: *Jus ſummarium.*

18. *Zyn hope die hier is misprezen.*

Van wien wordt zyn hope hier *misprezen?* 't zal mooglyk zo veel als *beſpot* en *verguist* beduiden; gelyk Meſſias hoop verguist word, Pſ. *XXII.*

PSALM X.

1. *Bedekt uw aanſchyn* zo gaar.

't Wil mooglyk *geheel* zeggen. als *verſlinden gaar*, Pſ. *XXVII.*

2. *Dat hy zal hebben zynen lust* met een.

Dat wil mooglyk *terſtondt* zeggen.

6. *Spreekt hy in 't hert zeer* onvroed.

Dit is zo veel als *dwaas*, *onverſtandig.* dus betekent het woordt *vroedtſchepe*, by *L. van Velthem*, Sp. Hiſt. bl. 408. wysheidt. hier van *bevroeden* voor *beſeffen;* ook *vroedtſchap*, die vooral *wys* en *verſtandig* behoort te zyn.

— *Dat Godt op die dingen geen* agting *geeft.*

Agt geven wil de man zeggen. *agting* is eerbiedt, dien men iemandt toedraagt.

— *Maar dat hy zyn oge ganschlyk toedoet.*

Al te laf en menschlyk van Godt gezegt. Ook zegt men dit van iemandt, die niet *wil* zien, en ongemerkt iet wil laten doorgaan.

7. *Waarom wordt Godt van den bozen* vol pragt *Gelastert?*

Vs.

Behoort dit *vol pragt* tot het *lasteren?* dan is 't onverſtaanbaar. of tot de *bozen*, zo zyn 't hier dan alleen *pragtige* en ryke bozen, die dat doen?

7. *Die daar ſpreekt in 't herte* blend.

Voor *blindt*. 't hert is *niet blindt*. Mooglyk wil hy zeggen, dat, zy die *verblindt* zyn, in 't herte ſpreken.

9. *Dat* u vertrouwt.

Voor *op u* betrouwen. iemandt *vertrouwen*, zegt hier vry van bedrog kennen. *op* iemandt vertrouwen, zig op iemandt verlaten, in hem beruſten.

PSALM XI.

1. *Als een* vogel kleine.

Waarom juist een *kleine* vogel, dan om 't rym? De text van *vs.* 3 en 4. is van Datheen geheel voorby gezien in zyne beryminge.

— *Daar mede elk van hen de vromen* doorſchiet,
En heimelyk zoekt met list te verſtrikken.

Doorſchiet hy die eerst, en zoekt hy hen dan, en *wel met list te verſtrikken?* of heeft hy hen nog niet *door* ſchoten, wat zal 't dan zyn hen met *pyl* en *boog met list te verſtrikken?* wie ſprak ooit zo?

2. *Dien alle ding bekendt is* naar zyn woordt,
Wat zy al doen, *die* hier beneden *leven*.

Wat dit *naar zyn woordt* betekent, kan ik niet gisſen. 't overige is ook laf gezegt.

3. *Werdt geſchonken den minsten en den meesten.*

Mooglyk meent hy ryk en arm zonder onderſcheidt.

Vs.

PSALM XII.

1. *Der vromen getal is* worden *kleen.*

Voor *geworden*, hoedanige affnydingen van woorden overal voorkomen. dat eens vooral gezegt zy.

— *Zo* gaar zere.

Pſ. *X.* 1. was 't *zo gaar.* voor *geheel.* Maar wat is het *gaar zere. zeer geheel?* dat 's onverſtaanbaar. 't geen *geheel zeer* doet, of 't geen *geheel* of *zeer gaar* of doorzult is, komt ook niet te pas. 't blyft dan een raadtſel, of anders een ſtopwoordt.

6. *Dat zilver* klaar.,
Dat geloutert is tot verſcheiden ſtonden;
Ja zevenmaal *geloutert* voorwaar.

Zal dat *klaar*, hier helder of gebruineert zilver beduiden? Is ook iemandt, lezende: *tot verſcheiden ſtonden*, benieuwt: Tot *hoeveel ſtonden?* Hy verklaart het door *zevenmaal;* indien dat ongelooflyk ſchynt, dient dat nadruklyk *voorwaar* tot een kragtige verzekering. dus *tot verſcheiden ſtonden* overtollig.

PSALM XIII.

2. *Vol zorgen* mitsdezen.

Mitsdezen zal mooglyk *deswegen* beduiden, dog is egter ſlegt gezegt.

3. *Dat ik in den ſlaap niet moet* varen. *Des doodts.*

Men zegt niet *varen*, maar wel *vallen* in den ſlaap. Ook is hier een wonderlyke woordenſchikking van *ſlaap*, en *des doodts.* dog van oudts gebruikt voor *komen.* Zie B. HUIDECOPER's Proeve.

PSALM

Vs.

PSALM XIV.

1. *Hy verwoest* met dezen,
Zyn leven gansch door zyn grouwlyk wezen.

Dat zal mooglyk zo veel zeggen als *met zyn gedrag.*

2. *Hem tog* bevliet. voor *bevlytigt.*

4. *En zyn aan te roepen 's Heren naam,*
Zeer onbekwaam.

De text zegt niet dat zy daar *onbekwaam* toe zyn, maar dat zy 't *niet doen.*

6. *'t Voornemen van den vromen,*
't Welk Godt in zyn hert goediglyk laat komen.

Misſelyk gezegt. ook buiten den text.

PSALM XV.

1. *Wie zal wonen* eenpaar?
Wie zal verkeren hier naar,
Door uw goedheid zonder gevaar,
Op uwen heiligen berg met ere.

2: *Het Zal wezen de mensch* eerbaar.
— *Die regt handelt in 't* openbaar.
— *Wiens mondt dat opregt is en* waar,
Geſtadiglyken zal voortbrengen.

Dit *waar* zal mooglyk tot het voortbringen behoren, en zo veel willen zeggen als *waarheidt* of *'t geen waar is.*

3. *Die geen agterklap ſpreekt* onvroedt.
— *Die den Heer vreest met* aandagt.

Een aaneenſchakeling van ſtop- en lapwoorden.

PSALM

Vs.

PSALM XVI.

1. *Myn werken* uitgelezen.

2. *Straf op ſtraf moet hem* komen aan.

Men zegt niet dat iemandt ſtraffe *aan*, maar *overkomt.*

3. *Op u is* myn rente gegrondet,
Dat heerlyk erfdeel, dat my behoort,
Is my in 't ſchoonſte *geworden* met eren..

Dat is my onverſtaanbaar. dus ſpreekt men wel als men 'er eerlyk aankomt, maar dat plooit hier niet.

4. *'s Nagts* vroeg en ſpade.

Meent hy den *voor-* en *na* nagt ook?

— *Een Raadtsheer, die my zo wel heeft* beraden.

Waarom juist *Raadtsheer*, in plaats van *Raadtsman*? Ook zegt men niet iemandt *beraden*, maar wel raden. Men *beraadt* zig zelven, en is wel beraden.

5. *In 't graf laten* vergaan myn leven.

't Lighaam kan wel in 't graf *vergaan*, maar niet het leven. ten wäre iemandt *levendt* begraven zy.

6. *Want daar is geen* volkomen *vreugde* opregt.

Opregt zal hier mooglyk *ware* betekenen: maar 't geen *volkomen* is, is *waar*, en wezenlyk.

PSALM XVII.

2. Immermeer voor *altoos*; dog het beduidt eigenlyk *ooit.*

— *Gy hebt 's nagts myn hert* doorzogt *Heer*,
En aan den proefſteen geſtreken.

Gansch oneigenlyk gezegt.

Vs.

4. *Heer* niet om verhogen.

Wat wil dat *niet om verhogen*, van Godt tog zeggen?

— *Dek my met uwe vleugelen* naar uwen aardt.

Mooglyk wil hy zeggen: naar *uwe gewone goedheidt.*

5. *Zy zyn zeer vet*, niet om verſtrangen.

Dit betuige ik niet te verſtaan.

6. *Uit zyn handen myn ziele* weert,
Die u dient als een zeer ſcherp zweert,
My tot ſtraff te dezer ſtonde.

Hier wete ik niets van te maken. ten ware hy wil zeggen: dat de Heer hem *redde* uit de handen van dien, dien Godt als een zwaardt gebruikt om hem nu te ſtraffen. dog hoe 't zy, 't is gansch tegens de text, daar gebeden wordt: *Bevrydt myne ziele met uw zwaardt.* Wie hoorde ook iemandt *weren* uit enig gevaar? men zegt *verlosſen uit gevaar:* maar men *weert* het gevaar *van* iemandt.

7. *Van hen, die uwe roeden zyn.*

Dit zwygt de text.

Om ryk te worden zonder pyn.

De meninge ſchynt, rykdom *zonder pyn* of kwellinge te genieten. dog *pyn* betekent hier, als in de oude tale, *moeite, arbeidt.* dus zegt *M. Stoke*, bl. 1. *deze pine en dat gepens.* hier van nog *der pyne waardt.*

P S A L M XVIII.

1. *Ik zal u dienen* eendragtig.

Dus ſpreekt men niet voor *zig zelven*, maar van *velen.*

1. *Be-*

Vs.

1. *Bevaan* voor bevangen, gelyk *ontfaan* voor ontfangen, overal voorkomende.

2. *Hem aangeroepen van* hier beneden.
Dat ſpreekt van zelfs.

3. *Hy was ontſtoken* met *toorne zo groot*,
Dat hy alſins hete kolen uitgoot.
Men zegt niet *met*, maar *in* toorne ontſteken zyn; behalven dit, is 't gansch oneigenlyk en tegen den text aan.

— *Hy zit op den windt die* Hem *kragtig roert.*
Op wien of dat *hem* ziet, op den *windt*, of op *Godt?* van beide ware 't misſelyk gezegt.

4. *En in de lugt donderſlagen* gebreidet.
Dit zal mooglyk voor *bereidet* zyn.

6. ——————— *en* verzinde,
Hoe hy my bewaarde, dien hy beminde.
Verzinnen is zig *beraden*, iet uitdenken. dit is hier onheblyk van Godt geſproken.

7. *Ik hielde zyn wet*, die ik heb gehoort,
Zonder daar van te verwerpen een woordt.

8. *En keert u af van den* verkeerden knegt.
— ——————— *Heer* vermaart!
In duisternis hebt gy my wel verklaart.

10. *Hy maakt my, gelyk de herten zyn* t'ſaam,
Om op de bergen te klimmen bekwaam.
Alles laffe rymelery, verre van den text.

12. ——————— *Heer* doorlugtig!
Gansch onheblyk van Godt gezegt.

 14. *Van*

Vs.

14. *Van der ſtouten geweldt en* wederſtoot.

Waarſchynlyk wil hy *aanſtoot* zeggen. *weerſtoot* zou beter by 't ſchermen of een tweegevegt voegen.

PSALM XIX.

1. *Vertelt 't werk zyner handen* bloot.

Dit *bloot* ziet niet op *zyne handen*, denk ik, maar op *vertellen*. maar wie hoorde ooit van *bloot* vertellen? Mooglyk meent hy *naakt* en *klaar* voorſtellen. 't zal dan te verſtaan zyn van *klaar* ontdekken.

2. *De* leringe zeer ſchoon,
Die elk uit 's Hemels troon
Ontfangt voort ende voort.

Wie kan denkbeeldt maken, van die *voort ende voort te ontfangen?* Zo ook in 't volgende:

— *'s Hemels loop* overal,
Gaat met een groot geſchal,
Door de waereld in 't ronde.

Loopt dan de Hemel overal, en dat wel met een *groot geſchal?* wat dit wil, wete ik niet.

3. *Zy loopt*, end' van d'een *endt*

Dus leze ik in verſcheidene afdrukken.

Zy haar tot d'ander *wendt.*

't Most zyn van *'t* een tot *'t* ander: gelyk ook de oude druk van 1567. heeft, en andere verſcheidene afdrukken.

— Van de Zon zegt hy: *Zy is als een* ſterk heldt,
Die hem tot lopen ſtelt,
En daar van prys ontfaat.

Deze gelyknis van een *wedtloper*, die den prys windt,

Vs.

windt, heeft geen zweem naar den text; ook is *ontfaat* voor *ontfangt*, al te *vaats*.

6. *Van herten* met eenvoudt.

Met eenvoudigheidt wil hy mooglyk zeggen: maar wat is dan Godts geboden te houden met *eenvoudigheidt?* Mooglyk meent hy *met een opregt herte*.

PSALM XX.

2. *Offerhanden* ſchoon.
— *Uw voornemen* groot en kleine,
In 't gemeine.

3. Rymt *Heilig* ook *gewillig?*
zo ook Pſ. *XL*. 4. daar nogtans in den ouden druk 1567. *billig* ſtaat; dog hier *heilig*. Dog in dien van 1617. naast de Pſalmen van Marnix, vinde ik ook *billig*. hoe 't zy, beide is 't ſlegt genoeg.

4. *Gekommen* voor gekomen. Dit alles om het fraaist.

PSALM XXI.

2. *Zynen lust en begeren* al,
Zo hy *dat overlegget*.
— *Daar* hy *van doet* vermaan.
Zouteloze uitdrukkingen.

3 *Op 't hooft* midden in 't veldt..
Waar wordt een Koning *midden in 't veldt* gekroont?

4. *'t Eeuwig leven* zoet. Zoet gezegt.

5. ———— *dat zyn name*,
Wydt verbreidt worde bekwame.

Vs.

9. *Een heten oven,*
Onder *vol vuur en* boven.

Waar worden de ovens dus gestookt? *onder* en *boven?* wel bak of braadpannen.

— *Zy worden ook verdorven* al
Van u, daar op men ziet,
Werden zy bragt *tot niet.*

Misselyk gezegt; behalven de ongelykheidt aan den text.

10 *Met allerlei* boosdaden.

Boosheden zegt men: of *boze daden.*

12. *Al waar 't dat de booz'* opgerigt,
Te saam tegen u kwamen.

Wat zin of nadruk heeft hier 't woordt *opgerigt?* mooglyk meent hy: Schoon zy *stoutmoedig met opgesteken hoofde* tegens u kwamen; mooglyk door verkeerde opvatting van de woorden der oude overzettinge: *Gy zult ze ter schonderen maken.* maar dan komt *opgerigt* nog niet te passe, dat men gebruikt van iemandt, die gevallen is.

PSALM XXII.

1. Verre *hebt gy myn klagten* versteken,
Die my uitbreken.

Men is wel doof of verbergt zig voor iemandts klagten: maar wie hoorde ooit van *klagten* van iemandt *verre versteken?* of ook van *uitbreken* van klagten? men zegt anders *in klagten uitbarsten* of uitbreken. Zweet breekt uit.

Vs.

2. *Daar gy wilt dat* hem *ſteedts* vermere,
Uw prys en eere.

Die vermeerdert *zig zelven* niet, maar wordt door andere vermeerdert, en meer en meer verkondigt.

4. *Dat hy hem beminnet*
End' verzinnet.

Verzinnen is zig *vergisſen.* en zo vergist zig Datheen hier ook. hy meent mooglyk *welgezint zyn.*

7. *Zy* ontdoen *haar kelen* wydt *en* breidt.

Men *ontdoet* zig wel ergens van, en dat niet *wydt* ende *breidt;* maar men *opent* de kele.

9. *Op dat zy 't lot daar over werpen* pragtig,
t'Saam eendragtig.

Hoe komt *pragtig* hier te pas? waren Mesſias *klederen pragtig?* of hebben de krygsknegten het lot daar over *op* een ſtatige of *pragtige wyze* geworpen? wie vermoed dat? Mooglyk neemt hy het in den zin van *prachchig*, dat zo veel als *begerig* zegt: dat van *prachen* komt. zie *B. Huidecoper*, in zyne Proeve van Taal- en Dightkunde op dit woordt.

Maar wat wil hy met het woordt *eendragtig?* onder malkanderen? dat was in 't woordt *ſamen* begrepen. mooglyk dat ze geen geſchil hadden, maar malkanderen hier in verſtaan hebben.

12. *Hem ende* niemandt el
Vreze Israël.

Dit is juist geen ſtopwoordt, maar in de oude tale gemeen, en beduidt, *niemant anders*, van 't Latyn *alius*, een ander. Men lere hier *Datheen* weder uit

L. van

Vs.

L. van Velthem verſtaan: die zegt ook op bl. 328. *dat dede Godt en niemandt el.* Datheen ſchynt 'er zig in vermaakt te hebben, wyl hy deze ſpreekwys gebruikt meer dan *iemandt el.* 't geen dan eens vooral aangemerkt zy, zonder in andere plaatſen, daar verder enige melding van te maken.

14. *En dat gy over de volken* met ere,
Zyt een Here.

Of dat *met ere* tot de *volken*, of tot den *Here* betreklyk zy, is twyffelagtig. dog waar men 't ook te huis brenge, 't is gansch laf gezegt.

PSALM XXIII.

1. *Myn herder* geprezen.

Een gewoon ſtopwoordt, overal voorkomende.

3. *In Godts huis*, 't welk niet is om verſchonen.

Zou men niet denken dat hy zeggen wil: het welk niet behoeft *ſchoon gemaakt* te worden? Mooglyk meent hy: dat 't zo *ſchoon* en heerlyk is, dat het niet *ſchoner* kan gemaakt of begrepen worden. Gelyk zo het voorzetſel *ver* een vergrotende kragt heeft. *Verbeteren* voor beter maken; *verlengen* voor langer maken, enz Dus ſpreekt ook J. B. Houwaert. orat. der Amb. p. m. 75. *Conſtantinoble, niet om verexcellenten.*

PSALM XXIV.

1. *Ver ende naar.* voor *naby.*

— *Schone rivieren* kragtig.

2. *Die*

Vs.

2. *Die de logens haat*, groot en klein.

— *Nog geen meineedt en zoekt te* dryven.

Men *dryft* handel, maar *begaat* meinedigheidt. *Nog* moet *of* zyn.

3. *ô Jakobs Godt* aan allen zyden.

Wat wil dat *aan allen zyden?* is Godt iemands Godt *aan allen zyden*, of behoort het tot het gemelde *zoeken?* Luidt het dan niet, of men alle plaatſen doorzogt, om Godt te vinden, dat onheblyk is: of is 't weder een ſtopwoordt?

4. *Wiens magt niet en is* om vermeren.

De woorden luiden dus, als of hy zeggen wilde: dat Godt die magt niet hadde, tot dat einde, om iet te vergroten of te vermenigvuldigen. Maar 's mans mening zal zyn: die niet *vermeerdert* of vergroot kan worden.

PSALM XXV.

3. 4. en 5. Vol ſtopwoorden van *eenpaar*, *vry*, *verheven*, *klaar*, *&c.*

10. Slegt, regt *ben ik.*

Dit is 't regte afbeeldtſel van Datheens rymelerye. In de oude overzettinge ſtaat, *vs.* 21. *ſlegt en regt dat behoede my.*

PSALM XXVI.

2. *Proeſt dog Heer* met den vieren.

Dit luidt eveneens of men zeide, met klokſlag van vier uren. Met den *viere* most het zyn.

Vs.

4. *Met* ſchalke *menſchen* listig.

Schalk en *listig*, is een en 't zelve.

— *Hebbe ik niet gemeens* overal.

Wat doet dit *overal* hier tog? is 't *overal* waar ik die ontmoete; of meent hy: in alle myne handelingen?

5. *Der Godtlozen* Kerk.

Dus noemt hy hunne *vergadering*. de *kerk* is wel een vergadering, maar alle vergadering, geen kerk. Of zou Datheen wel, van Godtlozen ſprekende, de Antichristiſche kerk verſtaan, als ſommige Godtgeleerden, byna overal waar van Godtlozen geſproken wordt?

7. *Zingen* overluidt *en* klaar.

8. *Uwen lof en prys, ô Heer* mildt.

9. *Boosdoenders* obſtinaat.

11. *In eenvoudt, met een* opregt hert.

12. *Op uwen weg* eerbaar.

PSALM XXVII.

1. *Als my de bozen deden* overloop.

Mooglyk meent hy *overlast*. men ſpreekt wel van den *overloop* van een ſchip. maar nergens van *overloop* doen.

3. *Op dat ik daar mag* merken *en* aanſchouwen
Heer, uwes huizes ſchone heerlykheidt,
En den tempel, vry zynde van benouwen,
Mag alzins doorzien met vrolykheidt.

Rontom laffe en ongzoute taal.

3. *Myn*

Vs.

5\. *Myn berte beeft gevoelt* in alle hoeken.

Zyn dit de hoeken van zyn *bert*, of wil hy moogelyk *aan alle plaatsen* zeggen?

PSALM XXVIII.

2\. *Laat my met hen een niet zyn Here,*
Die nergens in blydschap ontfaan,
Dan in dat kwaadt dat zy begaan.

Men zegt wel ergens *over* verblyden; maar nooit daar *in blydschap ontfangen.*

3\. *Maak dat zy* overkomen snel,
Den loon barer boosheden fel.

'S Mans mening is zekerlyk: *dat hen die overkome* of *aantreffe.* maar zo als de woorden hier staan, betekenen zy, dat zy dat kwaadt mogten te *boven komen* en ontworstelen. Treft iemandt het kwaadt, het *komt hem over*: maar verduurt hy het, zo *komt hy* dat over of te boven

PSALM XXIX.

1\. *Begaaft* met groter eren.
— *Als zyn magt* niet omvolpryzen.
Toestaat. voor *toekomt.*

3\. *Hy doet die* (de Cederbomen) *springen* ter dege.

Ter dege, is 't geen wel, of naar behoren geschiedt. by voorb. *ter dege* spreken, schryven, enz. maar hoe komt dat by dit springen te pas, van Bomen naamlyk?

— *Kalvers die opspringen in boschen* groen.

Wat nadruk geeft het woordt *groen* hier? wil hy

zeggen, dat dit des zomers gefchiedde als de bosfchen *groen* zyn, in onderfcheidt van 's winters, als de kalvers op ftal ftaan?

4. *Hy* fchrikt *de hinden* kleinmoedig,
En doet ze misvallen *fpoedig.*

Hier zegt hy *fchrikken* voor *verfchrikken.* zelfs *fchrikt* men, maar een ander *verfchrikt* ons. *Misvallen* noemt hy, 't geen de text noemt *jongen werpen. misval* is een *miskraam.* Zoude men uit den natuurlyken zin van Datheens rym, niet moeten befluiten, dat deze *kleinmoedige* hinden zo verfchrikken, dat zy van fchrik een *miskraam* kregen?

5. *Des waters dat men vreest zere,*
Des zundtvloedts is Godt een Here.

Zeer laffe taal.

P S A L M XXX.

2. *Ik was ter hellen gedaalt* fchier,
Als gy my uittrokt goedertier.

Was hy 'er nog maar *fchier*, *byna*, ingedaalt, hoe werdt hy 'er dan *uitgetrokken?* Maar moogìyk zal *fchier* hier kragtig beduiden.

3. *Vergaat gansch zeer* haastelikken.

Dus fprak men wel oudt tyds, maar is nu dat *likken* gansch ongewoon.

4. *Maar zyn genaad en goedigheidt*
Door ons gansch leven hy uitfpreidt.

Wonderlyke taal.

Vs.

4. *Als de* dag *is* opgeſtanden.

Behalven het verouderdt woordt *opgeſtanden*, *ſtaat* of *gaat* niet de *dag* maar de *zon* op.

6. *Als myn leven zal zyn* vergangen:

7. *Ik zal dan* vorderen *uw ere.*

Godt *vordert* van den menſche zyne eer, maar de menſch moet die *bevorderen.*

PSALM XXXI.

1. *Behoudt in alle* Steden. voor *plaatſen.*

3. *Gy zyt myn borgt*, zonder vertſagen.

Godt *vertzaagt* niet: hy wil waarſchynlyk zeggen, dat hy daarom niet *vertzaagt* of verſchrikt, omdat Godt zyn borgt is.

— *Voer my* uit dit geſchil.

Met wien hadt hy geſchil? Mooglyk wil hy *moeilyke omſtandigheden* zeggen.

— *En uit den ſtrikken* voorgeſlagen.

't Zegt mooglyk, die zy *voorgenomen* hadden my te leggen; maar dan is 't nog geen *voorſlaan. voorſlaan*, is iemandt iet *voorleggen*, om te vernemen of hy'er in bewillige. Maar hoe men 't vatte, komt het egter niet te pas? want de ſtrikken *lagen* 'er al, anders kon hy 'er niet uitgevoert, maar daar wel *voor* bewaard worden.

5. *Zingen* overbreedt.

6. *Wreed zonder* enig beſcheedt.

Beſcheidenheidt zal hy menen. *beſcheidt* zegt wat anders, *opening*, *verſlag*, *antwoordt*. by voorbeeldt *beſcheidt*, zoeken, vragen krygen, enz.

Vs.

7. *Ben ik met angst en* vaar. Zie op Pſalm *III.*

— *'t Leven ſmelt my* met allen.

Dat zegt mooglyk *geheel*, in tegenſtelling genomen van *niet met allen.*

8. *Door ſmaadt van myn haters* bedreven.

Men zegt geen *ſmaadt bedryven*, maar wel *ſmaden*, iemandt *ſmaadt aandoen.*

10. *Zy ſmaden* daar zy zyn gezeten.

11. *Hoe dat zy*, kleen *en* groot.

Een gemeen ſtopwoordt. ten ware hy *Aanzienlyken* en *Gemenen* bedoelde.

14. *Tegen den vromen* geprezen.

16. *Gy bewaardt zyn* perſone.

17. *Ik wil u pryzen* onverdroten.

Zonder dat het my verdriet, wil hy mooglyk zeggen.

PSALM XXXII.

2. *Om myner zonden wil* voordagtig.

Dit *voordagtig* verſta ik niet, ten ware hy zeggen wil, die ik *met voorbedagten rade* gedaan hebbe.

4. *En geven u dat* geleidt.

Geleiden meent hy waarſchynlyk: maar *geleidt* geven is iemandt *convooy*, ook wel *paspoort* geven.

5. *Wilt den muilen nog paarden* tot dezen.

Dit heeft zin nog ſlot. Op wien ziet *tot dezen?* misſchien is 't zo veel als *tot dezen ſtonde :* En wyl 'er volgt: *gansch niet gelyk wezen*, moet hier voor *nog*, *of* ſtaan.

5. *Als*

Vs.

5. *Als zy moetwillig zyn* t'enigerstondt.
— *Zal* omvangen *zyn met zyn goedtheidt.*

Ongewone taal, met goedtheidt omvangen worden.

PSALM XXXIII.

2. *Zynde* met *vreugden.*

Men zegt wel vol vreugde, of *met vreugde* vervult zyn, maar niet enkel *met vreugde* zyn. alzo weinig als met *droefheidt* zyn.

3. *Maakte Hy* waaragtig
's Hemels kragten rein.

Men zou dat wel geloven, al verzekerde Datheen dat met geen *waaragtig*. Ook luiden de woorden als of Godt 's Hemels kragten *rein* of *schoon maakte*. Mooglyk ziet *rein* op de zuiverheidt van 's Hemels heir, als zon, maan, sterren; of wel light is 't een gewoon stopwoordt.

4. *Hy bewoonde dat* zeer bekwame.
(Een zeer bekwaam stopwoordt.)
In 't afgrondische diepe dal.

Afgrondisch is geen goedt woordt. En dat de afgrondt ook *diep* is, spreekt van zelfs. maar een *dal* is eigenlyk een droge plaats, en diepe vlakte, tusschen bergen gelegen.

6 *'t Volk dat* Godt met dezen
Houdt voor zynen Heer.

Met wien tog? waar op dat *met dezen* zien zoude.

— *Welzalig* alvoren *Zyn ze.*

Wat dit *alvoren* zegge, kan ik niet raden.

8. *Want*

Vs.

8. *Want Godt, door zyn kragt* hoog verheven,
Maakte des menſchen hert allein;
Dies weet hy allerbest daar neven
Dat zyn werken zyn gaar onrein.

Godt hadde zeker geen medehelpers in het ſcheppen, maar dede het *alleen*. Maar *neven wien* weet Godt dat *allerbest*, of op wien dat *daar neven* zien mag?

PSALM XXXIV.

4. *Rondom de* vromen Fyn *gemaakt*
Haren leger.

Indien de vromen in dien tydt ook al met den ſpotnaam van *fyn* benaamt zyn, is 't geen ſtopwoordt. Of ziet mooglyk *fyn* op 't woordt *gemaakt*, als of de Engelen hun leger zeer *fyn* en *behendig* ontrendt of rondtom die vromen gemaakt hadden?

5. *Die hem bidt* met beſcheedt.

Wat *bidden met beſcheedt zy*, weet ik niet.

7. *Dat gy den menſche*, goedt *en* ſlegt.
Met bedrog niet bezwaardt.

Dat luidt immers of hy van goede bloeden en onnoosle ſukkelaars ſprak, die men zeer light bedriegen kan. Wat is ook *met bedrog bezwaren?* hy meent mooglyk: door bedrog in 't lyden brengen.

PSALM XXXV.

2 *Zy die altyd ſtaan naar myn leven,*
En my benouwen daar beneven.

Kan 'er wel groter *benouwen* zyn, dan dat iemandt

naar

Vs.

naar 't leven ſtaat? wat nadruk heeft dit benouwen *daar beneven* dan?

7. *Bedroeft en vertſaagt*,
Als die over zyn moeder klaagt.

Waarſchynlyk wil hy zeggen: die over zyne moeder *rouwe bedryft*. maar luiden de woorden niet eveneens, als of hy *over de harde behandelingen* van zyne moeder, ontrendt hem, klaagde?

8. *Die gaarn die* goede tafelen volgen.

Voor *Tafelbroers:* men zegt niet *goede tafels volgen*; maar een *goede tafel volgt*, dien, dien het gebeuren mag, goede cier te maken.

10. *Ha! ha! ziet den ſchalk, hy is daar.*

Ha! ha! ha! riſum teneatis amici!

11. *My regt te doen zyt tog bedagt.*

Dus ſpreekt men tegens iemandt die wat vergeetagtig is: maar past die taal ontrendt Godt?

PSALM XXXVI.

3. ———————— *geen leedt*
En doe, nog ſla mits dezen.

PSALM XXXVII.

2. *Met vreugde*, vry van pynen.

Dat is: van arbeidt, moeite en verdriet.

— *In Godt zal uw blydſchap wezen* eerbaar.

Wonderbare uitdrukkingen. *Eerbare* blydſchap in Godt. 't mogt nog enigſins plooijen, op enig uit-

Vs.

terlyk vreugdenbedryf, dat *ſtatig* en eerbaar geſchiede; in tegenſtelling van wulpſche dartelheden der Godtlozen in hunne vreugde. dog hier is 't inwendig in Godt.

3. *Gelyk de middag is* klaar *en* hel. voor *helder*.

5. *Zy zullen 't aardtryk erven* met hen allen.

Luidt dit niet, als of ze de aarde als een erfnis onder malkanderen delen zouden?

— *Zo dat als* haar Stadt *gezogt wordt na dezen.*

Stadt voor *plaatſe*. *Stadt*, *ſtede*, vertaalt *Kiliaan* door *Locus*, plaatſe; dog is thans buiten gebruik.

6. *De bozen zoeken*, het is openbaar,

— *En byten de tanden ſamen* eenpaar.

8. *Des bozen*, *die groots is* in den grondt.

9. *Haar erfgoedt blyft eeuwig*, dag *en* nagt.

10. *Die Godt niet lieven*, verdwynen *en* falen.

Dus ſpreekt men van iemandt die eclypſeert, of bankrot ſpeelt. Niets is hier ook, dat naar den text zweemt.

12. *Zal hy hem zyn* jonst *ryklyk* uitbreiden;
Dog zo hy onvoorziens komt ten val,
Hy zal dan niet in ſtukken zyn geſlagen.

Men *breidt* zyn goedtheidt niet *iemandt*, maar *over* iemandt uit. Wat kan men zig ook van dat *in ſtukken geſlagen worden*, verbeelden? De text der oude overzetting zegt: *Hy wordt niet weggeworpen.*

15. *Zy bezitten de aarde* met hare vrugt.

Is dat in tegeſtellinge van een *dorre heide?*

18. *Als*

Vs.

18. *Als een lauwrier vol takken* niet om tellen.
Maar komende daar ik hem voor *zag ſtaan.*

Dat luidt, als of hy hem *voor 't huis* op een groot plein zag ſtaan. Maar Datheen zal mooglyk *voorheen* menen.

19. *Wilt u* onderwinden
Wel te doen.

Onderwinden zegt men van een haglyke of ſtoute daadt. maar dit komt by weldoen niet te pas.

20. *Als haar kruis zal groot zyn* opgerezen.
— ——— *in zulken* val. voor *geval.*

PSALM XXXVIII.

3. *Myn lyf is vol* ongezonden.

Ongezontheidt meent hy zekerlyk: zo ook Datheens rym.

— *Myn benen*, Al met enen.

Wat zegt dit *al met enen* tog?

— *Myn zonden* bloot.

Mooglyk verſtaat hy *openbare* zonden.

4. *Myn zonden*, Niet om gronden.

Niet na te gaan, meent hy mooglyk.

5. *Die daar vloeijen*
Van etter, ſtank en gebloedt.
— *Door myn dwaasheidt niet* om ſommen.
7. *Want verdorret* t'allen ſteden
Zyn myn leden.

Wil dit zeggen: *op alle plaatſen* van zyn lighaam, daar

 zyn

Vs.

zyn leden zyn? of *t'allen tyde*, als in den laatften regel?

10. *En my is*, (dies ik moet fchromen,)
Gansch ontnomen
't Gezigt myner ogen rein.

13. *En ik, als die niet kan horen,*
Sta daar voren.

Kan men wel anderen zin aan deze woorden geven, dan dezen: Ik die doof ben en niet horen kan, *fta voor de deur*, om te zien wat zy tegens my aanvangen zullen? Trouwens, *zien* kan hy ook niet, want volgens *vs.* 10. *was hem benomen 't gezigt zyner ogen rein.* Wat het zeggen wil, weet ik niet.

21. *Wil my Heer*, in zulken maten
Niet verlaten.

22. *Kom Heer, wil u* by my maken.

Misfelyke uitdrukkingen. Zynde voorts de beryming van den gehelen Pfalm, gansch ongelykformig aan den text.

PSALM XXXIX.

1 *Dat ik met fpreken niet misdeed* onvry.

2. *Dat ik murmureerde* onvro.

5. *Myn hope ftaat op u* nu meer.

Wil hy zeggen: *meer dan te voren?*

— *Een fpot* onrein.

7. *Dat de motten* vereten kwaadt.

— *De menfchen zyn*, zo men fpreekt de waarheidt,
Een vreemdeling, *die flegts* doorreest.

Dit alles om het fraaist, zonder zin of flot; gelyk de gehele Pfalm gansch lam en laf berymt is.

PSALM

Vs.

PSALM XL.

1. *Hy heeft myn voeten* vast,
Tot zyn wegen gepast.

Onverstaanbare taal. Wat wil *vast* zeggen? en hoe worden *voeten tot de wegen gepast?*

3. *Uw werken kan melden* zonderlyk.

Voor afzonderlyk, stukswyze.

4. Rymen *heilig* en *gewillig* op malkanderen? Sommige drukken hebben *billig;* dog wie kan daar van zig *heilig* verbeelden?

niet hilligh maar billigh.

5. *Spreek ik tot groot en kleen,*
Midden in uw gemeen.

In 't midden uwer *Gemeente*, meent hy mooglyk, tot Aanzienlyken en Geringen.

6. *Uwe goedtheidt zult gy* nimmermeer,
Van my weren, tot genen tydt.

Nimmermeer en tot *genen tydt*, is het zelve.

— *Ik heb meer lydens* styf,
Dan hairen aan myn lyf.

Wie hoorde immer van *styf* lyden? Ook meldt de text van hairen *des hoofts*, daar hy *styf* voor gestelt heeft, om op het bevallig woordt *styf* te rymen.

7. *Dat zy schande* beërven.

Men zegt niet schande *beërven*, maar behalen.

— *Hen* toekome *met kragt.*

Hy meent, dat hen *overkome. toekomen* is eigenlyk *toebehoren.*

8. *Godt zy* gebenedyt.

Goede munt by Vlaamsche Pagatters; dog gemeen in Datheens tydt, schoon nu veroudert.

Vs.

8. *Myn Godt* zeer beſtendig.

Dat kan mooglyk op 't volgende *zorgt voor my* zien.

PSALM XLI.

1. *En hem laten* fraay *en* gezont.

Wonderlyk fraay gezegt.

2. *In een* gezondigheidt.

Niet min bevallig voor *gezondtheidt* gezegt.

3. *Maar gaande van my* met pragt.

De eenvoudige Datheen ſchynt veel van *pragt* gehouden te hebben: 't woordt komt zeer dikmaal voor als een ſtopwoordt.

5. *Die wist al myn* ſekreet,

— *Myn vriendt die met my at myn broodt* zeer goedt.

Ziet dit *zeer goedt* op vriendt, in den zin van myn beste vriendt; of op 't woordt *broodt*, om 'er 't *beste* broodt mede te beduiden?

6. *Want myn vyanden hebben ganschlyk niet*
Om ſpotten, zo men ziet.

Wat heeft hy niet om te ſpotten? ſtoffe, lust of gelegengeidt? De text zegt: hy zal niet verblydt zyn, juigchen. En wat nadruk heeft ook hier: *zo men ziet?*

PSALM XLII.

3. *Als hy door zyn Aanſchyn* klaar.

4. *En aan Miſar, den berg* bloot.

Wil dat zeggen: die met geen bomen beplant is,

maar

Vs.

maar kaal en bloot ligt? Neen, 't is een gewoon ſtopwoordt, overal voorkomende.

4. *Daar de* tempeesten
Over my gaan, de minst *en de* meesten.

Hoe past dit *minst* en *meesten*, op tempeesten, dat de zwaarſte onweders zyn, of geen *tempeesten* genaamt worden.

PSALM XLIII.

3. *Dat die ons geleide* aandagtig.

Op wat zaak dit *aandagtig* gepast worde, 't zy op Godts *goedtheidt*, op het *leiden*, of *ons* die geleidt worden, zo blyft het een onverſtaanbaar ſtopwoordt.

4. *Myn geneugten* uitgelezen.
5. *Om dat Hy my* voorwaar
Helpt als myn Godt eerbaar.

Is dat een taal van Godt voeren, hem *eerbaar* te noemen? of wil hy zeggen *die te eren* is? maar nergens komt het woordt *eerbaar* in de betekenisſe voor.

PSALM XLIV.

1. *Geboort van onze voorvaders* goedt.
2. *In den noodt, die hen is* geſchiedt.

Men zegt wel, dat de noodt iemandt *overkome*, maar niet dat zy hem *geſchiede*.

4. *Al die tegen ons zyn* geſtanden.
5. *Onze krygslieden*, gy bezwykt.

Wat is hier de mening van Datheen? zegt het: *gy bezwykt*, ontvalt onzen krygslieden; hen niet meer als

Vs.

als voorheen, helpende? of *gy doet hen bezwyken*, door het inhouden van uwe hulpe? uit zyne woorden kan men 't niet opmaken.

6. ——— *dat ons de bozen* wreedt,
——— *aan allen zyden*,
Vereeten en verſtrooijen breedt.

Eten zy die eerst op, en *verſtrooijen* ze dan *aan alle zyden* wydt en *breedt*? immers zo luiden de woorden.

7. *Zo dat Gy, als men 't wel ziet aan*,
Daar van genen nut hebt ontfaan.

Luidt die uitdrukking van die zinbeeldige ſpreekmanier niet: als of Hy haar zo goedt koop verkogt, dat Hy 'er 't minſte voordeel niet op dede? Laf en menſchelyk van Godt geſproken, waarlyk!

10. *In den kuil* diep *en* breedt
Des doodts geworpen met allen.

Wonderbare uitdrukking! Verſtaat gy 't Lezer? ik niet.

13. *Als men ons* overlasting verget.

Overlast meent de man, en *als men ons die wil aandoen*: maar de woorden betekenen niets minder dan dit. *vergen* is iet eiſchen, vorderen. Dus is dan de zin eigenlyk naar de kragt der ſpreekwyze, *dat de vyanden ons vergen dat men hun overlast doe.* Een uitdrukking derhalven zonder ſlot of zin.

PSALM XLV.

2. *Want gy hebt u* begeven
Tot waarheidt, trouwe, recht en liefd' eenpaar.

Begeeft dan de Meſſias zig tot die deugden? waren

Vs.

ren die voorhenen niet reedts in Hem? immers dit ſluit het woordt *begeven* in. Zo zegtmen van iemandt: hy begeeft, of ſchikt zig tot deugdt.

3. *Met uwe pylen en ſchigten te ſamen,*
Zult gy treffen alle *de ong'hoorzamen;*
Dat volk wordt ook daar mee geraakt gemeen,
En wordt den Koning gehoorzaam *met een.*

Indien men dit van de kragt der pylen, ter bekeringe verſta, gelyk Datheen ſchynt te willen, zo heeft dit gene waarheidt ontrendt *alle* vyanden van den Mesſias.

— ——— *uwen ſtoel* geprezen.

Waar over wordt die ſtoel geprezen?

4. *Daarom heeft u, o Godt!* myn Godt genadig.

Niet *myn*, maar *uw* Godt zegt de text; maar komt ook boven dien *genadig* te pas, by Godt den Vader ontrendt den Mesſias zynen Zoon?

— *Met vreugden olie* zoet.

5. *Hebben uwen ſtaat* gemeeret.

Vermeerdert moet men zig verbeelden; want men *meert* ſchepen met touwen aan palen vast.

6. *Met gulden ſtukken verſierdt* overbreedt.

Men kan thans met deze uitdrukkinge geen ander denkbeeldt maken, dan van zo genaamde *gouden ſtukken*, een hooftſieraadt, dat welgeſtelde vrouwen dragen, en by ſommige voornaamlyk *groot* en *breedt* gezien worden. hadt die dragt in Datheens tydt plaats, heeft hy in zyne eenvoudigheidt 'er light op gezinſpeeldt: maar dit 's weinig gepast op de ſieraadtje (in

M 't let-

't letterlyk aangemerkt) van een 's Konings dogter, en Koningin. Egter is dit ook de taal van de oude overzetting, en schynt in dien tydt, voor alle gouden fieraadtjen gebruikt te zyn.

7. ——— *Staatjonkvrouwen* zeer rein.

8. *Want door dit huwlyk*, hoog boven maten,

— *Zult gy krygen kindren lieflyk en* fyn.

Wat zyn *fyne kindren* tog? die wel en net besneden zyn van leden? of verstaat 'er de man *vroom* en godtvrugtig door? Weg! zulke kinderagtige en den woorde Godts, en heerlykste zaken zo onwaardige en onbetaamlyke uitdrukkingen! wat heeft men dus lang al in de kerke gezongen?

PSALM XLVI.

1. *En de bergen* hen *wierpen snel.*

Zouden de bergen *zig zelfs* daar in werpen?

2. *Nogtans zullen de beken* reine,
Ook menige klare *fonteine.*

Staan *reine* en *klare* tegen over *modderige* sloten?

5. *Lancen*, *bogen heeft Hy* in 't landt
Vernielt en de wagens verbrandt.

Is die byvoeginge *in 't landt* ook ten onderscheide van een oorlog ter zee? trouwens daar komen gene *wagens* te passe. 't is dan een stoplap.

6. *Kortlyk.*

Zo veel als: *Summa summarum.*

PSALM

Vs.

PSALM XLVII.

1. *Sla de banden* rein.

3. *Godts ons Konings* klaar
Goedtheidt welbekendt.

Waar op ziet dit *klaar?* op Godt? hoe wordt die *klaar* genaamt? of op zyn *goedtheidt*? dan zal 't mooglyk zeggen, die *openbaar* is; maar wat doet *welbekendt* hier dan?

4. *Zingt gy*, die kloek zyt.

Die *niet kloek* zyn, zyn mooglyk te zwak van herſenen om te zingen.

— *En zyn daarom* hier,
Dat zy worden ſchier,
't Volk Godts, minst *en* meest.

Worden zy Godts volk maar *ſchier*, dan zyn het maar *byna* Christenen. of ziet *ſchier* op de volgende *minst* en *meest*, in dezen zin: dat ze *ſchier* alle van den *minſten* tot den *meesten* Godts volk worden? Of mooglyk zal het *haastig* betekenen, als voorhenen al uit *Kiliaans* woordenboek is opgemerkt. Althans dit 's zeker, daar men dus naar den zin raden moet, dat men dan zekerlyk niet met verſtande zingen kan.

5. *En ſteedts* onbezwaart,
't Aardtryk Hy bewaart.

Moet *Godt* hier *onbezwaart* begrepen worden, of wel het *aardtryk?* en wat zal het dan te kennen geven? Of mooglyk dat het op *bewaren* betreklyk is, en te kennen geven wil, dat Godt het aardtryk onbe-

zwaart beware, dat is zonder enige moeite: maar dan is 't nog laf genoeg.

PSALM XLVIII.

1. *Schoon gelegen in 't Noordt,*
Heeft onze Godt van nu voort
Hem geheiligt alvoren,
In een ſchoon landt uitverkoren.

Onverſtaanbare taal! *van nu voort*, is zo veel als *van nu voortaan*; en beduidt een tydtſtip, van het welk iets aanvangt, en in het vervolg duren moet. *Alvoren*, betekent enen voorgaanden tyd, die agter den rug is. heeft Godt *Siön*, nu eerst, van *nu voort* geheiligt, hoe is dat dan *al voren* geſchiedt? Melde de text hier iet van, men mogte uit den zelven, Datheens mening naarvorſchen.

2. *Een bewaarder* tot in den end.

Ten einde toe zegtmen, niet *tot in den end.*

— *Zy vloden — en hebben hen al in de vlugt begeven.*

Dat is een en het zelve.

3. Gelyk als *wann' hy met tempeesten,*
De ſchepen breekt minst met de meesten.

Gelyk en *als* is hier 't zelve. *Minst met de meesten* heeft geen nadruk; waar 't de *meeste met de minſte*, dan zou 't willen zeggen, dat de *grootſte* zo weinig als de *minſte*, voor de tempeesten beſtaan konnen.

4. *Hy heeftze alzo gemaakt* voortaan,
Datze eeuwiglyk wel zal blyven ſtaan.

De zin zal, naar myne gisſing zyn; dat zy *voortaan*

Vs.

taan eeuwiglyk zal blyven ſtaan. Was dan de Kerk *voorhenen* wankelbaar en onvast?

5. *Telt hare torens* met een.

Wat zegt dat *met een* tog? is het *terſtondt*, met dat zy te Siön komen, zonder uitſtel?

PSALM XLIX.

1. *Goede ſpreuken hoor ik* zonder vervelen.

Hy heeft 'er dan geen verdriet in.

2. *Waarom zoude* ik my *in angst zo* verſlaan?

Men *wordt* wel door angst verſlagen, maar *verſlaat zig zelven* niet.

— *En daar op* dragen enen hogen moedt.

Nooit ſprak iemandt zo. men zegt *hoogmoedig zyn.*

3. *Al leeft hy lang* zonder in 't graf te gaan.

Dit kan niet anders zeggen, dan: *al leeft hy lang zonder dat hy ſterft of begraven wordt.* even of men te gelyk kon leven en ſterven.

— *Nogtans moet hy zulks* alles laten aanſtaan.

Wie legt my dit raadtzel uit?

— *Dat de wyze ſterven men daaglyks ziet,*
Even als de dwaze met groot verdriet.

Waar ziet dat *groot verdriet* op? op het ſterven van de wyzen *als* de dwazen? of *zietmen* 't met verdriet?

— *Haar goedt daar na bezitten en* verzwenden *Vreemde.*

Wat is *verzwenden?* By Kiliaan leze ik *verzwinden*, die het door *evanescere*, dat is *verdwynen* ver-

 klaar.

klaart. De zin zal dan zyn, dat die vreemden, die in deze erfnisse gevallen zyn, daar mooi weer op spelen, en dit opmaken zullen; maar dan hadde Datheen nog *doen verzwinden* moeten zeggen.

4. *Kindtskindren zullen erven* onbeschaamt.

Dat 's wel te geloven. wie is 'er tog ooit *beschaamt* om goedt te erven? elk vlamt 'er op.

— *Maar de* Pofhansen *geagt groot van staten,*
Moeten als 't vee daar van, en alles laten;

5. *Nogtans Met hopen varen zy ter hellen* breedt.

Zeer fraaije uitdrukkingen. bevallig is het woordt *Pofhansen*, die, naar hun opsnuiven, *geagt* werden *groot van state*, maar daar 't zo breedt niet by is, als zy *poffen* en snorken, wil Datheen zeggen. Waar ziet ook *breedt* op? op de helle, als of die *breedt* zy? Mooglyk op het *varen* ter hellen: en zal dan mooglyk zo veel zeggen, als langs den *breden weg* ter hellen varen.

7. *En* maken *goeden moedt.*

Men *maakt* niet, maar *heeft* wel goeden moedt. dog hy wil mooglyk zeggen: *goede sier* maken.

— Summa, *als een mensch komt tot heerlykheidt.*

Kortom wil Datheen zeggen. dog David spreekt zo niet.

— *De mensch wordt* den *vee gelyk,*
Welkers ziel *en lyf vergaan te samen.*

Niet *den*, maar *het* vee most hy zeggen. Maar hebben de beesten ook een *ziel*, die met het lighaam vergaat? want van den *mensche* kan Datheen het niet verstaan, van wien hy in het enkel getal gesproken hadde: *de mensch. hy.* Of indien al ja? vergaat dan 's menschen *ziel* met zyn lyf te samen? dan hebben

de

Vs.

de Epikuristen gelyk: zeggende, laat ons eten, drinken; morgen ſterven wy.

PSALM L.

1. *Tot den nedergang* breidt.
3. *Melden* overbreidt.
4. *Van u iet te nemen* hebbe ik geen noodt.

Ik hebbe 't niet *nodig*, of daar de minſte *noodtzake* toe, wil hy zeggen, denke ik.

6. *En neemt myn* bondt *in uwen bozen monde.*

Dit is by verkortinge voor *verbondt* gezegt, en onverſtaanbaar. Zo konmen ook, met het zelve regt, *drag*, *ſlag*, voor *verdrag*, *verſlag*, enz. zeggen, en alle voorzetſels aflaten; en wie zou dit verſtaan?

9. *Zullen myn heil* overkomen *in vrede.*

Heil komt wel *iemandt* over, maar *hy komt* het heil niet over.

PSALM LI.

3. *Ook ſtaat my dit tot aller tydt wel voren.*

Deze ſpreekmanier heeft plaats ontrendt dingen, die ons zeer wel geheugen. maar dit wordt van *de geboorte* niet gezegt, van welke hier geſproken wordt. die *ſtaat ons niet wel voren*, dan van horen zeggen.

4. *Witter dan ſneeuw* in 't gemeen.

In 't gemeen zegtmen van iet, dat *doorgaans* zo is, maar nu en dan ook wel eens anders bevonden wordt. dus past dat niet op de *ſneeuw*; die niet in 't *gemeen*, maar *altoos* wit is.

5. *Schep in my*, zonder verdrag.

Verdrag is een *onderhandeling* die men met iemandt

Vs.

mandt aangaat. Mooglyk meent hy 'er door, zonder vertoeven. haastlyk. *Kiliaan* vertaalt het *dilatio.*

8. *Anders kan ik niet goedts ſpreken* waaragtig.

Wat doet dit *waaragtig* hier? Stondt'er het woordt *goedts* niet by, men mogt denken, dat hy'er *waar* of *waarheidt* door verſtonde.

— *Zo zal ik uwen lof* ſchoon *maken kond*
— *Alzo 't mag blyken.*

PSALM LII.

1. *Godts byſtandigheidt.* voor *byſtandt.*
2. *Een ſcheermes zeer wel geſtellet.*
3. *Gy valſche tonge fel,*
Gy wordt doorſneden en verdrukt.

Verſtaat gy dit, lezer, hoe de tong verdrukt worde?

5. *Op zyn rykdommen* alvoren.

Zo onverſtaanbaar als 't vorige.

6. *Zal geplant zyn* midden eenpaar,
Van Godes huis eerbaar.

Wonderlyke uitdrukking! wie begrypt die?

PSALM LIII.

1. *Hy verwoest* mits dezen.

't Zal mooglyk *daar door*, *derhalven* zeggen.

2. *Godt bemerkt de menſchen* hier te lande.

Is dit in tegendeel van de menſchen die in Oost-Indie zyn, of in andere landen?

3. *Alles gemerkt.*

PSALM

Vs.

PSALM LIV.

2. *Komen my nu toe myn vyanden.*

Komen zy hem toe in *eigendom*, of wil hy zeggen dat zy *tot* hem komen?

PSALM LV.

4. *Als duifkens die daar vliegen* t'ſamen.

Zyn 't juist duiven, die met een gehele *duivevlugt* vliegen?

5. *Ik zou my haast verzien* ter zyden.

Raadt vry wat dit zeggen wil.

— *Voor den ſtorm, tot dat hy waar voorby* gegleden.

Men zegt wel dat de *ſtorm over* is, maar niet dat hy voorby *gegleden* is.

8. *En wist boven dien myn* ſekreet,
En wandelden fyn, *met beſcheedt.*

Zeer natuurlyk berymt! maar wat *fyn* hier doe, kan ik niet gisſen.

9. *Want onregt en ſchade*
Woont onder deze *boze rot.*

Hadde hy *dit* rot gezegt, men hadde aan een gezelſchap van boze *menſchen* konnen denken, van 't welk hy ſpreekt.

11. *Zalze ſtraffen* van *haar zonden.*

Men wordt niet geſtraft *van*, maar *om* zyn zonden.

12. *Zyn woorden zyn als boter* zoet.

Vs.

13. *Als zweerden scherp zynze* geraden.

Kontge raden, lezer, wat *geraden* zwaarden zyn? ik niet.

PSALM LVI.

1. *Want ik ben* schier half *verslonden*, ja meer.

Dan mag men 't ontrendt op twee derde rekenen. Is hy ook *meer* dan half verslonden, hoe is hy dan *schier*, byna half verslonden? dat kleeft als droog zandt.

5. *Ik heb myn beloften* eendragtig
U gedaan.

Heeft hy die *eenparig* met anderen gedaan? of alleen, wat zyn dan beloften *eendragtig?*

6. *Gy behoedt my voor den* val zonder sterven.

't Luidt als of hy zeggen wilde: gy bewaart my dat ik niet doodt gevallen ben.

— ——————— *uw klaarheidt zoet.*

PSALM LVII.

2. *Tot myn hulp in dit* misval.

Misval is een *miskraam*, en dat plooit hier immers niet. *Ongeval* wil hy mooglyk zeggen.

3. *Moordtbranders.*

Een ongewoon woordt; egter in den tydt van Datheen, gemeen en verstaanbaar. dus leze ik in 't oude *Geuzen Liedtboek*, p. m. 125. *is gebleken aan den* Moordtbrandischen *aanslag in Noordthollandt, van enen Monnik aangeleidt, anno* 1575. 'k vinde 't ook

by

Vs.

by *Kiliaan*, die 't vertaalt door *incendiarius*, *qui incendium excitat*; 't geen met de nieuwe overzettinge wel overeen komt, die *stokebranden* heeft. in de oude overzettinge staat *vlammen*.

7. *Op de aarde*, en *werde*.

Rymt wonder fraay, en leerdt jonge Dighters, nooit om een rymwoordt verlegen te zyn; daar Datheen, gesterkt door het openbaar gezag der Kerke, met dit en meer andere voorbeelden, voorgaat. Dog in den ouden druk van 1567. heeft Datheen zelf *op d'erde*, 't geen netter klinkt; zo datmen dat lomp rym van *aarde* op *werde*, in latere exemplaren, op 's mans rekening niet stellen moet. Hy was wyzer. Ook was dit *erden*; ten zynen tyde, nog een gemeen overblyfzel der oude tale: Immers dus sprakmen in den jare 1374. als uit een oudt handtschrift blykt:

Dyn wille moet ghewerden
In den Hemel, alse in der Erden.

En zelfs ook buiten noodtzaaklykheidt om 't rym, leest men daar:

Ic ghelove in Gode den Vader
Almechteg, die algader
Hemel en Erde *sciep scone.*

Gelyk men ook daar in ondight leest:

Den Almechtegen Vader, sceppere des Hemels ende der Erden.

Zie *Is. le Long*, Boekz. der Ned. Bib. bl. 297. 298. 299.

Vs.

PSALM LVIII.

1. In het geheel zeer laf berymt.

2. Spreekt hy van de ongeregtigheidt en boosheidt die zy bedenken: (naamlyk die *Raadtsheren*)

— *Met hun valsche* maten *en* wagen:

Waren 't dan *kooplieden*, of *winkeliers*, welke men wel in klene plaatsen in de Regtbank vindt? dit komt met den grootschen titel van *Raadtsheren* weinig overeen. En indien 't al zodanigen waren, zo worden zy hier niet bestraft als zulken, om de valschheidt in hunnen koophandel of neringe; maar als *Regters* in hunne Raadtsvergaderinge. *Gy weegt geweldt* staat 'er in den text; 't geen zinbeeldig zegt: dat zy, in plaatse van in de waagschale der geregtigheidt, elk enen regt, veel eer onregt en geweldt toemeten, als eenzydige Regters.

3. *Zy gaan zwanger* met gift zeer straf.
— *Die* niet *hoordt*
— *Des gezangs* niet *een enkel woordt.*

Hier heeft men tweemaal 't woordt *niet*, en is meer een kragtige verzekering dan ontkenning.

4. *Uw kragt die gy pleegt te* oorboren.

Dit is my onverstaanbaar, ten ware *oorboren*, *gebruiken* betekenen wil. Zo leze ik by *Kiliaan oorbaren*, *oorboren*, die 't vertaalt door *iet met vermaak genieten*, *gebruiken*.

6. Geheel onheblyk uitgedrukt, daar geen zweem naar den text in te vinden is.

8. *Een*

Vs.

8. *Een Regter zal* de Godt myn, enz.

Nooit wordt *de* in dien zin gebruikt. wel *myn*, *uw* Godt.

— *De regtveerdige zal niet lyden*
Te vergeefs, dat is openbaar;
Hy zal zulks *genieten hier naar.*

Hoe *openbaar*, dit by Datheen zy, dat de regtveerdige *zulks* zal genieten; kan ik 't egter niet zien, wyl 'er niet bepaalt wordt *wat*, waar op dat *zulks* betreklyk is.

PSALM LIX.

2. *Waakt op Heer*, en daar in ziet.
Voorkomt *my tog in dit verdriet.*
3. *Huilen als honden* onreen.
6. *Maar laatze niet zyn doodt* gesmeten.
— *Verdienen regt* angst *en* noodt.
8. *De Godt Jakobs* niet om versterken.

Men zegt wel *Jakobs Godt*, maar niet *de* Jakobs Godt. ook wel *de* Godt *van* Jakob. Wat wil hier ook *niet om versterken?*

PSALM LX.

2. *Zo datze zyn gevallen* slegt. Slegt genoeg.

5. Heeft men dat bekende *aanstootlyk* zeggen:

Ik agte hem ook niet meer
Dan een waschvat, waar in dat myn
Voeten zullen gewassen zyn;
Edom agte ik met zyn volk koen,
Niet beter dan myn oude schoen.

Wie kan zo ene taal, van den groten Godt gebruikt,

Vs.

bruikt, (of al waren ze zelfs maar Davids woorden, als ſommigen willen) zonder verontwaardiginge horen of lezen; en in goeden gemoede zingen, of der Gemeente om te zingen opgeven? Wat ware het een gewenschte zaak, dat men die *oude ſchoenen*, en uitgeſleten *ſloffen* van Datheen, daar de Kerk nu by de 200. Jaren op gelopen heeft, eens voor *nieuwe* mogen verwisſelen.

6. *Gy, die met onzen leger koene*
Niet gingt, gelyk gy pleegt te doene.

PSALM LXI.

3. *Onder uwe vleuglen* zynde
Ik bevinde.

Weder een Datheens Poëtisch rymverlof.

PSALM LXII.

2. *Als een want, die daar valt, zult gy,*
En als een oude muur *daar by,*
Van zelfs vergaan, ſcheuren, breken.

Rondtom laffe uitdrukkingen. Wierde dit zeggen maar eens waar in de Kerke, ontrendt het gebruik der Rympſalmen van Datheen, die waarlyk als een *oude muur* met bogten uit en inlopen.

5. *Stort voor Godt uwe herten* eerbaar.
6. *Weegt ydelheidt, en ook* met dien.

Ziet dit *met dien* op de ydelheidt, dan most 'er met *die* of *deze* ſtaan.

7. Op

Vs.

7. *Op geweldt* nog *ſtelen* niet ſtaat.

Voor *nog* moet het *of* zyn, om het volgende *niet*. op ſtelen *ſtaan*, is ook gansch oneigenlyk gezegt. Ergens *op ſtaan*, is ergens *niet van te verzetten zyn*.

— *Wilt daar mede uw hert en gemoedt*
Geenſins wezen laten bevangen.

Gansch ongerymt gezegt.

PSALM LXIII.

3. *Zal ik, o Godt aanroepen* daar. Waar?

5. *Zy die myn ziele* met onwaarde
Overvallen willen met leedt.

Onverſtaanbaar, ten ware hy door *onwaarde*, *ſmaadt* verſtonde.

6. *Verſneden werdt in ſtukken kleen*
Met den zweerde.

Geheel buiten den text: behalven datmen met den zwaarde niet aan ſtukken ſnydt, maar kapt en ſlaat.

7. *De logen monden*
Zullen geſlopt zyn en verſteken.

Dit verklare ik niet te verſtaan.

PSALM LXIV.

2. *Verberg my*
Voor de rotten *en voor den raadt*
Der bozen.

Hy wil waarſchynlyk zeggen, voor het *t'ſamenrotten* en den raadtſlag der bozen. maar dan most het,

het

het rotten zyn. Of *rotten* is hier mooglyk voor *benden* genomen: by voorb. een *rot* Heidens, enz.

2. *Die met* al haar wezen
Zyn zeer misprezen.

Dit is wel waar van Datheens rymeleryën.

3. *Als pylen fel,*
Die zy in 't ſtryden,
Schieten ter zyden.

Dan haddenze zo zeer geen noodt van geraakt te worden, dan wanneer men op den man aanlegt.

4. *Veel goede zyn daar van*
Doorſchoten, *die zy* zonder zorgen
Heimelyk verworgen.

Worden zy *verworgt* na dat zy *doorſchoten* zyn? dan waren zy mooglyk niet wel getroffen of doodt. Wat wil ook dat *zonder zorgen?* mooglyk dat zy dat in *koelen moede* deden; of dat zy geen *zorge* hadden dat zy van de genen, die zy doorſchoten hadden, zouden wederſtaan worden. beſpotlyke taal! Zie ook Pſ. *CXXXVI.* 18.

7. *Geheel onvoorziens zal 't toegaan.*
— *Zy zullen verwondt zyn gemene,*
Groot en klene.

Misſelyk zeggen.

PSALM LXV.

3. *Zal ons wel voeden* fyn.
4. ——————— *van grote magten*
Zyt gy o Heer niet bloot.

9. *'t Veldt*

Vs.

9. *'t Veldt van de bergen afgescheiden.*
— *Alzo schynt het aardtryk te* ontspringen.

Wat is tog het *ontspringen* van het aardtryk? wil hy *opspringen* zeggen, gelyk in het volgende van *verblyden* gesproken wordt? of meent hy *ontluiken*, door het voortbrengen van nieuwe vrugten?

PSALM LXVI.

2. *Met stemmen* klaar *en* zoet.
8. *Want te verhalen* hebbe ik wille.
9. *Myn smeken heeft hy nooit* versteken
Zo lange als ik heb geleeft.

Smeken *versteken*, voor niet horen of verhoren, is een misselyk zeggen. Maar is dit *nooit* geschiedt, *zo lang als hy geleeft heeft*; waarvandaan dan zo menige klagten van David, over het niet verhoren van zyn gebedt?

PSALM LXVII.

1. *Op dat ons zyn wegen*
Regt *bekendt* van degen.

Regt en *van degen* beduidt het zelve hier.

2. *Ja 't geheel aardtryke*
Gy in dergelyke
Regeert Heer allein.

Wie begrypt de mening dier woorden, het aardtryk regeren *in dergelyke?* ik niet.

Vs.

PSALM LXVIII.

1. *Heer toont u* onvertſaagt.

Eveneens of Godt ook *vertſaagt* kon zyn.

3. *Een huis dat vol van kindren leeft.*
4. *En gingt hem voor* wydt *ende* breidt.

Dat geeft een denkbeeldt van iemandt, die van 't een endt naar 't ander zwierdt.

— *Ook deze berg Sina zo groot*
Voor uw aanſchyn, o Heer verſchoot.

Verſchoot hy uit zyne plaatſe, of wordt verſchieten hier voor *verſchrikken* genomen?

5. *En maakt dat een* ygelyk dier
Daar woont zonder verderven.

Geſlagt vleesch verderft wel, maar geen levend dier. of mooglyk ziet het verderven, op het *beſchadigen* van de dieren. wat het zy, moet men raden, wyl men uit den text zelven niet kan te regt komen; daar 't niet gevonden wordt.

6. *Zy hebben* 't goedt
Dezes volks, naar haren wil
Gedeelt en uitgemeten.

Zou men niet denken dat hy van zulk een goedt ſprak, dat zy malkandren met de elle en mate uit- en toe gemeten hadden?

— *De genen die daar zitten* hardt
Tusſchen ketels als kolen zwart.

7. *Zo werdt dat landt* rein, wit, *en* klaar.
Gelyk de ſneeuw is voor *en* naar.

Dat is zeer naaukeurig beduidt.

8. *Daar*

Vs.

8. *Daar Hy (Godt) eeuwig van nu voortaan*
Zal wonen, zonder te vergaan.

Wat zal men hier van maken? waar op ziet dat *zonder te vergaan*, op Godts berg? zal die niet *vergaan?* of bewogen worden? Mooglyk ziet het op Godt, en zal 's mans mening zyn, *zonder van daar te gaan* of te vertrekken. maar dat denkbeeldt kan men van 't woordt *vergaan* niet maken; dat eigenlyk *verderven*, *omkomen* beduit. ten ware 't genomen werde van enigen zagten voortgang of verschuivinge van enige zaak, die begint van hare plaatse bewogen te worden, waar van men zegt, het *vergaat*, het verschiet al! dog die zin plooit hier niet.

9. *Englen* zeer schoon.

Hebben die lighaamloze geesten, voor Godts troon ook een *zeer schone* gedaante?

11. *Het is Godt die in stukken breekt*
Den kop, *ja in den* grondt versteekt
't Getal onzer vyanden.

Wat de mening van dit *in den grond versteken* zy, begryp ik niet; ten ware hy zeggen wil, dat de verslagene vyanden in een graf, onder de aarde zoude gesteken worden. en hoe komt dat hier te pas?

— *Ik wilze* fraay *ende* gezont
Trekken.

Zeer fraay gezegt.

13. *Met haar zyn* komen *in.*

15. *De Heren* Egypti zeer ryk.

16. *Zyn heerlykheidt schynt* zonder endt
In 't landt Israëls binnen.

Dit alles vloeidt als pekdraadt.

Vs.

PSALM LXIX.

6. *In 't water diep*, 't welk geen grondt heeft.

— *Dat de diepte* my niet te gronde trekken.

Heeft dat water *geen grondt*, hoe wordt hy dan *naar den grondt getrokken?*

7. *Wil tegen my uw goedtheidt* oorboren.

9. *Ik wagte, maar vergeefs* in aller maten.

Dit wil in alle *manieren* zeggen; gelyk *Kiliaan* 't woordt *mate* door *modus* vertaalt.

10. *Datze gansch niet konnen* zien *nog* aanſchouwen.

Dat is een en 't zelve.

— *Breek hen de lendenen* door ſmert *en* pyn.

Zou hy wel ſteen en graveel menen?

14. *Visſchen die* in 't water leven.

Waarom moet 'er die omſchryving by? leven de visſchen dan elders dan in het water?

PSALM LXX.

2. *Die daar zeggen* eenpaar:

Ha! ha! daar! daar!

Zou men door dat zeggen geen denkbeeldt moeten maken, dat zy handtgemeen waren?

PSALM LXXI.

14. *'t Leven tot myn* oorboren.

15. *Uit den diepen put* onder de eerde.

Zyn 'er dan ook putten *boven* de aarde?

16. *Zin-*

Vs.

16. *Zingen* met bescheidt.

— *Godt Isrels* zonder vervelen.

Zal ik uw lof volbringen.

17. *Myn ziel* die is ontsteken

Met vreugdt, *Heer*, onbezweken.

In welken zin tog kan de Heer *onbezweken* gezegt worden? of mooglyk ziet het op *vreugde*, en zegt *onbezweken*, stantvastige vreugde. of misschien op *ziel*. dus moet men naar den zin slaan.

PSALM LXXII.

1. *Zynen Zone* met eer.

Ziet dit *met eer* op den Zone, dat hy een *Zoon met ere zy?* of op den Vader? dat die hem 't regt en geregtigheidt overgeve *met eer?* en wat wil dat dan te kennen geven?

3. *Als een regen* bekwame,

Op 't veldt aan elken kant.

't Leste is mooglyk tot verklaring van het eerste, dat de regen dan *bekwame* is, als hy aan *elken kant* en niet hier en daar *wat valdt*. of liever zyn het stopwoorden.

5. *d'Arabers zullen* met verstanden

't Zelve doen algemeyn.

Wie verstaat *met al zyn verstanden*, wat het zy: geschenken *met verstande* te doen? ik niet.

7. *Schreijen en wenen.* is 't zelve.

9. *Burger ende koopman*

Gelyk 't groen gras voortaan.

Dat rymt wonderlyk fraay op malkanderen.

Vs.

PSALM LXXIII.

1. *Ik lag byna gevallen* plat.

2. Fyn *en gezondt zy voortgaan.*

3. *Zy gaan daar geen ſlagen vallen.*

Dat is zeer voorzigtig; en dan is 't wel *onvertſaagt* te zyn.

— *Een kostlyk ding is hare kragt.*

4. *Uit haren dikken vetten kop.*

Zou men niet denken, dat hy van kloosterpapen ſprak?

— *Zy gaan ſlegts om met zulke* renken.

7. *Hebbe ik om niet* in allen ſtanden
Met onſchuldt gewasſchen myn handen.

Standen worden wel zeker ſoort van houten kuipen genaamt. dit zou op 't *wasſchen* wel voegen; maar hy wil mooglyk zeggen: *in alle omſtandigheden.*

9. *En varen haast ter* hellen grondt.

In den *afgrondt der hellen* meent hy.

11. *Maar als een* Kalf onwys *en* bot.

Een *dier* heeft de oude overzetting: maar was 't juist een *Kalf?*

12. *Tot dat ik* fyn *werde gebragt.*

13. *Zoude ik* ergens groot *of* kleine,
Een Godt *hebben dan u alleine?*

Dit *groot* of *klene* kan op *ergens* niet zien, maar ſlaat op *enen Godt*; en dan oogt hy mooglyk op de *hele* en *halve* goden der Heidenen.

Vs.

PSALM LXXIV.

1. ———— *zo 't hier heeft gebleken.*

2. *Gedenkt des bergs Siön, die nu angst lydet,*
Dien *gy* verlost *en* gekogt hebt *allein.*

Godt hadde niet den berg Siön *verlost* en *gekogt*, maar zyn erfdeel, dog woonde op dien berg, gelyk de text zegt.

5. *Met bylen zy* even *houwen en kerven.*

Eveneens wil hy zeggen, *zo*, (dat is *gelyk*) *zulks in enen groten bosch geschiedt.*

6. *'t Welk een sieraadt was uwes huis* onderwylen.
Hebben zy — *Ontstuks gehouwen.*

Waar toe behoordt *onderwylen?* was 't een sieraadt *onderwylen?* of hebben zy 't *onderwylen ontstuks* (voor aanstukken) gehouwen? Waar men 't ook brenge, 't voegt 'er ganschlyk niet; want wat gebeurde tog *onderwylen?*

14. *Gy brengt ook voort* gansch op een nieuwe wyze.

Hy wil mooglyk zeggen, zo als 't nooit te voren gezien was; dog de text heeft 'er niets van.

15. *Dag en nagt hoort u toe* desgelyken.

Waar van was dan nog gewaagt, daar dit *desgelyken* op ziet? of meent hy mooglyk *te gelyke*, *beide te samen?*

— *De zon en sterren zonder af te wyken,*
Houdt gy in enen wissen gang met bescheidt.

17. *Uwen Naam* schoon *lastert met zyn* opstel.

Hadden zy dan een schimp- of smaadt-schrift opgestelt,

Vs.

ſtelt, waar mede zy Godts Naam lasterden? of meent hy een boos *opzet* of *voornemen*?

20. *Dat zy mogen* ontſpringen
Die benaauwtheidt lyden.

Mooglyk heeft hy 't oog op de ſpreekmanier: *den dans ontſpringen.*

21. *Heer voer uw zaak uit*, van den ſlaap opſtaat.

Dit *ſlapen* Gode te eigenlyk toegeſchreven. Hy *ſlaapt* of ſluimert nooit, Pſ. CXXI. 4. Wel enigzins wordt die ſpreekwys gebruikt, Pſ. XLIV. 24. dog hier is 't oneigenlyk; en 't *opſtaan* een opſtaan ten gerigte.

PSALM LXXV.

3. *Verheft u niet* hier in 't Land.

In welk Landt dan?

5. *Hy zal daar uit ſchenken* fyn.

Fyn van oordeel moet men zyn, om te begrypen wat *fyn ſchenken* zeggen wil.

6. *En der bozen* hoorne krank.

PSALM LXXVI.

3. *De krygers laten vallen de handen* bloot.
5. *Dan ſtondt gy op*, *en* hebt verkondt
Uw oordelen, *en* gemaakt vry
De elenden, ter zelver ſtondt,
En hebt die getroost zeer bly.

Woorden zonder zin of ſlot. Mooglyk verſtaat hy door de *elenden*, de *elendigen* en *verdrukten*.

6. Gy

Vs.

6. *Gy die daar woont* beneven,
Des Heren woning hoog verheven.

Men zou uit deze woorden denken, dat hy ſprak van menſchen, *die naast* den Tempel woonden.

PSALM LXXVII.

9. *De kindren* des *Jakobs goedt*,
En des vromen Jozefs vroedt.

Voor enkele eigene namen zetmen geen *de*, maar wel als 'er een byvoeglyk woordt bykomt, als des *vromen* Jozefs, dat wel gezegt is.

10. *Den blixem met* den ſchyn fel.

11. *Tot uws volks* oorboor.

PSALM LXXVIII.

1. *Van zyn* groot *daden.* voor *grote* daden.

2. *Datze de kinderen ook wisten* alvoren
Die nog na hen *zouden worden geboren.*

Wat zin of ſlot hebben deze woorden tog, die, zo als zy daar ſtaan, zeggen, dat de kinders, die *nog na hen* zouden geboren worden, het *te voren* wisten.

3. *Godt heeft in Isrel zyn* gezet gedreven.

Gezet is zo veel als *inzettingen*, *wet;* maar wordt die *gedreven*, of gegeven, voor geſchreven?

4. —— *haar vaders waren* begeven
Tot moedtwil.

Men is ergens wel toe *genegen*, maar niet *begeven*: maar men *begeeft zig* ergens toe.

Vs.

7. *Door een wolk* leidde *hy zyn volk*
Omze te leiden.

Wonderlyk zeggen. eveneens of men zeide: *wandelen* om te *wandelen*; *roepen* om te *roepen.*

12. *Want daar zy zulken noodt hebben* befeven.

Dit zal mooglyk zo veel als *befeft* willen zeggen.

— *Zo dat zy zyn geworden* tot dier ftadt.

Dit zal zo veel als *te dier plaatfe* zyn.

20. *Hy bedagt dat haar* zwakke nature
Niet anders dan vleesch was t'elker ure.

Bedagt Godt dat *t'elker ure*; of was haar nature *t'elker ure* niet anders dan vleesch? waar ziet het op?

23. *Hy zendt wormen* boos boven maten.

Waren de wormen *boos boven maten*; van 't kwaadtfte foort; of hun aantal?

— *Die z'al, ja zelfs tot in de bedden aten.*

Waar zegt de text dat?

28. *De volkeren heeft hy voorheen verdreven,*
En haar landt zeer vrugtbaar ook ingegeven
Den ftammen Israëls als de onvertfaagde.

't Landt wordt niet *ingegeven*, maar *gegeven* van Godt, aan een volk; ook door de genen, die het verlaten, *ingeruimt* aan anderen. En wat doet hier tog *als de onvertfaagde?*

31. *Te vuur en te zwaarde niet* om verftrangen.

Wie dit verftaat, ik niet.

32. *De weduwen in dezen zwaren ftrydt,*
En hadden om wenen fchier genen tydt.

De text zegt: *zy weenden niet!* maar was dat om

datze

Vs.

datze daar *schier genen tydt toe hadden?* wat hadden zy dan te doen? zy hadden evenwel nog wel *wat tydt;* maar die was kleen, en *schier geen tydt.*

33. Luister hier toe, lezer! en ontzet u!

MAAR GELYK EEN DRONK MENSCH HEM DAN OPMAKET,
ALS DE WYN WEL VERTEERT IS, EN ONTWAKET,
DIE ZEER LUIDT TIERT, EN MAAKT EEN ZELDTZAAM WEZEN,
ALZO IS OOK ONZE GODT OPGEREZEN.

Dus staat 'er woordelyk in den druk van 1567.

Foey! zo ene taal te voeren van den ontzaghlyken Godt, wiens toerusting ter regtvaardige wraak hier vertoont wordt met uitdrukkingen, die enen razenden dollen dronkaart verbeelden. Ene taal, *alleen* waardig om Datheen voor een ander uit te wisselen, tot wegneming van spot en ergernisse. Kan dit by de eenvoudige Godtvrugt ook al door den beugel, en zy die verzen in goeden gemoede zingen, tot verheerlyking van Godt? Ik voor my denke van neen. Weg dan met die vuilnis! en ter kerke uit.

35. *Daar by de schaapkens* klein
Gehoedt *hadt op 't veldt in 't groene* plein.

36. *David zyn* trouw Dienare.

Walsche kromtong!

— *Hy heeft dat volk*
Geregeert en gevoedt *in heiligheidt.*

Was dat in Davids magt, zyn volk te *voeden*, te doen groeijen en toenemen in heiligheidt? dit is alleen Godts werk. Maar mooglyk wil hy zeggen, dat David, als

Vs.

een heilig en godtvrugtig koning, zyn volk geregeert heeft. maar wat wil *gevoedt* dan zeggen? dit begryp ik niet.

PSALM LXXIX.

4. *Zy hebben zyn nakomelingen al* verbeten.
6. *Wilt* ſchier *zeven dubbel vergelden.*

Schier zal hier niet *byna*, maar *ſchielyk*, *haastig* betekenen; als voorhenen al is aangemerkt.

PSALM LXXX.

2. *Keert tog tot ons Heer* uwen zin.

Hy wil zeggen, wees tot ons *welgezint.*

3. *Slaat over ons 't gezigt* eenpaar
Uwer vriendelyker ogen klaar.
7. *Zyn takken zyn gewasſchen* bloot
Van 't water *tot aan de* zee groot.

Misſelyk zeggen van bomen, dat zy *bloot* wasſen. Hy meent mooglyk, zo ſchielyk, datmen 't op 't oog zien konde.

8. *Waarom — Zyt gy den roveren geweken?*

Wat wil dit zeggen: *wykt* Godt ook voor menſchen? Hy *wykt* wel van, en verbergt zig voor den mensch; maar *wykt* niet voor menſchen, als die, hoe magtig ook, voor Hem niet beſtandt zyn.

PSALM LXXXI.

3. *Der lovertenten*
Jaarlykſche renten
Betaalt en volbringet.

Wat zyn dat voor *renten?* en waar hoorde men ooit

Vs.

ooit van renten *volbringen*? uit den text kan ik het niet ontdekken, want die heeft 'er niets van.

4. *Dit 's in Israël*
Een gebruik gewezen.

Voor *geweest.*

5. *Daar 't de talen*
Hoorde verhalen,
Die 't niet heeft verſtanden.

Waren die talen dan zo onverſtaanbaar als Datheens talen, die de meesten ook niet hebben *verſtanden*, ſchoon zy die al hun leven gezongen hebben?

7. *Als de donder groot*
My dekte (Godt) ter zyden.

Onbegrypelyke taal, die van Godt gevoert wordt.

9. *Wilt myn woordt* ſmaken.

10. *Maakt u, myn volk* vroedt
Generlei Afgoden.

Vroedt, betekent *wys*, *verſtandig*. Wil hy dan zeggen: gy zyt daar te wys en verſtandig toe.

12. *Opent uwen mondt*
Zeer wydt onbeladen.

Wat is *onbeladen* tog hier? Wil hy zeggen datze niets in den mondt moeten hebben?

13. *'t Heeft myn reden*
Ganschlyk verſteken.

Men verwerpt, verſmaadt Godts reden wel, maar wie hoorde van *verſteken?*

Vs.

15. *En dat Israël*
Ware gebleven
Op den padt even
Vast *in 't* openbare.

Wat dit wil, moet men weer gisſen. Ziet even op *padt*? dan meent hy mooglyk een *effen padt*. Of behoort het tot vast? dan wil hy mooglyk *even ſtantvastig* zeggen. Maar wat wil in 't *openbare* tog zeggen?

PSALM LXXXII.

1 *En* met *den godtlozen* mitsdien.

Wat dit *met* en *mitsdien* hier zeggen wil, kan ik niet begrypen.

2. Die overlast *is met geweldt.*

Overladen zal hy willen zeggen: iemandt wordt wel *overlast* aangedaan; men *lydt* wel overlast, maar men wordt nergens *mede* overlast.

3. *Gy zyt, 't is waar, ik wil 't belyden,*
Als klein goden *tot dezen tyden.*

Dit gehele vers is zeer laf.

PSALM LXXXIII.

2. *Die vrymoedig*, zonder zorgen.
Onder u willen zyn verborgen.

Misſelyke uitdrukking!

3. *Dat niet genaamt zy in* eerwaarden.
4. *Tegen u maken zy een* bondt.

Dat is voor *verbondt*, hoedanige affnydingen van lettergrepen, hem gemeen zyn.

8. *Maakt-*

Vs.

8. *Maaktze ongeſtadig als een* rat,
En als het ſtof der aarden plat.

10. *Dat zy mogen verſtaan en* gronden.

Doorgronden meent hy, gisſe ik.

PSALM LXXXIV.

1. *Myn hert verlangt* met allen zeer.

3. *Zy zullen* met vliet *regt voortaan*
Putten te graven zyn genegen.

4. *o Heer der heirkragten* zeer ſchoon.

Is dat ſchoon betreklyk tot den *Here!* of tot de heirkragten?

5. *Beter is 't* dat 's klaar.

PSALM LXXXV.

3. *Hy zal de vrede laten* uitbreken.

4. *In 't regiment zal 't opregtlyk ſtaan.*

Deze uitdrukking begrype ik niet.

PSALM LXXXVI.

3. *Verhoor my Heer* uitverkoren.

Tot wien is dat *uitverkoren* betreklyk? wil hy zeggen, dat *hy den Heer* voor zyn deel verkoren hebbe; of wil 't zyn: *my* die van u uitverkoren ben?

4. *Daar is niemandt ook zo* koen.
Die uw werken kan na doen.

5. *Gy zyt groot*, niet om verſterken.

PSALM LXXXVII.

1. *Godt heeft zyn huis vast gegrondet* met vreden.

Wat doet dat *met vreden* hier tog? dit zegtmen

wel

wel van menſchen, die ongeſtoort hun werk doen; maar dit past immers op Godt niet.

2. *Worden onderwezen* zo wel.

PSALM LXXXVIII.

3. *Als een die vermoort is op ſtraten,*
Die men wel zeer haast begraven zal.

Gansch laf geſproken.

4. Gy werpt my diep *in den afgrondt,*
Die duister en diep *is* met zugten.
5. *Ik ben vervallen* gaar naakt.
7. *Zullen de dóden* her voortgaan.
— *Die doodt zynde* nog in 't graf ſteken.
10. *Wil my nu al* met een *omringen.*
11. *Myn beste vrinden* al met ene,
Myn ſekreetſte *vrienden* gemene.

PSALM LXXXIX.

1. *Alzo men ziet beklyven.*

Staan deze woorden op zig zelfs, en willenze zeggen: *gelyk men klaar ziet?* of behoren die tot den *Hemel*, gelyk men dien *ziet beklyven?*

2. *Dat voortaan* zou erven 't geſlagt van Hem geboren
Deze genade, dat de koninglyke krone
Zou blyven erſlyk *in zyn geſlagte* ſchone.

Wonderbare uitdrukking! zyn *geſlagt* zou de koninglyke kroon *erven*, *erſlyk in zyn geſlagt.* En wat doet het woordt *ſchone* hier ook anders, dan ten ſtopwoordt?

3. *Geen*

Vs.

3. *Geen Englen zyn in kragt zo* hoog gerezen.
4. *En uwe waarheidt, welker* gy *niet zult berouwen.*

Men zegt niet *ik berouwe my*, maar *het berouwt my.*

5. *Baren, als zy overlopen* wreedt.
12. *Myn verbondt zal* vastblyven *en* voortvaren.

Vastblyven en *voortvaren* ſtrydt immers tegen malkanderen. dog mooglyk wil hy zeggen, dat Godts verbondt *onveranderlyk* zal blyven, en ook de nazaten tot dat verbondt behoren zullen. Maar gansch oneigenlyk wordt dat *voortvaren* genaamt.

15. *Zo lang de zon en maan ſchynen* ſpoedig.
18. *De dagen zyner jeugdt verkort hy* hier ter plekken.
19. *De doodt niet* om verſtrangen.

PSALM XC.

1. *'t Aardtryk ongeſtadig.*

In welk enen zin wordt tog het aardtryk *ongeſtadig* genaamt?

3. *Zy vergaan als een droom* onbekwame.
4. *Vergaan doet* ons uw gramſchap zeer beladen.

Ziet dit *zeer beladen* op Godts *gramſchap*, of op ons?

5. *Gaat* regt *voorby ons leven.*

— *Als een ſpreekwoordt van den menſchen* gedreven.

Waar dit *gedreven* op zie, is weder twyffelagtig. de woordenſchikking ſchynt het *tot het ſpreekwoordt* te brengen; maar dat wordt van den menſche wel *geſproken*, maar niet *gedreven*. 't zal dan op 't *leven* dienen te zien, dat zo haast *gedreven* als een ſpreekwoordt geſproken wordt. dog 't is nog oneigenlyk.

Vs.

PSALM XCI.

3. *'s Nagts zult gy* dat ding *vrezen niet,*
Dat de menschen doet beven.

En wat voor *een ding* meent hy tog?

— *Ook voor geen* sterven, scherp nog groot.
Nog voor 't haastige, 't welk de doodt
Den menschen daags toebringet.

Wonderbare uitdrukkingen!

4. *Duizendt en tien* duist *te samen.*

Gansch ongewone uitdrukkinge van 't woordt *duizendt.*

— *Nog zyt gy bevrydt voor schaden* onbekwame.
En hoe zy haren loon zeer saan
Ontfangen en beërven.

Is der godtlozen straf een loon dien zy *beërven*, als hun by testament gemaakt? Neen! zo is 't wel met de zaligheidt der regtvaardigen. zy verkrygen, ontfangen dien.

5. *En op Godt hope in alle gevaar*
En Hem doet dees ere.
Uw huis wel vermaardt.

6. *Zy zullen in handen* (dat 's klaar)
U dragen fyn besloten.

Wat dit zeggen wil, begrype ik niet; hoe *klaar* dit ook by Datheen wezen moge.

7. *Want myn naam hy* vermeret.

8. *En hem laat* smaken zoet
Myn hulpe.

Men *smaakt* niet, maar *ondervindt* Godts hulpe; en gansch laf wordt die *zoet* genaamt.

PSALM

Vs.

PSALM XCII.

3. *Een onverstandig zot.*

Een *onverstandige*, een *zot* en *dwaas*, wordt wel elk op zig zelven gezegt. maar een *onverstandig zot* is een en 't zelve. ten ware dat het ten onderscheide van *verstandige* zotten gezegt ware.

5. *Gy zult my doen gaan* fyn
Als de eenhoornen plegen.

Wat doet *fyn* hier weder? het woordt *plegen* heeft zyn opzigt op ene *voorgaande* gewoonte of gedrag, in tegenstellinge van het *tegenwoordige*. gaan dan de eenhoornen *nu* anders, dan zy te voren plegen?

6. *Met* olie vol trouwen
Worde ik gezalft zeer klaar.

Luidt dat niet of hy van *olie* sprak, die op trouw verkogt was? of ziet het op *zalven?* wat is dan *zalven vol trouwen*; en dat nog wel *zeer klaar?* ik begrype 't niet.

PSALM XCIII.

2. *Gy zyt* voorwaar *eeuwig Godt* met der daadt.
— *Zy tieren en razen* met allen zeer.

Mooglyk wil hy zeggen, zy razen *zeer met hun allen.* dog dit *met allen zeer*, heeft men ook Ps. LXXXIV. 1. daar 't dezen zin niet hebben kan. dus is 't een stopwoordt.

4. *o Heer! zeker is voor my* uwen knegt
De lere uwes mondts, ja *goedt en opregt.*

Wat doet dit *ja* hier? tot verzekering? die was al met het woordt *zeker* gedaan.

Vs.

4. *Uwes huis Heer, 't welk is uwen troon.*

Godt hadde *in* den tempel, de verbondtsark tot zynen troon, maar de tempel of Godts huis was zyn troon zelf niet.

PSALM XCIV.

2. *Stoutlyk poffen onvroedt.*

3. —— *den vromen man*

Doden zy en gaan vry daar van.

4. *Ons doen, 't welk is* befchikt zo fyn.

5. *En geeft verftandt* tot zyner tydt.

Wat nadruk heeft dat *te zyner tydt* hier?

7. *Op dat hy hem niet en* derf fchromen.

Dit is my ten enemaal onverftaanbaar; zo het verbandt met het voorgaande, waar toe *op dat* betreklyk is, als de woorden zelfs. Men zegt niet *iemandt fchromen*, maar wel *voor iemandt fchromen.* En wat is tog voor iemandt *derven* (durven meent hy) *fchromen* of bevreest zyn? *durven* geeft te kennen, iet te beftaan of ondernemen; 't geen iets haglyks of onbetaamlyks uitdrukt. en hoe komt dat by *fchromen* te pas, daar men door vreze of ontzag, van zelfs toe gebragt wordt? Alzo weinig als het zeggen van zekeren vermaarden dighter:

Daar heeft een vrouweborst my 't eerst beftaan *te laven.*

Dat een groot *beftaan* is van ene moeder die haar eigen kindt zoogt.

10. *Ik dagt dat myn voet* ongeftadig
Schier viel.

Vreemde uitdrukkinge van een wankelenden voet!

Vs.

PSALM XCV.

1 *Met Pſalmen* reine.

Zyn dat Pſalmen, die zuiver en konſtig gedight zyn? zo zyn Datheens Pſalmen hier niet toe dienſtig.

2. *Welker vrugt al — berg en dal*
Voortbrengen gelyke.

Juist *beide gelyk*, op enen en zelven tydt?

6. *Dies klaagde ik aldus* onverzwegen.

Dat ſpreekt van zelf, kan men ergens over klagen zonder ſpreken? ten ware dat men zig *beklage* by zig zelven.

PSALM XCVI.

2. *De afgoden in alle* perken. dat is *plaatſen.*
3. *De goden die 't* volk doen beven
Zyn ganschlyk niet.

Hoe konnen zy dan 't volk *doen* beven?

8. *'t Aardtryk laght* in deze tyden.
— *'t Meir verheft met vreugde* den kop.

Misſelyk zeggen! in de oude overzetting ſtaat: *de zee bruisſche.*

PSALM XCVII.

2. *Een groot* vuur *voor hem gaat*,
't Welk rondtsomme verſlaat.

't Vuur *verbrandt* en *verteert*, maar *verſlaat* geen zaken.

Vs.

4. *'t Aardtryk is* vol van vaar.

Dat is vreze. Zie 't gezegde op Pſalm III.

5. *o Heer! uw* regiment.

Dat is *regering.*

PSALM XCVIII.

3. *Dat de* zee ontſpringe mitsdezen.
En 't Aardtryk met zynen volk al.

Waarſchynlyk wil hy *opſpringen* zeggen.

4. *Geneugt bewyzen* met vreugdt.

Kan dat wel met droefheidt geſchieden?

PSALM XCIX.

3. *De koning* niet ſlegt.

Is dat te zeggen, die niet gek is? want *ſlegt* is onnozel, ſimpel. of die niet *ondeugendt* is, gelyk men dus zegt, een *ſlegt* man, *ſlegte* ſtukken doen. Want in den zin van *krank*, dat ook *ſlegt* betekent, kan 't niet voorkomen. Maar wat het ook zy, wat doet het hier? in welken zin men 't woordt ook neme; het past immers op Godt niet. dus weder een *ſlegt* ſtopwoordt.

4. *Moſes* goedwillig.

Hier heeft men weder het fraay rym van *goedtwillig* op *billig.*

— *En Aron, die ſaam*
Godts dienaars zyn bekwaam.

Dit heeft zin nog ſlot. ten ware het woordt *is*,

uit

Vs.

uit den voorgaanden regel, hier onder verstaan wordt. en dan is 't nog laf genoeg.

6. *En toonde hen* bloot
De kolomme root.

Als zy *bedekt* was, kon zy niet vertoont worden.

7. *Zonder* onderlaat.

't Wil zeggen: zonder *nalaten* of *verschonen*.

PSALM C.

2. *Gemaakt heeft en verworven* fyn.

3. *Doet van lof en dank ook vermaan.*

Dit luidt niet als of zy Godt *zelfs* mosten loven, en danken; maar of zy van anderen, die dat deden, gewag en melding mosten maken.

— *In zyn schone voorhoven* zoet.

PSALM CI.

2. Heeft niet een enig woordt dat naar den text gelykt.

4. *Moeten wyken uit myn* hof *en myn* zale.

Is 't hof niet geheel het gebouw of woning der vorsten? wat doet hier *zale* dan nog by?

5. *Die met grootsheidt en hoogmoedt is* beladen.

Grootsheidt en *hoogmoedt* is een en 't zelve. daar mede *beladen* is gansch ongewoon gezegt.

PSALM CII.

7. *Gy zult u Heer nu*, ogh armen!
Opmaken en u ontfarmen.

Ogh armen! is een uitroep van *beklag*. en dat

komt

Vs.

komt immers niet te pas, wanneer Godt zig ontfarmt over iemandts beklaaglyke toeſtandt.

10. *Dat Godts volk, van hem verkoren,*
En nieuwlyks wedergeboren.

11. *Want ſteedts* blyven *en* voortvaren
Heer uwe dagen en jaren.

Blyven zy, hoe *varenze* dan *voort!* dat kan van den eeuwigen Godt niet gezegt worden.

14. Zegt Datheen van de hemelen en aarde;
Nogtans moeten zy vergaan;
Maar gy zult blyven beſtendig
Daarze oudt *worden en* elendig.

Konnen dezen dan door rampen en pynen, of kwellaadjen van den ouderdom, *elendig* worden?

— *Als een doek*, zeer kleen van waarde.

Even of hy van een ouden lap ſprak.

— *En 't kleedt eens menſchen* op aarden.

15. *Een verrot kleedt en gewaadt.*

Geen nieuw derhalven, maar een oudt en uitgeſleten kleedt. Is *op aarden* ook, in tegenſtelling van *in den Hemel?* zal men daar ook klederen dragen? zo neen, wat doet *op aarde* dan hier ter zake tog?

16. *Dat zaadt uwer uitverkoren*
Zal wasſen en vrugt oorboren,
En zal ryk en vrugtbaar wezen.

Dat is weder 't zelve gezegt.

PSALM

Vs.

PSALM CIII.

1. *Pryzen en roemen* onbeladen.
3. *Die u jong maakt, en daar toe ook* vol jeugden.
6. *Veel wyder dan 't oosten klaar* is geſtanden
Van den westen, zo heeft zonden en ſchanden
Van ons Godt uit genade gedaan.

Laf gezegt, en wonderbare woordenſchikking, die naar den zin doet raden.

10. *Gy die uitrigt* met vlyt *en* met magten
Zyn bevel met haast *en* met vreugdt gewis.

Alle zouteloze ſtopwoorden.

PSALM CIV.

1. Ogh *hoe groot is uwe goedtheidt!*

Ogh! is een woordt van *wenſchen*, *agh!* van *beklag*. maar in verwonderinge zegtmen *o!*

2. *De wolken zyn uwe wagens niet kleen.*
De winden, dryvende naar uw behagen,
Trekken met haar vleugelen uwen wagen.

De wolken zyn Godts wagens, die worden door winden *voortgedreven* en niet getrokken.

4. *En de* diepe *dalen*, *ſchoon groen en* fyn.

Wonderlyke fraaije beſchryving!

6. *Wonende de vogelkens*, elk aan zyn endt.
7. Vogt *en vrugtbaar.* voor *vogtig.*
9. *Daar maken de vogelkens haar nest,*
En generen hen yder een om 't best.
In holen, daar de zonne niet kan ſchynen,
Behelpen haar de hazen en konynen.

Alles om 't laſst uitgedrukt.

Vs.

12. *Als dan gaat de mensch uit*, zonder gevaar.

Waarom tog *zonder gevaar*; daar de mensch tog t'elkens bloot voor ſtaat? mooglyk om dat hy, na de zon opgegaan zynde, van zig zien kon.

— *Om 't akkerwerk* daar meed' hy is beladen.

Waar ſpreekt men dus ooit van 's menſchen bedryf of handtering: hy is *beladen* met zeewerk landtwerk, of diergelyke?

13. *Daar varen de ſchepen* niet zonder noodt.

Dat is wel te begrypen.

— *De walvisſchen*
Die gy ô Heer gemaakt hebt om velen.

Wat dit zeggen wil, mag men raden.

15. *Is 't dat nog eens uwen aasſem uitgaat.*

Dus ſpreekt men van ſtervenden; dog past hier niet.

— *Gy doetze weder leven* met der daadt.
Zo zy te voren waren in zulker waarden.

16. *Haast doet* beven, zweten, *en* zeer roken.

17. ——— *Ik wil my verblyden*
In den Here myn Godt aan allen zyden.

Is Godt zyn Godt aan *allen zyden*, of verblydt hy zig aan *allen zyden?* en wat zegt een van beide tog?

PSALM CV.

4. *Gy dat zaadt Abrahams* alvoren,
't Welk hem Godt heeft uitverkoren.

Mooglyk behoort *alvoren*, tot den volgenden regel, willende zeggen, dat Godt dat zaadt *alvoren* of *voorhenen* verkoren hadde; dog dit is een wonderlyke

Vs.

ke en onverſtaanbare woordenſchikking. zo ook in 't volgende.

7. *Dat zal gewis* en voor een ſlot
Uwes erfdeels wezen dat lot.

10. *Tot die tydt kwam, was hy gekwelt,*
Die Godt daar toe hadde geſtelt.

11. *Toen zondt de koning tot hem* ſaen
En liet Joſeph los en vry gaan.

Zou men niet denken dat de koning hem *ſaen* (een lugt melkkostjen dus genoemt) gezonden hadt, om hem, na die kwellaadje, te verkwikken, en hem toen los liet? Dog dit *ſaen* zal hier zo veel als *ſpoedig* zeggen willen.

12. *Hy maakt hem Regeerder* vroedt
Over zyn rykdom en zyn goedt.

'tLuidt: als of de Koning hem tot een *wys Regent* over zyn goedt maakte. dog dat ſtondt in des konings magt niet. die kon wel een *gek* tot regent, maar geen *wys* regent maken. Maar mooglyk meent Datheen, dat de koning Joſeph, die *vroet* en *wys* was, regent maakte; of dat de koning daar in *vroedt* en wyslyk handelde, met dien ſchranderen Joſeph regent over zyn goederen te maken. Hoe 't ook zy, men moet naar den zin ſlaan.

13. *Toen kwam in Egypte ſpoedig.*
Met zyn kindren Jakob goedig.

Ziet *goedig* op het *komen*, dan zal de zin misſchien zyn: hy kwam *welgemoedt*. of op *Jakob*, dan is 't of hy zei: de *goede* Jakob kwam in Egypte. dog beide is even laf; of 't is een ſtopwoordt.

Vs.

14. *Over Godts lieve knegten* ſnel.

15. *Zyn knegten die* te ſaam gelyk

Al zyn wonderwerken zeer ryk

Zouden doen *en* laten *geſchien.*

Saam en *gelyk* is het zelve. Hoe worden Godts wonderwerken *ryk* genaamt? mooglyk dat hy het voor *vele* neemt. En *doen* zy die zelfs; van wien *latenze* die dan *geſchieden?*

16. *Deze twee* (te weten Moſes en Aron)

Waren ook voortaan

Der ſtemmen Godts gansch onderdaan.

Haar *water werdt bloedt* overal.

Dies ſtorf veel *visch* in groot getal.

Brabbeltaal! 't luidt of hy van Moſes en Arons water ſprak, dat een vreemdt denkbeeldt geeft. Ook is *veel* visch, en in *groot getal* 't zelve.

17. *Luizen en de wormen* zeer wreedt.

18. *Den vygboom en den wyngaart teer*

Sloeg Godt, en ook veel *bomen* meer.

Wat nadruk heeft *meer* hier by *veel?* de mening van Datheen ſchynt te zyn, dat Godt nog *veel meer* bomen, dan vygebomen en wyngaarden ſloeg; maar zegt David dit hier ook? of redeneert hy op het waarſchynlyke, om dat het getal der *vygebomen* en *wyngaarden* in vergelykinge van alle ander geboomte kleen is?

19. *Godt voerd' zyn volk uit* menigfout,

Geladen met zilver en goudt.

Godt voerde hen maar *eenmaal* uit Egypte. *Menigvoudt* zal dan betreklyk tot het *zilver* en *goudt* zyn; of op het groot aantal van Israël.

20. *Gansch*

Vs.

20. *Gansch geen krankheidt* nog groot nog kleine.

Zelfs 't minste koortsje niet, wil hy mooglyk zeggen. Maar 't woordt *gansch geen*, sloot alles in. Dog dit *groot nog kleine*, is de gewone stoplap van vader Datheen.

PSALM CVI.

6. *De zee wordt* droog *en des* waters kwyt.

Zou zy wel *droog* hebben konnen worden, indien zy 't *water* niet *kwyt geworden* ware?

7. *In 't meir zynze alle* verzopen.

Heel polyt gezegt, dog ten zynen tyde schynt dit woordt zo ene ruwe betekenis niet gehadt te hebben, dan wel heden; maar in den zin van *verdrinken* genomen te zyn. Immers dus heeft de oude overzetting. zo ook Ps. LXIX. 3. *de vloedt wil my* verzuipen, en wederom ℣ 16.

— *Zyn volk, 't welk heeft* syn
Zyn Godt vertrouwt, *en met groten hopen*
Gelooft en geroemt den Godt zyn.

Wonderlyk fraay gezegt! Wat is dat Godt *syn vertrouwen?*

10. *'t Welk de boze heeft* verbrandt gaar.

Zou men niet denken aan *gaar gebraden?*

11. *De werken die Godt hadde gedaan* zeer wel.

Dat spreekt van zelfs, al Gods werken zyn zeer goedt.

13. *Moses heeft zig* tusschen beide gelegt.

Waarom niet gestaan?

 19. Zy

Vs.

19. Zy dienden *haar vervloekt' afgoden*,
Die haar waren een aanſtoot.

Warenze hun tot enen *aanſtoot* of ergernis, hoe *dienden ze* dan dezelve?

24. *Zyns torens heeft hy* leedt gedragen.

Gansch oneigenlyk geſproken.

PSALM CVII.

2. Ende dog *vinden geen plaatſe.*

7. *Haar kruis, om zyns naams eer,*
Weert hy hen *haast daar naar.*

In plaatſe van *weert hy van hun.*

8. en 9. In 't geheel gansch onheblyk berymt.

12. *Die in Galeijen blyven*
Ter zee *hier en daar;*
En te water *dryven*
Haren handel eenpaar.

Te *zee* en te *water* komt op een uit; ten ware hy door 't *water*, binnenwaters verſtondt. Ziet ook 't woordt *eenpaar* op een *handel in kompagnie?*

16. *By 't volk* zonder verdrag.
Godts name zy vereren.

Zonder verdrag is mooglyk betreklyk tot *vereren*, en de zin deze: dat zy Godts naam vereren *zonder verdrag*, dat is zonder *uitſtel.* Zie ook dus Pſ. LI. 7.

— *By eerzame Raadtsheren.*

Geen Raadtsheren, maar boeren Schouten en Schepenen noemt men thans eerzaam. Egter kan dit in zy-

Vs.

zynen tydt de gemene titel van Overheden geweest zyn; wanneer men van gene Edele, Agtbare, Hoog- en Grootagtbare wist.

17. *Waterstromen* en *alommen.* rymt zeer fraay.

18. *Die steden* zeer vernaamt.
Daar bouwden zonder schade.

Was 't ook aangenomen werk daar zy *zonder schade* afkwamen? En wat wil *vernaamt* tog?

19. *Planten ook wyngaart* zoet.
20. *Worden verstrooit* te malen. voor *altemaal.*
21. *Zyn zaadt* Gebenedyt Godt.

Zegent wil hy zeggen. Maar *gebenedyt* is *gezegent van Godt.*

— *De vromen die dit zien*
Verheugen onverdroten.

't Is niet te verwonderen, dat men geen verdriet in verheugen heeft.

— *Maar de godtlozen vlien*
Met den mondt toegesloten.

Ganschlyk buiten den text; die zegt: *alle ongeregtigheidt stopt haren mondt.* Wat wil tog *vlieden met den mondt toegesloten* zeggen? is 't ook om in 't lopen door den windt, in den adem niet belemmert te worden?

PSALM CVIII.

5. Heeft men weder de OUDE SCHOENEN, die in den LX. Psalm voorkwamen, op nieuw aangetrokken.

PSALM

Vs.

PSALM CIX.

5. *Laat ook zyn kindren* wezen werden,
En zyn wyf een weduw op eerden.

Behalven het fraay rym van *werden* op *eerden* voor *aarde*, is de bepaling van plaatſe ook fraay, naamlyk *op eerden.* Indien men ook *in den hemel* trouwen of weduwe worden konde, was de tegenſtelling fraay; maar dat niet zynde, is 's Digters oogmerk met die bepaling, een enkel raadtzel.

6. *Laat de* Woekeraars *gansch* uitzuipen
Zyn Goedt, *en dat hem* onderkruipen
De vreemde.

Geheel tegens de text.

7. *Zyn* nakomers.

Voor *nakomelingen.* *Nakomers*, zyn die hunne beloften nakomen.

10. *Hy begeerde* nooit genen *zegen.*

Nooit *enigen* zegen zal hy menen.

14. *Want* gaar net.
Is verteert al myn lighaams vet.

Zeer *net* geſproken.

15. *Als zy my zien die* boze kudden.

17. *Daar zy zullen zyn* aangetogen
Met ſmaadt; *want haar* kleedt *wezen zal*
Schandt *en* groot oneer overal.

18. *Zo dat ledig* komt
Hy die t'onregt was verdoemt.

Slegt rym! dog in den oudtſten druk van 1567. ſtaat, naar de ſpelling van dien tydt, *koemt.*

PSALM

Vs.

PSALM CX.

1. *Zet u nu* fyn tot myne regtehandt.

2. *Hy zal tot u ſpreken* desgelyken.

Hadt Godt dan ook *dus* tot enen anderen geſproken, gelyk het woordt *desgelyken* ſchynt te veronderſtellen?

3. *'t Vrywillig volk zal geſchenk doen* met vreden.

De Arabers deden 't *met verſtande*, Ps. LXXII. 5. hier *met vrede*. beide even onbegryplyk.

— *Op den dag uwer kroning* fyn.

Is de *dag* of de kroning *fyn*? of zyn de *geſchenken* die zy brengen *fyn*, en van de beste ſoort? wie weet 's mans mening?

7. *Ja Hy zal ook op den weg uit de beke*
Haast drinken van 't lopende water klaar.

Dit *klaar* water kan geen *klaar* denkbeeldt geven van de wateren der verdrukkingen, *beroert* door de zonden der uitverkorenen, en Godtlyken vloek, die de Mesſias drinken most, op welke de Godtlyke Dighter en Profeet het oog heeft.

PSALM CXI.

1. *Den lof en prys* gansch *overal.*

— *Myn 's Heren en* Godt van hier boven.

2. *Wat hy maakt is heerlyk en* zoet.

3. ———— *zyn daden* niet ſlegt.

PSALM CXII.

1. *Wel hem die altydt is* begeven
Tot Godts vrees.

Vs.

2. *Een light — 't welk de duisternis zal verdwynen.*

De duisternis verdwynt *voor* het light, maar het light verdryft, en *doet* de duisternis *verdwynen.*

PSALM CXIII.

3. *De Heer*
Die zo verheven is met eerwaarde;
En van daar zyn ogen af slaat.

Eerwaardigheidt meent Datheen moogelyk. dog nog zeer laf gesproken van Godt. Wie hoorde ook ooit van *zyn ogen af te slaan*: voor *naar beneden te zien?* of 't gezigt *neder te slaan.* men zegt wel, de ogen *opslaan, nederslaan*; maar niet *afslaan.*

4. *Hy heft* zeer fyn *uit den stof.*

Wil dat *zeer fyn* zeggen: langs zeer behendige wegen, die men niet kan nagaan?

— Ja *by de vorsten zyns volks* bloot.

Wat doet die vergroting: *Ja by, enz.* daar in den voorgaanden regel gezegt was: *by de vorsten groot.* Ziet *bloot op de vorsten*; en heeft dat dan nog groteren nadruk dan *vorsten groot?* of is 't betreklyk op *'t volk*? hoe wordt dat *bloodt* gezegt? Of mooglyk zal 't op 't volgende *verheffen* zien, en zo veel als *in 't openbaar, voor 't oog van alle* beduiden. die 't raden kan, zegge 't.

5. *Kinderen* eerbaar,
Die in huis spelen en op straten.

Kinderagtige uitdrukkingen waarlyk.

Vs.

5. *Zo dat de onvrugtbare* veragt,
Kinderen gewint met grote magt.

Gewint zy de kinders *met grote magt*, wat zal 't dan betekenen? Of is de mening, dat de kinders die zy gewint, *grote kragt en ſterkte* zullen hebben, zo ſterk als Simſon? of van groot gezag en magt in de wereldt zyn?

PSALM CXIV.

1. *Als 't huis Jakobs ganschlyk* afſchiet,
Van 't vreemde volk en zyn wezen.

Wie kan hier den zin van ontdekken? elk doe zyn best.

4. *Godt voor wien (zo men daar zag)*
't Aardtryk beefde waaragtig.

Zou men 't buiten dit *waaragtig* in twyffel trekken?

PSALM CXV.

3. *Genen reuk zy* inbrengen.

Niet rieken wil hy zeggen. maar *'t inbrengen van reuk*, zou men zeggen van iemandt die met zyne komst een vreemde reuk medebrengt.

7. *Allen dien Godt vrezen in 't* gemein,
Het zy dat zy groot *zyn of ook* zeer klein.
8. *Der menſchen kindren* dat aardtſche plein
Gaf Hy in *al te ſamen.*

Wat wil dat *in* geven tog? Mooglyk meent hy *inruimen.*

Vs.

9. *Zy die in het* ftof *en* graf *zyn gelegen.*

Komt op een en 't zelve uit; ten ware dat hy een *aarden* en *gemetfeld* graf wilde onderfcheiden.

PSALM CXVI.

3. *Die wel behoudt de eenvoudige* zeer bloot.
8. De doodt der heiligen *voor Godt zal wezen*
Een ding, *dat* kostlyk *is en* dierbaar.
9. *Uwe dienstmaagdt* kleine.

Dit zal zo veel als *geringe* zeggen.

PSALM CXVII.

Groot is zyn genade goedt.

Kan Godts genade wel anders dan *goedt* wezen? Mooglyk moet het verftaan worden in den zin van *genadegoedt* of *goederen.*

PSALM CXVIII.

2. *Moet nu bekennen* wydt en breidt.

Dit wil mooglyk *overal*, aan *alle plaatfen* zeggen.

6. *Dwazen, die met fchanden*
Gedempt zyn, 't welk hen heeft verdroten.

Dat is wel te geloven.

10. *De poorten* fchoon kostlyk verheven,
Zyn des Heren poorten voortaan.
— *De vromen tot deugden* begeven.

Men *begeeft* of fchikt zig wel tot deugdt, maar men *is* daar niet toe *begeven.*

13. *Bindt*

Vs.

13. *Bindt het ſlagtoffer* onbeladen.

Moet het *ſlagtoffer* of *zy* die 't binden moeten, *onbeladen* zyn? En wat wil het tog, met opzigt op een van beiden zeggen? ——

PSALM CXIX.

4. *Dies bidde ik, zynde* met krankheidt bevaan.

7. *Zonder iets te vergeten* groot of ſmal.

Smal betekent in de oude taal *kleen.* dus ſpreekt *L. van Velthem*, Sp. Hiſt. bl. 403.

Van di es geboren groet en ſmal.

Zo zegt men nog *ſmalle ton*, *ſmalle vrienden*, *ſmalle ſteden*; die minder in openbaar gezag dan anderen zyn.

8. *Ik zoek te verwerven* nu ter tyden,
't Verſtandt uwes wegs, daar na dat my 't hert ſtaat.

Daar myn hert *toe geneigt* is, meent hy.

10. *Uw regten, die* ſchoon en klaar blinken.

12. *Verzamelt zyn nu de Heren by een*,
En met gemak *in ſpot van my zy ſpreken.*

Zy doen dit dan, naar 't ſchynt, *op hun gemak.*

— *Zy zyn myn Raadtsheren*, geagt niet kleen.

Waren 't geen gemene Raadtslieden, maar *Raadtsheren*, zo mogt hy die *niet kleen agten.*

— *Welkers troost in noodt* my niet heeft bezweken.

De mensch zelf *bezwykt* wel ergens voor of onder; maar dan *heeft* hy niet, maar *is* bezweken. dog nooit zegt men, dit of dat *bezwykt my* of *heeft* my bezweken. wel *het ontgeeft*, *begeeft* of *ontvalt* my.

Vs.

15. *Geef my uwe wet, tot myn* oorboren.

22. *t'Allen ſtonden nu en* t'euwigertydt.

23. *Prinſen en koningen* om velen.

24. ——————— *ik doe* eenpaar

Vrywillig wat u behaagt zonder myden.

Men *mydt* of *vermydt* iet dat ſchadelyk is. maar komt dit by het doen van Godts geboden te pas, dat hy dat doen wil *zonder myden?*

26. *Maar myn hert door hare woorden* pragtig.

Wat zyn *pragtige* woorden tog? en meent hy een ſierlyke opgeſmukte reden?

— *'s Middernagts* vroeg en ſpade.

's Middernagts is al vry vroeg; maar wat is *ſpade* dan voor een tydt van de middernagt?

32. *By dien*

Houde ik my altydt met goedt accoordt.

In goede vriendtſchap, meent hy waarſchynlyk.

35. *Met haar* vet ſmeer kragtig.

't Spreekt van zelf, dat *ſmeer* vet is. maar wat is *kragtig* hier? mooglyk *voedtzaam.* Zo ſpreekt men nog van ſpyze, die wegens vet *magtig* is.

43. *Uwe wet die* klaar *is en* ſlegt.

Wat betekenis hier 't woordt *ſlegt* hebbe, kan ik niet gisſen; mooglyk die van *eenvoudig.* en past dat woordt dan beter op Datheens rymelery, dan Godts *wet.*

46. ———— *waart dat my ſteedts uw woordt*

Niet hadde verheugt en getroost eendragtig.

Wat doet eendragtig hier tog? dat te pas komt in ſamenvoeginge met iet anders, dat hier geen plaats heeft.

49. *Daar*

Vs.

49. *Daar van spreek ik, en* nergens van el.

Dat is *nergens anders* van.

50. *Veel wyzer dan* de Raadtsheren geprezen.

Hy veronderstelt dat die vooral behoren wys te zyn, en 't mooglyk by sommige zo breedt niet ware. maar hoe noemt hy hen dan *geprezen?* de oude overzetting heeft: *geleerder dan* myne *Leraren.*

52. *Alle valsche wegen*
Die ik veragte gansch boven mate.

Die kan men niet genoeg en *boven maten* veragten.

56. *Daar toe hebbe ik al mynen lust* alvoren.

58. *Laat my van myn hope niet zyn* gedreven.

Men zegt wel van zyn hope *versteken* zyn, maar niet gedreven. men dryft van zyn anker; en mooglyk zinspeelt de zinryke Datheen hier op, wyl de hoop door een anker verbeeldt word.

61. *Stier uwen knegt, en wil hem ook* dwingen
Tot allerlei deugdt.

Godt *dwingt* niemandt tot deugdt, maar neigt het hert van den menschen.

62. *In gramschap laat myn kwaadt niet zyn gewroken.*

Hier is niets van in den text.

64. ——————— *maar ik hate* (dat 's klaar)
De valsche wegen en 't kwaadt op der aarde.

Is dit ook in tegenstellinge van het kwaadt der verdoemlingen in de helle?

65. *Daar in zyn* sekreten niet om doorgronden.

68. *'t Regt, 't welk gy* overal oorboort;
Zo als een yder man daaglyks ziet en hoort.

69. *Trues*

Vs.

69. *Twee ſtukken, die gy overal* bloot
Begeert, met dreigementen t'allen zyden.

70. *Uw woordt is rein,* 't welk ik wel heb geweten.

71. *Al ben ik veragt en verworpen* allein.

Wordt hy dan *alleen*, en niemandt anders van al de vromen veragt?

78. *Van den godtlozen*
Is de zaligheidt zeer wydt afgeweken.

Een *afwyken* veronderſtelt een voorgaande tegenwoordigheidt. was dan de zaligheidt *by* de godlozen geweest? zo niet, hoe zyn zy 'er dan van *afgeweken?*

79. ——————— *dog ik wil niet wyken*
Van uwe wet gansch door genen aanſtoot.

Onverſtaanbaar! ten ware hy wilde zeggen: dat hy door generleijen aanval of vervolging, daar van zoude te brengen zyn. maar dan hadde hy nog moeten zeggen: ik *wil niet* wyken door *enigen* aanſtoot.

80. *Uw woordt is* waaragtig vroeg en ſpade.

Hy wil mooglyk zeggen, *altoos.* maar hier zeer ſlegt door *vroeg en ſpade* uitgedrukt; en duister, ten ware men 't uit de volgende regels beſloot.

83. *Ik wil uw geboden houden en* bezinnen.

Zo veel als myn zinnen daar op zetten, om die te overdenken.

PSALM CXX.

2. *Uw woorden zyn als ſcherpe pylen,*
Die een ſterk man ſchiet onderwylen.

Wat gebeurt 'er dan tusſchen dat *onderwylen*, dat die man ſchiet?

3. *Ik*

Vs.

3. *Ik die paays zoeke* zonder dwang,
Ben by haar geweest veel te lang.

Hoe komt dat *zonder dwang* hier te pas? op *zoeken* van vrede kan 't niet wel zyn. mooglyk wil hy zeggen: vrede, *in plaatſe van dwang*, geweldt en dwinglandye; voor hem, van hun ondervonden.

PSALM CXXI.

3. *'s Daags* zal u de zonne niet ſlaan,
De mane kout *niet ſchaden.*

Misſelyk zeggen! wie hoorde ooit van het *ſlaan* der zonne? wel van 't *ſteken*, branden der zonne.

PSALM CXXII.

1. *Staan binnen de poorten* eerbaar.

Staan zy *eerbaar*, met eerbaarheidt, zedig, binnen die poorten? of zyn de poorten *eerbaar*? misſchien beoogt hy 't leste, om dat Jeruzalem een *heilige* ſtadt was; dog laf gezegt.

— *Jeruzalem is gebouwt* vast,
En door vrede ſamen gepast.
En tot een ſtadt Godts ſyn gerigtet.

Dus ſpreekt men van iet dat *zeer behendig* beſteken en aangelegt is; maar plooit dat hier?

3. *Wenſche ik u vrede* in alle hoeken.
Dat is in alle plaatſen.

PSALM CXXIII.

In 't geheel zeer laf berymt.

Vs.

PSALM CXXIV.

2. *Want de baren gingen* hoog ende breedt.

Wel *hoog*, maar niet *kort op malkanderen volgende* (als in de Spaanſche zee) meent hy mooglyk. maar dan is 't gevaar minder, en dat voldoet niet aan 't hoogſte gevaar, dat hier verbeeldt wordt.

— *Die hadden ons overdekt* regtevoort.

4. *Zo is onze ziel ontgaan* rein.

— *Godt helpt ons en* niemandt el,
Die hemel en aarde heeft gemaakt allein.

't Luidt als of Godt *anders niet* geſchapen hadde, en dat meent hy niet; of dat Godt dat *alleen* gedaan hebbe, en dat ſpreekt van zelfs.

PSALM CXXV.

2. *Gelyk Jeruzalem* rondtommen,
Zo zal ook t'aller tyd,
Godt zyn kindren te hulpe kommen
In haren noodt, *naar zyn* oorkonden.

Oorkonden is bekentmaken; mooglyk meent hy, naar zyn beloften, hun voorhenen gedaan.

PSALM CXXVI.

1. *Naar zyn* geval. voor *welgevallen.*

— *Die dromen* bekwaam.

Wat *bekwaam* of *onbekwaam* dromen zy, wete ik niet.

2. *Hertlyk* vro *en* verblydt.

Vro is vrolyk, als over Pſ. III. reedts aangemerkt is, op het woordt *onvro.*

3. *Zy*

Vs.

3. *Zy zullen haast* groot ende klenen,
Komen en brengen met vreugdt groot
Haar volle schoven in den schoot.

Ziet dit *groot en klenen* op de *schoven?* die zyn doorgaans van de zelfde grootte. of op *de werklieden* in den oogst, daar oudt en jonk en de kinderen zelfs in de weer zyn? of is 't een stopwoordt?

PSALM CXXVII.

1. *Dat waken is gaan niet* en slegt.
2. *Want Godt* schier *al* slapende *geeft.*

Luiden die woorden niet, als of *Godt* ('t zy met eerbiedt gezegt) *byna*, of *half slapende* dat dede? of ziet het op den *genen dien Godt het geeft*, als of die *byna sliepen?* of wil het *haastlyk*, *spoedig* zeggen? dus moet men naar den zin slaan.

3. *Als de mensch bekomt een* kindt klein,
Om te erven zyn goedt al t'saam;
Zulks is Godts gave zeer bekwaam.

Rondtom kinderagtig waarlyk!

4. ——————————*schiet*
De pylen snel, daar op men ziet;
Zo worden ons kindren geagt,
Als zy jonge gezellen fyn,
Sterk en groot geworden zyn.

Van 't zelve alloy als 't voorgaande.

5. *Wel hem! die zynen koker groot*
Vol heeft van de pylen vernaamt.

Wat *vernaamt* hier betekene, weet ik niet.

Vs.

PSALM CXXVIII.

1. *Die ook gaat t'allen ſtonden*
In zyne wegen ſlegt.

Een ſlegte uitdrukkinge van Godts wegen. of ziet *ſlegt* op gaan? wat is dan *ſlegt* gaan in Godts wegen.

2. *Aan den disch als een* krone
Zullen uw kinders ſtaan,
Als olyfplanten ſchone
Na malkanderen voortaan.

Door *na malkanderen*, meent hy mooglyk *naast* malkander. of meent hy een voor een, *na malkanren*, van tydt tot tydt? dat ſchynt uit het woordt *voortaan* te volgen. maar dan ſtaanze niet als een *krone*; dat velen in een kring beduidt.

3. *Die met kwaadt niet beladen*
Is, maar vreest Godt allein.

Van het kwaadt *der zonde* gansch oneigenlyk gezegt voor *godtloos zyn*, in tegenſtelling van Godt te vrezen.

PSALM CXXIX.

1. *Spreke Israël* met zinnen.
— *Van der jeugd* leverden zy my 't veldt.

Wil dit zeggen in het ſtrydtperk komen? misſelyke taal. men zegt wel *ſlag*, maar niet het *veldt* leveren.

2. *Met voren* diep *en* ſtyf.
Wat zyn tog *ſtyve* voren?

Vs.

2. *Gansch ontween is myn arm vleesch door dees pyne.*
3. *Sion wenschen verderf*, *angst* met onvreden.

Wat dit *met onvreden* zy, kan ik niet gissen.

4. *Daarom ook niemandt arbeiden wil*,
Op dat hy 't brenge samen.

5. Geheel laf en kinderagtig berymt.

PSALM CXXX.

3. *Myn ziel wagt altydt* voort.
4. *Hy is 't die* onbezweken
Israël gansch bevrydt:

Wat is *onbezweken* in Godt? mooglyk meent hy: stantvastig in zyn liefde tot zyn volk.

PSALM CXXXI.

1. *Myn hert is Heer in groot* eenvoudt.

Eenvoudt is eenmaal; mooglyk zal hy *eenvoudigheidt* menen.

3. *Ja als een gespeent kindt* zeer fyn.

PSALM CXXXII.

1. *Beloften altydt deedt* eerbaar.

Ziet dat *eerbaar* op de *beloften*, of op het doen van dezelve? en wat is tog een van beiden? 't zyn geen kloosterbeloften van eerbare zuiverheidt, denke ik.

2. *Ik zal myn ogen niet* toeslaan.

Men zegt wel de ogen *op* of *neder slaan* als men naar

Vs.

boven of *beneden* ziet; dog van *'t ontwaken* of *ſlapen* ſpreekt men dus nooit.

3. *Daar de Heer onze Godt* eerzaam.

Past die titel den groten Godt, die men aan een gemeen borger geeft?

6. *En bewaardt het ryke* fyn.

Is 't *ryke* fyn, of het *bewaren?*

12. *Davids krone bloeijen zal* reen.

PSALM CXXXIII.

2. *Zo datze ook niet en* faalde.

PSALM CXXXIV.

Heeft buiten de gewone laagheidt, niets wezenlyks.

PSALM CXXXV.

2. *Israëls en Jacob* vroom
Tot een eeuwig eigendom.

Behalven 't wanvoeglyk rym, is *vroom* hier een ſtopwoordt: of anders zoude 't luiden of Godt Israël en Jacob *om* hunne vroomheidt verkoren hadde.

3. *Al wat Hy wil, moet wezen*
In hemel en aarde bloot.

Waar op ziet *bloot* tog? op hemel en aarde? en wat zegt het dan? Mooglyk is het betreklyk tot het woordt *wezen*; in dezen zin: moet in hemel en aarde *bloot*, dat is *zigtbaar*, *geopenbaart* wezen. maar dit

Vs.

dit is dan een gevoeglyke omſchryving van den text: *Al wat de Heer wil, doet hy?*

5. *Mensch en* vee *kwamen* ter ſchandt.

Wat *ſchande* kan tog het *vee* wedervaren?

7. *Om dat te bezitten* wel,
Altydt zonder verderven.

9. *'t Maakzel der menſchen* onregt.

11. *Looft hem gy huis Arons* ſnel.

12. *Gelooft zy Godt*
Die hem gansch heeft begeven
Om te blyven woonagtig
In de ſtadt Jeruzalem.

Gansch laf en menschlyk van Godt geſproken!

PSALM CXXXVI.

8. *Die de zonne laat uitgaan,*
Om den dag zo voor te ſtaan.

Wie verſtaat deze uitdrukking? dog heeft de oude overzetting 't zelfde.

16. *Die ook gaf den volke zyn*
Dat geleidt door de woestyn.

Dit luidt vreemdt en niet als of Godt zyn volk *zelf* geleide; maar als of die hen enige manſchap tot *konvooy* mede gegeven hadt. dat noemt men *geleide geven.*

18. *De reuzen ſterk en* onbezorgt
Heeft de Heer zelve verworgt

Dit woordt *verworgen*, is Datheen zeer gemeen. in de gewone betekeniſſe kan 't hier en elders niet

ge-

genomen worden; en wat 'er Datheen door verfta, kan ik in 't eerst niet raden. Dog 't wordt ook te dezer plaatfe gevonden in de oude overzettinge; en dat woordt heeft daar de betekenis van *doden* in dien zin vindt men in dezelve, Pf. X. 3. XLIV. 23. LIX. 12. en van Godt gebruikt, Pf. LXXIX. 31. en 34. Pf. CXXXVI. 13. XCIV. 6. zo ook, Num. XXXI. 8. zy VERWORGDEN *Bileam* met den ZWEERDE. als ook nog viermaal in dit Kapittel. dus is Datheen dan te verftaan, als hy Pf. LXIV. 4. zegt:

> *Veel goede zyn daar van*
> DOORSCHOTEN, *die zy zonder zorgen*
> *Heimelyk* VERWORGEN. dat is *doden*.

Daar 't anders vreemdt fchynen mogte, dat zy *verworgt* werden, na dat zy *doorfchoten* waren. Dus is dit woordt hier als veroudert, en heden onverftaanbaar, af te keuren.

20. Og, *den koning van Bafan*,
Bragt Godt ook alzo daar van.

Werdt *Og* ook dus *verworgt*? kan dat genaamt worden: *daar van gebragt worden?* of neemt hy 't naar 't gewone fpreekwoordt: *van een flegte markt komen?*

PSALM CXXXVII.

3. *Zo moet myn* regtehandt *wezen*
Onwetende *des harpenfpels hier naar;*
Myn tonge kleeft aan myn mondt eenpaar.
4. *Die over Jeruzalem riepen* pragtig.

Alweer 't woordt *pragtig*, buiten enige betekenis.

4. *Dat*

Vs.

4. *Dat* de *ſommige riepen* ſnel.

Wat doet *de* voor ſommige, en wat beduidt *ſnel* hier tog?

5. *En trekken van uwe borſten* onreine.

PSALM CXXXVIII.

2. *In* dezen val.

Voor *in dit geval.*

3 *Want gy zeer hoog zit en aanziet*
Dat hier is niet
Geagt demoedig.

Dit is my onverſtaanbaar. Mooglyk meent hy dus: dat Godt ziet dat hy *die demoedig*, nedrig en Godtvrezendt is, hier niets geagt worde. of dat Godt op den demoedigen ziet, die hier niets geagt wordt. Gansch duister dan voor den zanger, die dient te verſtaan 't geen hy zingt.

4. *Ben in kleinmoedt.*

PSALM CXXXIX.

2. *Gy komt my met der haasten* aan.
— *Of gy en ziet dat in den gronde.*
6. *Als de middag* geprezen.
7. *Van myn 's moeders lighaam aan*
Onder uw bewaringe ſaan.
8. *Gebeeldet in 's moeders lighame.*
9. *De tydt van myn volgende leven*
Was ſchoon *in uwen boek geſchreven.*
12. *Zy verheffen hen* op onrein.

Vs.

PSALM CXL.

2. *En my* ſtrydt *in allen wyken*
Van nieuws aandoen.

Men *doet* wel iemandt den *oorlog* aan, maar geen *ſtrydt*.

3. *Haar listige tongen* hoogmoedig.
Scherpen zy als ſlangen zeer fyn.

9. *Dat den overſten* onder dezen
Die my kwelt, toekome *met kragt*
Dat lyden en elendig wezen
Dat hy my te doen *was bedagt.*

Rondtom brabbeltaal! wat wil *onder dezen* zeggen? misſchien *ondertusſchen*. En wat wil *elendige wezen* tog? mooglyk elendige *ſtaat*. maar *komt* die iemandt *toe* of *komt* hem die *over*? 't leste. Maar wat is iemandt *lyden* en *elendig wezen doen? Lyden aandoen* zegt men wel, maar geen *elendig wezen* of ſtaat, daar *brengt* men iemandt wel toe, maar *doet* hem dien niet.

10. *Slaatze met tempeest* overalle.

PSALM CXLI.

5. *Ik wil 't vriendelyk dulden* fyn.
— *Als een balſem lieſlyk en klaar.*

6. Is geheel en al tegens den text; die zegt: dat hy, van den regtvaardigen beſtraft zynde, nog voor hem bidden zal in zyne tegenſpoeden: Maar Datheen zegt, dat hy de godtlozen onverwagt in elende zien zal,

Vs.

zal, en Godt voor hem moeten bidden. Is dit nu David of Datheen zingen?

7. *Myn woorden worden dan gehoort*
Als die goedt zyn *en gesproken* wel.

't Luidt als of hy wilde zeggen, dat zyn woorden gehoordt worden, als die goedt en kragtig, en ook van hem klaar en verstaanbaar uitgesproken zyn.

10. *En met* banden *niet zyn gekwelt*,
Die my *de boze* voorslaan.

Waar hoordt men ooit van iemandt *banden voorslaan?* Men zegt wel *boeijen aanslaan*; iemandt iet *voorslaan*, voorhouden om iet te doen: maar dat plooit hier niet.

11. *Op dat ik gezondt en* bekwaam
Daar van vry zy.

PSALM CXLII.

4. *Geen middelen my nu* voorstaan.

Hy wil mooglyk zeggen: ik wete 'er geen te bedenken. maar *voorstaan*, is niet geheugen. *'t staat my wel voor.*

— *Daar was niemandt* in myn geslagt
Die my te helpen zy bedagt.

Most het juist iemandt *uit zyn geslagt* zyn? mooglyk wordt geslagt, voor volk of natie genomen.

7. *By my zyn de Godts kindren vroedt.*
Zullen zien 't goedt dat gy my doet.

Woorden zonder zin of slot.

Vs.

PSALM CXLIII.

1. *Na uwe goedtheidt* alvoren.

Dit begrype ik niet; ten ware hy zeggen wil: my *al voorhene* bewezen.

3. *Maar in een kuil* met onere
Als ware ik doodt, verbergt hy my.

Wat doet dit *met onere* hier? mooglyk meent hy een veragtlyk en ſmadelyk wegwerpen in een kuil.

7. *Die men in de graven diep* ſchiet.

Spreekt men ooit dus van iemandt te begraven? wel van broodt in den oven ſchieten.

9. *Myn* hopening *zeer reine.*

Voor myn *hope.*

12. *Door uw goedtheidt verderft ook* ſlegt
Hen, die myn ziel aandoen groot lyden.

PSALM CXLIV.

2. *De mensch is, als men 't regt wil uitſpreken.*

Zo een manier van ſpreken heeft plaats ontrendt zaken die men bezwaarlyk zeggen mag, of om enige redenen voor ſchromen moet, en ontrendt welke men zig mag bedekt houden. maar dat heeft hier geen plaats. Mooglyk meent hy: als men een naauwkeurige gelykenis maken zal.

3. *Schiet uw geſchut los.*

Zie Pſ. VII. 7.

3. *Van*

Vs.

3. *Van den bozen maak my tog Here kwyt.*

Men zegt niet zig *van* iemandt of iet *kwyt maken*, maar zig *iemandt kwyt* maken. of anders gebruikt men 't woordt *ontſlaan*, *bevryden*, *verlosſen*, enz.

5. *Vreemde en* bastaarden *vyanden.*

Zo ook ỳ. 3. Vreemde *bastaarden.*

Dit woordt moet hier niet genomen worden, in zynen eigenen zin, voor *aterlingen.* maar voor *ontaarde* menſchen.

6. *Met veel duizenden* in zeer groot getal,
Ja met tien duizenden hier overal.

Zyn veel *duizenden*, ja *tien duizenden* niet *een zeer groot getal?* wat doet die uitdrukking hier dan by? *Hier overal* zal mooglyk zeggen: dit gehele landt door. anders mogt men het voor een gemeen ſtopwoordt aanzien.

PSALM CXLV.

1. *Onbegryplyk is Hy* in aller wyzen.

Dit neemt hy mooglyk voor *geheel*, *alſins*, enz.

6. *Hy doet de wille* tot haren vermeren.
7. *Hy verderft ganschlyk den bozen aardt.*

PSALM CXLVI.

2. *Als zyn Geest uitvaardt* gelyk.

Wat nadruk geeft dat *gelyk* hier? mooglyk behoort het tot het volgende: *gelyk* aarde en ſlyk.

Vs.

3. en 7. { *Godt biedt zyn hulp aan* / *Godt bewaardt* } met vliet.

4. *De zee, en al wat daar in leeft*
En hem beweegt met befcheet.

Wat het zy zig *met befcheet* bewegen, begrype ik niet. meent hy ook: naar een vastgeftelden aardt en orde?

PSALM CXLVII.

2. *Hy zal op haar wonden, vol pynen,*
Gebruiken goede medecynen.

— *Hy kan die alle ook met namen*
Eigenlyk noemen onbezweken.

4. *Om 't gras zeer zoet te doen* voortkommen.
Met druppelen fyn over allen,
Op bergen, dalen, en alommen.

Wat wil dit *over allen* hier zeggen? meent hy 't voor *overal?* wat zegt dan weder *alommen*? Zyn droppelen *fyn* ook een dighte ftofregen?

8. *Den nevel hy verftrooit* niet zelden.
Als of hy afschen waar zeer klene.

9. *Maar dat* ys *fmelt* zonder beklyven.

Hoe zou het *beklyven*, daar het fmelt?

PSALM CXLVIII.

1. *Looft Godt* fyn *te dezer uren*
Gy zon en maan looft Godt fyn.

Wat wil dit *fyn fyn* loven tog zeggen?

2. *Doet zulks gy wolken en wâter* klaar.

Die boven de hemelen zyt zegt de text. dit drukt

Da-

Vs.

Datheen door *klaar* uit; mooglyk in tegenſtelling van wateren op aarde, die dikmaal *bezoedelt* zyn.

3. *Zy hebben een bevel ontfaan*
Daar over derven *zy niet gaan.*

Zy gaan die niet over, niet om dat zy niet *durven*, maar om dat zy niet konnen.

— *Vier, hagel en* ys zeer koude.

Dat 's alzo wonderlyk, als dat het *vuur warm* is.

— *Windt en tempeesten* niet om weerhouden.

4. *Vliegende vogels* groot van waarden.

Heeft hy 't oog op de Papegaijen, of diergelyken?

5. *Zingt zyn lof* om 't best in eenvoudt.

Dat zal niet allerbest konnen geſchieden met de Pſalmen van Datheen, hoewel die de eenvoudigheidt zelve zyn.

PSALM CXLIX.

3. *En in haar handen* vol weerden.

4. *Op dat zy vangen* zo *met een.*

Wil hy zeggen, zo *aanſtondts*?

— *Koningen en Prinſen* niet kleen.

PSALM CL.

1. *Glooft zy hy en geagt*
Uit den hemel vol van kragt.

Waar ziet *vol van kragt op*, op den hemel of Godt?

EINDE VAN DE PSALMEN.

Vs.

De WET des HEREN.

3. Komt zeer veel aan den text te kort.

5. Insgelyks.

— *Godts woordt* ſmaakt.

Zeer oneigenlyk gezegt.

8. *Des naastens huis en wyf* nu voort.

Is dit *nu voortaan?* mooglyk moet het zyn: *en voort*, betrek'yk op 't volgende dog de oudſte druk van 1567. heeft ook *nu voort.*

MARIA'S LOFZANG.

3. *En zyn goedtheidt* bekwaam.

— *Voor hen die* regt wel *gaan.*

Wel en *regt* gaan, is een en 't zelve.

4. *Hy heeft de ſtoute* kwaadt.

Dat ſtouten kwaadt zyn, ſpreekt van zelfs.

6. *Die ryk zyn* vol *en* groot
Heeft hy ledig *en* bloot.
Van hem vry *afgewezen.*

SACHARIAS LOFZANG.

3. *Hem zoude zonder* vreze of ſchandt,
Dienen en zyn woordt regt vaten.

4. *Door Godts goedtheidt die ons* allein
Heeft als een zon, uit 't oosten rein
Bezogt en niet vergeten.

Ziet dat woordt *rein* of op de zonne of op het oosten? En wat nadruk heeft ook: *en niet vergeten?*

Vs.

5. *Op dat hy ons* voeten met vreugdt,
En ons voetpaden *mede*,
Regten mogte in aller deugdt,
Tot zyn wegen *in vrede.*

Worden de *voeten* niet alleen, maar ook de *voetpaden* tot *wegen* gerigt? wel de *voeten* en *voetſtappen*, maar niet de paden. Op wien zien ook de woorden *met vreugdt?* op Godt, die onze voetpaden rigt, als of die dat zoude doen met vreugdt; of op onze voeten, dat die *met vreugdt*, daar op mogen wandelen?

SIMEONS LOFZANG.

1. *Nu laat gy Heer* opregt.

Wordt de Heer hier *opregt* genaamt, of ziet het op *uwen knegt?* dan is 't een ſlegte woordenſchikking.

— *Hebben gezien* voorwaar.
2. *En Zaligmaker* rein.

Wat nadruk hebben hier tog de woorden *voorwaar* en *rein?*

't GEBED des HEREN.

Dit is de beryminge van *Jan Utenhove;* en overgezet uit het Hoogduitsch van M. LUTHER, op wiens naam het onder de Liederen, agter de Pſalmen van *W. van Haagt*, te vinden is.

3. *Breek ſatans toorn en groot* gewalt,
Voor zyn ergheidt uw kerk erhalt.

Vs.

4. *Uw wil geschiede ô Heer*, gelyk
Op aarden als *in 't hemelryk.*

Dit *gelyk* is hier overtollig, zynde 't zelve met *als.* of mooglyk meent hy 't in den zin van *te ſamen, eendragtig.*

6. *Haar ſchuldt vergeven* dit termyn.

Dit luidt eveneens, of hy van den ſchuldt, die by paaijen of termynen most betaalt worden, *een termyn* of *paay* kwyt ſcholdt.

7. *Help ons te doen* fyn wederſtandt.
9. *En de kragt overal* gelyk.

Wat wil dit *gelyk* hier tog zeggen?

De GELOOFS ARTIKELEN,
Wy geloven, enz.

2. *Erfagtig in zyns Vaders ryk.*
3. *Voor ons een regt Middelare.*
4. *Allen Christenheidt veheven*
Tot regt enigheidt begeven.

Voorts is 't geheel ſtuk zeer lam en laf berymt: Gelyk ook de *GELOOFS BELYDENIS*, beginnende: *Ik gelove, enz.*

GEBED voor de PREDIKAATSIE.

O Godt die onze Vader bist,
Door Jeſum Christ.

Ongewone taal voor Nederlandſche oren.

Vs.

MORGEN GEBEDT.

Zeer wel berymt.

AVONDT GEBEDT.

1. *Christe, die du bist dag en light,*
   Voor dy is, Heer verborgen nicht.
4. *Laat ons herten* waken tot dy
5. *Door dyn* heilge *vyf wonden* roodt.

Zyn Christus wonden ook *heilig?*

6. *De ziele, die gy hebt verlost,*
   Die geeft, Heer Jesu, dynen troost.

Slegte beryminge dier twee woorden.

7. *Daar toe ook zynen Zone* wys.

GEBEDT *voor den* ETEN.

Ons, en al die uw Name vuren.

GEBEDT *na den* ETEN.

Heeft niets ongerymts in zig.

VERZAMELING,

VAN ALLE VEROUDERDE, ONVERSTAANBARE STOPWOORDEN EN SPREEKWYZEN, IN DE PSALMEN VAN P. DATHENUS, *VAN REGEL TOT REGEL VOORKOMENDE.*

Let Wel.

Schoon in dit Register vele woorden gemeldt ſtaan, die, op zig zelfs aangemerkt, goedt zyn; worden zy alleen hier aangehaalt voor zo verre als zy, ter plaatſe daar zy by Datheen gebruikt worden, enkele Stopwoorden zonder zin zyn.

A.

Aandagtig
aanſtaan
aanzeggen, voor *aantygen.*
aardtryke
agting, voor *agt.*
al
alle wyken (in
allen (boven
—— (met
—— zyden (aan
—— dezen (in
allen ſtanden (in
—— wyzen (in
—— zeer (met
aller plekken (t'
—— ſteden (t'
—— ſtonden (t'
—— tyden (t'
—— uren (t'
alles gemerkt
alleyne
als men kan merken
—— 't wel aanziet.
alvoren
alzo men ziet
—— 't mag blyken
anders gene
armen (ogh

B.

Bastaarden (vreemde
begangen
beherten
bekleidt
beklyven (zonder

be-

voordagtig
vro
vroeg en ſpade
voor ende naar
—— nog naar
voort (van nu
voortaan
voorwaar
voren
—— (al
vroedt

vry
vrugten

W.

Waaragtig
waarheidt (zo men ſpreekt
wederſtoot
wel
wezen (in dit

wreedt (zeer
wonderheden

Z.

Zeer, zere
zeker (dit 's
ziet (zo men
ziel myn
zoet

Einde van het Tweede Deel.

DERDE DEEL.

BEHELZENDE ENE NAAUWKEURIGE

NAAMLYST

DER GENEN, DIE DE PSALMEN VAN DAVID, IN NEDERLANDTSCHE DIGHTMAAT GEBRAGT HEBBEN; BENEVENS DE UITVOERING VAN HUN WERK.

WILLEM VAN NIEUVELDTS.

1. SOUTERLIEDEKENS, gemaakt ter eren Godts, op alle die Pſalmen van David, tot ſtigtinge en vermakinge van alle Christen menſchen.

Dit Werk is uitgekomen zonder name van den maker; dog blykt het zelve gedight te zyn, door den HERE VAN NIEUVELDT, volgens het berigt van *Simon Omius*, Prakt. Godtgel., 1. d , bl. 530; en *H. S. van Alphen*, in zyne Voorreden der Verklaring van den CXI. Pſalm. En *W. Goutboevens*, Kronyk van Hollandt, bl. 219, daar hy genaamt wordt *Willem van Nievelt*, Heer van Bergambagt, van edelen geſlagte; die vader was van *Willem van Nievelt*, Heer van Bergambagt. Bailliu van Zuidthollandt, enz. En dus zyn deze *Souterliedekens* en *Pſalmen van Nieuveldt*, geen twee

 by-

byzondere werken, gelyk ſommige (inzonderheidt *Adr. Pars*, in zyne Naamrol van Bataviſche, en Hollandtſche Schryvers, bl. 234.) verkeert hebben opgegeven, maar een en 't zelve werk.

Zy zyn berymt naar de gemene Latynſche overzetting, die op den kant geplaatst is; met byvoeginge van enige lofzangen: als dien van *Ezaias*, *Ezechias*, *Anna*, 1 Kon II. *Moſes*, Exod. XIV. het gebedt van *Habakuk*, Hab. III. *Moſes* lofzang, Deut. XXXII. De *Kinderen* in den vurigen Oven, Dan. III. *Sacharias* en *Maria*, Luk. I. *Simeon*, Luk. II. Den *Pater noster*, den *Ave Maria*, *Credo in Deum*, *Credo in Spiritum*, den *Lofzang* van *Augustinus* en *Ambroſius*, *Te Deum Laudamus*

Deze liederen zyn berymt op hondert en zesenvyftig onderſcheidene zangwyzen van zodanige liederen, die op dien tydt het meest by de ſtraten gezongen werden, en die boven elken Pſalm zyn geſtelt; gelyk ook het geheel register derzelve vooraan: met oogmerk niet alleen, om den menſchen die dartele ſtraatzangen af te leren, en op die zelve zangwyzen, die hun bekendt waren, Davids Pſalmen te leren, gelyk de voorredenaar zegt; maar ook, gelyk niet onwaarſchynlyk gemeent wordt, om der geloofsgenoten, nog midden in het Pausdom verzugtende, ter ſtigting en opwekking te dienen, om in hunne ſluipvergaderingen niet ontdekt te worden door den zang op andere, en den vyanden der waarheidt onbekende zangwyzen.

Ondertusſchen is 't opmerklyk, dat de eerſte druk van dit werkje te voorſchyn kwam te Antwerpen, 1540. (en dus lange voor de kerkhervorminge in Nederlandt) met Privilegie van den Kaizer Karel den V., gegeven te Brusſel, den 15. September 1539. Voorts is 't herdrukt in 8. in de Jaren 1545. 1559. 1564. te Utreght 1598. 1604. 1613. te Antwer-

werpen 1610. ook is 'er een druk te Keulen in 16., naar de kopie van *Simon Kok*, van den Jare 1566.

Voor elken Pſalm is het eerſte zangvers geheel op zangnoten geſtelt.

JAN WTENHOVE, VAN GENT.

2. Een man van Riddermatigen ſtamme te Gent, regerendt Ouderling der gemeente te Londen: die ook ten dienſte dier gemeente, onder de regeringe van Eduard den VI, Koning van Engelandt, in den Jare 1553., den Oostvriesſchen Katechismus uit het Sakſisch vertaalt heeft, volgens het berigt van *J. J. Harkenroth*, Oostfr. Oorſpronkl., bl. 542. Ook heeft hy nevens *Godfried van Wingen*, met hulpe van *Joh. a Lasko*, *Martin Mikron*, en anderen onder de Gereformeerden, het N. Testament voor de eerſtemaal, uit het Grieksch in 't Nederduitsch overgezet. Zie *Iz. le Long*, Boekz. der Ned. Bib, bl. 709.

Dees heeft eerst 100. Pſalmen gedight, en naderhandt verbetert te Londen uitgegeven, in den Jare 1561., met beloſte van de volgende; waar in hy ook woordt gehouden heeft: gelyk het geheel Pſalmboek volledig te voorſchyn gekomen is te Londen, in den Jare 1566.; onder dezen titel:

„ De Pſalmen Davidis in Nederlandtſcher zangryme,
„ door Jan Wtenhove van Gent: waar toe gedaan zyn
„ de gezangen Marie, Sacharie, Simeonis, mit t'ſamen
„ den Tien Geboden, en den Gebeden des Heren, mit
„ noch anderen.

„ Item is hier noch voor iegelyken Pſalme geſtelt ſyn in-
„ holdt ende aan 't Einde een voegelyk Gebedt daar oppe.

„ Gedrukt te Londen by Jan Daye, den 12. Septem-
„ ber 1566. Cum Gratia & Privilegio.

Dit werkje is, eerst na 's mans doodt, op last van den Nederduitschen Kerkenraadt der gemeente van Londen, en ten dienste derzelve uitgegeven, met een voorreden van *Gothofridus Wingius:* en berymt naar de gemene Latynsche overzetting, en op verscheidene zangwyzen, welker noten by het eerste zangvers van elken Psalm uitgedrukt staan; onder welke verscheidene uit de Psalmen van *Marot* en *Beza*, in de Fransche tale, overgenomen zyn.

Agter aan heeft men de *Formulieren des Kerkendienstes* (uit welke onze tegenwoordige, by nadere beschaving ontleent zyn) benevens den *Klenen Katechismus* van *Marten Mikron:* welke alle schynen te zyn, de Kerkenordeningen der Nederlandtsche gemeenten in Engelandt; dus ingestelt door den vermaarden Poolschen Ridder of Baron en Embder Predikant *Johannes a Lasko*, Predikant te Norden in Oostfrieslandt, en door onzen *Jan Wtenhove*, in het Nederduitsch overgebragt; volgens het berigt van *B: Hunnius*, in de Opdragt van Sions Lofgejuigh, bladz. 12. en *J. J. Harkenroth*, L C., bladz. 583.

Dit werkje is gedrukt in groot 12., en herdrukt te Delf, in den Jare 1582.; en is in het zelve te verwonderen, dat, naar mate van dien tydt, de Dighter zig vry zuiver van stopwoorden en wantale hebbe weten te houden; en de voetmaat zo naukeurig waargenomen, in al het welk Datheens werk naar dat zelf genen zweem heeft.

PETRUS DATHENUS.

3. Geboortig van Yperen, en eertydts Monnik te Poperingen; dog naderhandt den Hervormden Godtsdienst aangenomen hebbende, Leraar der gemeente. Een man, wegens zynen onvermoeiden yver, tot stigting van Godts ker-

kerke, en andere hoedanigheden, in de Nederlandtſche geſchiedenisſen bekendt.

Dees heeft de Pſalmen berymt, niet naar den grondttext ofte enige overzetting uit denzelven, maar naar de Franſche beryming van *Beza* en *Marot*; dezelve, zo hy best konde, opvolgende, op dezelve zangwyzen by hen gebruikt, en opgeſtelt door *Klaude Gaudimel*, die ook in den moordt van Parys omkwam.

Zyn werk kwam ten eerſtenmale (naar men meent) te voorſchyn, in den Jare 1567.; op kosten van den Weledelen Here *Johan Peters Reaal*, namaals beroemt Borgermeester te Amſteldam: volgens 't getuigenis van *Pers*, in zyn Ontſtelden Leeuw, bl. 26, die getuigt het zelve te Rouaan gedrukt te zyn; en *S. Omius*, Prakt. der Godtgel., 1. d., p. m. 530.

Dit exemplaar, gedrukt by *Abel Clemence*, MDLVII, als op den titel ſtaat (dog moet 1567. zyn, want de voorreden van Datheen is getekent te Frankenthal den 25. Maart 1567. en agteraan ſtaat: *voleindt den 28. Aprilis* 1567) is gedrukt met een Romeinſche letter, 't eerſte vers op zangnoten, den Latynſchen text op den randt, met aanwyzinge der textverzen; dog zonder het getal der zangverzen. Agteraan heeft men den Heidelbergſchen Katechismus, 't Formulier van Doop, Avondtmaal, en Huwlyk, en enige Gebeden: als mede een korte onderzoeking des geloofs voor de genen, die zig tot de gemeente begeven willen.

Dus ſchynt dit de eerſte en oudtſte druk van Datheens Pſalmen te zyn, en wordt als zodanig vastgeſtelt by den Heer Prof. *J. Ens*, in zyn kort Hiſt. Berigt van de Publyke Schriften bl. 61; en dus in twyffel getrokken een vroeger druk van den Jare 1566., by *G. Brandt* gemeldt, Hiſt. der Ref. B. 6., bl. 305., voor redenen gevende: dat de Gereformeer-

de Predikanten, in hun tegenberigt, den Staten van Hollandt en Westfrieslandt overgegeven in den Jare 1617., zig beroepen op de *alleroudtste* Psalmboeken, en onder die, het *eerste* noemen dit van den Jare 1567. Gelyk ook gemelde Staten van dit Exemplaar, als van het *oudtste*, aanvang maken in hun vertoog, aangaande het Formulier bidden, anno 1663.

Egter blykt my het tegendeel uit het schryven van zekeren Here en vriendt, in zyne aanmerkingen op dit myn werkje: *van den Jare* 1566. (zegt hy) *hebbe ik twee drukken, zonder naam van de plaatse; de ene ontbreekt de titel en voorreden; maar agter de Psalmen staat:* GEDRUKT BUITEN LONDEN, BY MY MARTEN WENDELEN, ANNO 1566. *de tweede heeft op den titel het Jaar* 1566., *mede zonder naam van plaatse; egter de ondertekening agter de voorreden van Datheen*, 1566., DEN 25. DAG MARTIS. Zo verzekert my ook de Heer *Hendrik de Witte Tierings*; dat de Heer *Jan van Beekhoven de Wind*, Med. Doct. en Predikant der Doopsgezinden te Haarlem, een Exemplaar in 12. bezitte, gedrukt te Heidelberg, anno 1566. en schynen ook de woorden op den titel van den druk van *Abel Clemencé*, anno 1567, *van nieuws overzien en gecorrigeert*, duidelyk enen vroegeren druk aan te wyzen.

Schoon nu wel dit schryven van die Heren, die zelfs zeggen die Exemplaren te bezitten, my in dit stuk buiten allen twyffel stelt, dat 'er een ouder druk van 1566. zy; komt het egter bedenklyk voor, dat de ondertekening der voorreden, in beide die Exemplaren, juist op den zelven 25. Maart van 1566. en 1567. zyn: ten ware 't in 't leste Exemplaar, of een drukfout zy, of een verzinning van den Letterzetter, die dit werkje, 1567. herdrukkende, ook 't Jaar 1566. in de voorreden verandert heeft in 1567.

Schoon

Schoon nu *Datheen* ten eerstenmale 1566. uitgekomen zy, blykt nogtans, dat *J. Utenhove*, ten zelven Jare uitgekomen, eerder in rang zy, als zynde *gedrukt* (dat mooglyk *afgedrukt* zeggen wil) *den* 12. *Septembris* 1566., gelyk op den titel staat; en Datheen *den* 2 *dag Novembris* 1566., gelyk de gemelde druk van *M Wendelen* zegt. Te meer, daar *J. Utenhove* reedts, in den Jare 1561., *Hondert* Psalmen uitgegeven hadde: ja Datheen zelf in zyne gemelde voorreden zegt: *dat hy dat niet gedaan hebbe, om den arbeidt van* anderen *te mispryzen*; daar hy 't oog op de Souterliedekens van den Heer van *Nieuveldt*, en Psalmen van *J. Utenhove*, alleen hebben kan, wyl 'er buiten deze, gene andere waren.

Een werk, door 't welk hy, wegens zynen yver, wel ten hoogste by de kerk verdiende; maar ook een werk, in allen opzigte zeer gebrekkig, dat niemandt wraken kan, nogte hem ook zo zeer tot onere strekkende of bitse finaal verdienende: daar hy zelf al in zynen tydt erkende, en beklaagde, dat het hem, uit zugt om Godts kerke, zo goedt als hy konde, met den zang te dienen en te stigten, door haast, als een ontydige geboorte afgedrongen is; wenschende van herte, dat het uit den Hebreeuwschen text mogte verbetert worden: Gelyk ook de Heer *Marnix van Aldegonde*, met zyne kennisse en raadt, een nieuw werk ondernam; 't welk voltooit, van Datheen zelven geroemt en geprezen is; zelf van herten wenschende, dat het, in plaatse van 't zyne, by de Nederlandtsche gemeenten aangenomen mogte worden.

Schoon 'er nu egter reedts twee Psalmberymingen waren, naamlyk die van de Heren van *Nieuveldt* en *Utenhove*, en onze *Dathenus* dus de eerste niet zy, gelyk gemeenlyk gezegt wordt; en de vermaarde *Konstantyn Huigens*, hem, in dien

dien opzigte noemt, *'t oudtste kindt*, *daar al de wereldt zot naar is*, heeft egter Datheens Psalmgezang by de Nederlandtsche gemeenten, in den openbaren Godtsdienst den voorrang verkregen, waarschynlyk om deze reden: wyl de Fransche taal in de Nederlandtsche Provinsiën, gelyk ook de Nederlandtsche by de Franschen, zeer gemeen was, en de Nederlanders, den Hervormden godtsdienst toegedaan, in vele omzwervingen hier en elders verstrooit waren; zo hebben zy dan hunne gemeenschap aan den zelven godtsdienst met de Franschen, ook in den uitterlyken godtsdienst willen tonen, met het houden van dezelve zangwyzen, die by hen in gebruik waren. Want zeer naauw was het verbandt tusschen de Hervormde Fransche en Nederlandtsche gemeenten, in zoverre dat men in de Synodale vergaderinge te Embden, 1571., art. 2. aanboodt, zo wel de belydenisse der Fransche, als Nederlandtsche kerke, te willen ondertekenen; 't geen men ook ten aanzien van de Nederlandtsche belydenisse van de Fransche broeders verwagtte, volgens *A. Trommius* verhaal, in de voorreden zyner Psalmen. En zo is de aanneming van Datheens Psalmen vastgestelt in Syn. Dordr. 1574., art 43., alleen by voorraadt; nader bevestigt Syn. Nat., Dordr. 1578., art. 54. (in welke *Datheen* zelf præsideerde) 't geen te min te verwonderen was, naardien de gemeenten, al van den Jare 1567. of 1566. toen die Psalmen eerst uitkwamen, aan die zangwyzen gewoon, en geen andere berymingen *op dezelve* voor handen waren, als uit het berigt ontrendt de twee eerstgemelde blyken kan. Dog dit gebrek is namaals door den overvloedigen voorraadt ryklyk vergoedt, maar helaas! door ene wyze en hoogstnodige keur uit dezelve, niet verbetert geworden.

PHI-

PHILIPS VAN MARNIX, HEER VAN ST. ALDEGONDE.

4. Geboortig van Brusſel, en Borgermeester te Antwerpen. Een man uit zyne Schriften bekendt als doorzult in Godtgeleertheidt, Staat- Taal- en Dightkunde, niet minder dan door zynen gadelozen yver voor den Hervormden godtsdienst, en vryheidt van zyn Vaderlandt in de Nederlandtſche Geſchiedenisſen vereeuwigt; voor welke hy dan ook, in de benaauwſte tyden, gevangenis en ballingſchap heeft uitgeſtaan; in, en onder welke hy ten grootſten dele, dit werk zyner Pſalmberymingen heeft toegeſtelt; naar zyne eigene verklaring in de voorreden van den eerſten druk, van den Jare 1580.: hebbende dus, in die omſtandigheden, in navolging van Koning David, met zyne tonen na te zingen, zig in den Here tragten te ſterken, en op te beuren.

* Onvermoeide vlyt heeft de Dighter aan dit werk beſteedt, met ene eigene vertaling der Pſalmen uit den Hebreeuw-

* 't Wordt doorgaans gelooft, en voor waarheidt te boek geſlagen, onder anderen in de Hed. Hiſt., 2. d. van Zeelandt, by *Tirion*, bl. 235.; dat deze Pſalmen gedight zoude zyn, op het Slot van *St. Aldegonde*, gelegen te Westſouburg, op den Eilande van Walcheren. Dit wordt vermoedelyk opgemaakt, uit de ondertekeninge der voorreden van den druk des Jaars 1591., daar die getekent is te *Westſouburg*: Terwyl ondertusſchen de eerſte druk van den Jare 1580. getekent is uit *Antwerpen*; in welke voorreden de Heer *van Marnix* ook zegt, dat deze Pſalmen gedight zyn, " eensdeels *in ballingſchap*; eensdeels *in de gevangenisſe*, onder de han- " den der vyanden; eensdeels ook *onder vele andere bekommernisſen*. Nu is wel waar, dat gemelde Heer, al van den Jare 1585., zedert de overgave van Antwerpen, by de Staten in ongenade geraakt, en het Landt *ontzegt*, toen te *Westſouburg* gekomen is, zig daar meestendeels onthouden, en ten Jare 1591 nog geweest is, zie *Meterens* N. H., p. 240. en 282.; maar de Pſalmen reedts uitgekomen ten Jare 1580., konnen dan in die

breeuwschen grondttext, en dan dezelve, agtervolgens die vertaling, berymende op den zangtrant van *Datheen*; 't kwam eerst te Antwerpen uit, anno 1580., zonder text, 't eerste vers op zangnoten: Naderhandt te Middelburg, anno 1591., met den text op den kant, beide in 8.: En weder in groot 8., te Leiden, in den Jare 1617.; aan den enen kant de beryming van *Datheen*, met den text van de oude overzettinge op den randt, en de inhoudt des Psalms boven aan; en aan den anderen kant, de beryming van *Marnix*, met zyne vertalinge op den randt, en den inhoudt des Psalms, naar zyne bevatting, ook boven aan: waar agter nog gevoegt zyn de gewone, (en in latere drukken, na den Jare 1580.) andere Bibelsche lofzangen, de Katechismus, en Lyturgie der Nederlandtsche kerken; als ook de Handelingen van de *Synode*, gehouden in *'s Gravenhage*, in den Jare 1586.

Vooraf gaat een opdragt op verzen aan de Staten des Landts van Hollandt en Zeelandt; als ook ene waarschouwing aan den Christelyken lezer; en eindelyk ene aanspraak aan alle liefhebbers van Godts woordt, in welke het genoor van Godts woordt, en het gebruik der openbare gebeden, en de bediening der Sakramenten in de gemene tale, beweert

die *ballingschap* en *bekommernissen* niet, maar moeten noodtzaaklyk in vroegere en andere diergelyke omstandigheden gedight zyn. My komt dan waarschynlykst voor, dat hy zyne vlyt daar aan besteedt hebbe, wanneer hy, na het verlies van de schans te Maaslandtsluis, daar hy het krygsvolk geboodt, in de handen der Spanjaarden viel, in den Jare 1573, en op het slot *Vredenburg* te Utreght, byna een rondt Jaar, tot in den Jare 1574. *gevangen* gezeten heeft; volgens *Hoofts* Ned. Hist., bladz. 340., en na zyn onslakinge, dat werk voltooit, en in den Jare 1580., te *Antwerpen* uitgegeven hebbe. Of mooglyk dat zyne *ballingschap* en *andere bekommernissen*, in welke hy zig ook gedeeltelyk met dit werk bezig gehouden heeft, al in vroegere tyden, voor deze gevangenisse voorgevallen zyn.

weert en ernstig aangedrongen worden: welke aanſpraak, getekent te *Geneve*, den 10. Juny 1543. egter van de handt van onzen *Marnix* niet is, naardien die zelf toen maar vyf Jaren oudt was.

De Katechismus en Lyturgie, voor den eerſten druk geplaatst, zyn overzien en verbetert door *Kasparus van der Heyden*, die 'er ook ene voorreden voor gemaakt heeft.

Naderhandt is 't weder in 12. gedrukt te Leiden, anno 1647.

Hoe doorwrogt dit werk ook zy, is 't egter jammer dat de Dighter zig, met opzet, aan enige oude, maar toen zelf al verouderde woorden en ſpreekmanieren, ſtiptelyk gehouden hebbe, wier hardigheidt geweldig verveelt: by voorbeeldt, Pſalm L.: *du ſloot omwers*, *enz.* dat geweldig hardt klinkt: Reden, naar veler gedagten, waarom dit werk niet, niet tegenſtaande de algemene toejuichinge, ten algemenen Kerkgebruike is aangenomen. Dog deze zyne zinlykheid, heeft de Dighter met allen ernst en klem van redenen, by de taalkenners tragten te bepleiten, in zyne voorreden van den eerſten druk, 1580.; en nog breder in dien van den Jare 1591.

WILLEM VAN HAAGT.

5. Heeft ene beryming der Pſalmen, en ene menigte van geestelyke liederen uitgegeven, ten dienſte der gemeente van de Augsburgſche geloofsbelydenisſe; agter welke dan ook alle de geloofsbelydenisſen, gebeden, de gantſche Lyturgie dier gemeente uitmakende, gevoegt zyn. het kwam in 16. te Antwerpen uit in den Jare 1583., en is voorts verſcheidenmaal herdrukt.

Mr. ANTHONIS de HUBERT.

6. Schepen en Raadt van zyn geboorteſtadt Zierikzee, heeft de Pſalmen in dightmaat gebragt, op dezelve zangwyzen, dog in mindere zangverzen dan *Datheen;* zo veel mooglyk was, de eigene woorden van den text behoudende, agtervolgens de grondtwoordige vertaling van *Xantes Pagninus*, en *Arias Montanus*, in 't Nederduitsch overgebragt; in dier voegen, dat men den text als één doorgaande reden lezen kan; zynde al het geen voorts, tot volmaking van de voetmaat en het rym meer nodig was, tusſchen twee haakskens ingevoegt.

Ontrendt de behandelinge zyner Pſalmen roemt hem de wydtvermaarde *Voetius* dus nadruklyk: "Inter omnes maxi-
„ mè admiror Compoſitionis metricæ rationem, quam pri-
„ mus (ni fallor) adhibuit *Joh. Ainsworthius* Anglicè,
„ quamque, ipſum imitatus ſecundus, (quod ſciam) &
„ quidem artificioſisſimè ſervavit *Anth. de Huibert*, *J. C.*
„ Belgicè, viri hoc nomine perpetua laude dignisſimi.

In de opdragt verzet de Dighter zig, tegens de bovengemelde zinlykheidt van den Here *Marnix*, in het afwyken van den gemenen ſpreektrant: En in ene voorgaande *nodige waarſchouwinge* aan alle liefhebbers der Nederlandtſche tale, worden vele fraaye aanmerkingen, tot dezelve betreklyk, opgegeven. Het werkje kwam in 12. te voorſchyn in in den Jare 1624.

Dees *Antonis de Hubert* is 't ook, die de handt gehadt heeft in de *taalrigtinge* van de *nieuwe overzettinge* des Bibels; en ten dien einde van zyne ampten in zyne vaderſtadt, vrywillig afſtondt, en, met voorſchryven van zyne ſtadt aan Borgermeesteren van Amſteldam, derwaarts vertrok, de bewuste letterkundige vergadering bywoonde, en van

daar

daar naar Leiden vertrok, om dat werk te helpen bevorderen: Zie zyne *opdragt* voor de Psálmen; en den brief van *A. Verwer*, ter verdediging zyner *Idea*, tegens de aanmerkingen van A. Monen, bl 16.

DIDERIK VAN CAMPHUISEN.

7. Geboortig van Gornichem. Een vermaardt Dighter van zynen tydt. Eerst Predikant der Arminianen, en, naderhandt die bediening nedergelegt hebbende, werdt hy een der voornaamsten die men kollegianten noemt, en hunne vergadering te Rynsburg in Hollandt houden.

Hy heeft de Psálmen op de gewone zangwyzen gedight, dog in meerdere zangverzen dan Datheen, by brede uitweidingen; dog in welke de Sociniaánsche geest op verscheidene plaatsen merklyk doorstraalt.

De Dighter al gestorven zynde in den Jare 1627., moet dit werkje hier zynen rang hebben. 't is ten eerstenmale gedrukt, anno 1630. in 8. en 12. en te Middelburg in 8. 1674. te Amsterdam in 8. anno 1690. en mooglyk elders meermalen.

JACOBUS REVIUS.

8. Predikant in zyn geboortestadt Deventer, namaals Regent van het Theologisch kollegie te Leiden. Hy was aangestelt in het Nationale Synode van Dordregt 1618., 1619., tot *Revisór* van de nieuwe vertalinge des ouden Testaments, en Schryver van die Revisores. Onder andere taalgeleerdtheidt was hy ook een grondig kenner onzer Nederlandtsche tale; en onder de eigene handtschriften der Dordtsche kerkvaderen, vertaleren en overzieneren der H. S., vindt men ene Nederduitsche Spraakkonst, door hem (zo niet ontwor-

pen) geſchreven, tot ene regelmaat om hunne vertaling naar te rigten, en in de tale enen eenparigen voet te houden, volgens 't berigt van *A. Monen*, in de voorreden zyner Nederduitſche Spraakkonst.

Hy heeft de Pſalmberymingen van Datheen tragten te verbeteren, met uitmonſtering van alle onduitſche en ſtopwoorden, en verouderde ſpreekmanieren; met herſtellinge der dightmaten, hem zo veel behoudende als doenlyk was; en daar hy onherſtelbaar was, op nieuw berymende, zonder zig aan hem te verbinden, naar uitwyzen van den titel en voorreden.

't Eerſte vers van elken Pſalm is op zangnoten. de katechismus, met de gewone formulieren en gebeden, zyn 'er bygevoegt. 't kwam eerst uit te Deventer in 12., in den Jare 1640.: naderhandt te Amſteldam 1647.

HENRICUS GELDORPIUS.

9. Geboortig van Sneek in Vrieslandt, en Predikant te Amſteldam: heeft de 129. zangwyzen van Datheen, gebragt tot 40., en alle de Pſalmen daar op berymt, als de gemaklykſte en meestbekende, om die ten gemenen nutte te maken, daar de meeste, om de moeilykheidt der zangwyzen, ongezongen bleven. agteraan zyn ook de lofzangen, in de kerken gebruiklyk, gevoegt, en is het eerſte vers van elken Pſalm op zangnoten geſtelt. het is gedrukt in 12. te Amſteldam, in den Jare 1644.

Mr. JOHAN DE BRUNE.

10. Geboortig van Middelburg in Zeelandt, eerst Sekretaris, en naderhandt Raadtpenſionaris van Zeelandt: Een man doorzult in wysheidt, zo groot een Godtgeleerde als Staats-

Staatsman, en door zyne godtvrugtige en geestlyke schriften bekendt en beroemt.

Hy, begerig om in den Psalmzang de eigene woorden van David te horen, zonder enige uitbreidinge of omschryvinge, die de enge palen van dightmaat en rym noodtzaaklyk medebrengen, heeft de eigene textwoorden, zo als die in de nieuwe overzettinge des Bibels vervat zyn, van woordt tot woordt, zonder enige dightmate of rym, aan de zangnoten der gewone zangwyzen gebonden; egter in mindere zangverzen dan Datheen: 't geen op ene verwonderenswaardige wyze van zyn Ed. is uitgevoert. zo dat men genoegzaam met zeer weinige veranderinge, de eigene woorden van David, zo als die in onze loflyke overzettinge begrepen zyn, doorgaande lezen kan, als of zy niet ten zang geschikt waren. Dus kwam het uit te Middelburg, in den Jare 1644. in Kleen 8.

Dit werkje opgedragen aan de Hoog Moog. Staten Generaal, vondt by de Staten van Hollandt en Westvrieslandt die aangenaamheidt, dat zy bedagt schynen geweest te zyn, om het, onder hun gezag ten openbaren kerkgebruike in te voeren. Immers daar over werdt door hen het advys gevraagt van de Theologische Faculteit te Leiden, die nogtans het zelve toen niet raadzaam vondt, om verscheidene redenen by haar advys gegeven, den 11. Nov. 1651., te vinden in Op. Cl. *Coccei*, tom. 6., Consil. 1.

11. Dezelve MR. JOHAN DE BRUNE heeft zyne bovengemelde Psalmen, zoveel de text enigsins lyden konde, nader op de gewone dightmaat en zangverzen van Datheen gebragt; egter in rymeloze verzen, naar de wyze der Grieken en Romeinen. 't Werdt gedrukt te Amsteldam in 16., in den Jare 1650.; aan de ene zyde heeft men de Psalmen

men van Datheen, aan de andere zyde die van onzen dighter, om met malkanderen te konnen vergeleken worden. agter aan heeft men den katechismus, gewone formulieren, en gebeden; 't eerfte vers op zangnoten.

Dit Pfalmwerk van den Here *Joh. de Brune*, hoe zeer ook gefterkt met het allerloflykst getuignis van de Theologifche Faculteit van Utreght, en van den vermaarden *Voetius*, is, nevens dat van andere Pfalmdighteren, door den Ridder *Westerbaan*, in de voorrede van zyne Pfalmen, in den druk van den Jare 1655. vry ruiterlyk behandelt en geftreept; dog is hy deswegen, naar verdienfte, door enen onbekenden brieffchryver, in dien tydt, vinnig geftoken en doorgeftreken: naar 't verhaal van den Here *P. de la Ruë*, Gel. Zeel., 2de druk, bl. 448.

Mr. KORNELIS BOEY.

12. Geboortig van Zierikzee, Advokaat Fiskaal en Prokureur Generaal van Hollandt, Zeelandt, en Westvrieslandt, heeft zyne berymingen ingerigt naar de nieuwe overzetting des Bibels; dezelve zangwyzen, en 't getal der zangverzen van Datheen behoudende. 't Werk kwam uit in 8. te Rotterdam 1648.

Hy heeft ten tweedenmale ene Pfalmberyming uitgegeven, onder den titel van *het Nieuwe Werk der Pfalmen van den Koning David, enz.* te Leiden in 12. in den Jare 1659.

CHRISTIAAN van HEULE.

13. Leermeester der Wiskonfte te Leiden, bekendt door zyne uitgegeven Nederduitfche Spraakkonst, heeft *ene Verbeteringe van Datheens Pfalmen* ondernomen, gelyk voor hem *J. Revius* gedaan heeft, met herftel der voeten, vermy-

mydinge van de ongebruiklykste verouderde woorden en stopredenen, daar 't gevoeglyk geschieden konde; en daar 't onmooglyk was, Datheen geheel voorby gaande. De katechismus is 'er agter aangevoegt, en naar de regelen der Nederduitsche tale geschikt en beschaaft. 't kwam uit te Leiden in den Jare 1649., met een Romeinsche letter; het eerste vers op zangnoten, in 12.

JAKOB WESTERBAAN, RIDDER, EN HEER VAN BRANDTWYK EN GYBLANDT.

14. Onder zyne tydtgenoten een vermaardt en vloeijendt dighter, dog in die tyden der Remonstrantsche partye toegedaan, en een vinnig hekelaar van de gevoelens der Hervormde kerke. Hy heeft de Psalmen op dezelfde zangwyzen van Datheen, en in gelyk getal van zangverzen gedight; zo nogtans, dat de verzen, die by Datheen op 't leste van enen Psalm maar half waren, by hem geheel uitgedight zyn, met enige uitbreidinge die volledig makende. 't Werk is gedrukt geheel op zangnoten, in 's Gravenhage in 8., in den Jare 1653. en 1655., en in 12. in den Jare 1656.

HENRICUS BRUNO.

15. Konrektor te Hoorn, een bekendt Dighter van zynen tydt, heeft op dezelfde zangwyzen en verzen van Datheen, de Psalmen berymt naar de nieuwe overzetting; op vele plaatsen behoudende, 't geen van Datheen welgezegt was, naar zyne mening. 't Is met de gewone lofzangen agter aan gedrukt, geheel op noten, in 12. te Amsteldam, in den Jare 1656.

JOOST VAN DEN VONDEL.

16. Geboortig van Keulen, de Prins der Nederlandtſche Dighteren. Dees heeft zig in vertalinge en berymingе, aan de oude Latynſche overzettinge gebonden, en andere dan de gewone zangwyzen gebruikt. 't Is te Amſteldam in 12., zonder zangnoten gedrukt, en ook onder zyne andere werken in 4. te vinden. De vermaarde Dighter en Haagſche Kerkleraar Joh. Vollenhove, geeft over dit werk in zyn lofdight, met welk hy de Pſalmen van Fr. Halma vereert heeft, dit oordeel:

„ Vondel bleek de regte Dighter,
„ Die met maatzang, ruim zo ſchoon,
„ Hier mogt dingen naar de kroon,
„ Waar hy in Godts dienst verlighter;
„ Bondt hy zig aan 't oudt Latyn
„ Niet te ſtip in zyn vertaling,
„ En misleide hem geen dwaling
„ Van zyn' meester Bellarmyn.
„ Taalgebrek nog wildt gerevel
„ Smet zyn Dightkunst; maar 't Geloof
„ Van de Pausgezindtheidt ſchoof
„ Op dit klaar gezigt, een nevel.

ANTHONIS DEUTEKOM.

17. Muzykmeester te Utreght, heeft den text der Nederlandtſche overzettinge, alleen op de gewone zangnoten en verzen van Datheen gebragt, zonder enig rym; en daar hy minder lettergrepen dan muzyknoten hadde, heeft hy die aangevult met twee- drie- en viermalige herhaling van dezelve woorden,

den, naar de gewoonte der Muzyk; die herhaling met een andere letter gedrukt zynde; zo dat de text, als ware die niet ten zang geſchikt, onafgebroken kan gelezen worden. Het is gedrukt te Utreght, met een Romeinſche letter, geheel op noten, met den katechismus daar agter aan, in 12. in den Jare 1657.

Dit werkje, en zo ene handelwyze, ſchoon geſterkt met goedtkeuringe van voorname mannen, en ter invoering in de kerke, in bedenking gegeven by de Gedeputeerden van de Synode van Vrieslandt, in den Jare 1701., voldoet wel aan het oogmerk, om de eigene woorden van David te konnen lezen en zingen; maar ſchynt my, als ſtrydig met den aardt van een gezang, dat aan maat gebonden is, en de gemoedtsdriften meer dan een mateloze reden opwekt, tot den zang en kragtige gemoedtsbeweging minder bekwaam, dan wel andere.

Mr. ARNOUT van OVERBEKE.

18. Gewezen Fiskaal in Oostindiën, door zyne rymwerken te over bekendt, heeft ook hier ene proeve willen nemen, wat hy in het ſtigtelyke vermogt. Hy heeft deze beryming der Pſalmen, op de gewone zangwyzen van, en ten dienſte der gemeenten van de Augsburgſche Confesſie, toegeſtelt, met alle de gewone lofzangen daar agter, in twee delen verdeelt: 't eerſte behelzende de Pſalmen, het ander de lofzangen. 't Eerſte vers is op zangnoten geſtelt; en boven elken Pſalm heeft men den korten inhoudt des zelven, opgeſtelt door den Eerw. Heer *Koenraad Hoppe*, leraar dier gemeente te Amſteldam. 't Is gedrukt in 12. te Amſteldam, in den Jare 1663.

JACOBUS CLERQUIUS.

19. Predikant te Amſteldam, heeft de Pſalmen en lofzangen geheel op noten, met den katechismus, formulieren, en gebeden daar agter, uitgegeven in 12. te Amſteldam, in den Jare 1664.

HERMES CELOSSE.

20. Predikant te Ridderskerke, heeft het ſtuk op dezelfde wyze behandelt, het eerſte vers op zangnoten geſtelt. Het werkje is gedrukt in 12., en uitgegeven te Dordreght, in den Jare 1665.

DIRK ADRIAANSEN VAN DISSELBURG.

21. Heeft eenvoudiglyk den text van de Nederlandtſche vertalinge aan de muzyknoten onderſchikt, op dezelve zangwyzen en gelyk getal van zangverzen als Datheen, met byvoeginge van 't zyne, daar 't hem aan woorden voor de muzyknoten ontbrak, nu op, dan zonder rym, naar het best vallen wilde; zynde die byvoegzels met een andere letter gedrukt, zo dat de text doorgaande kan gelezen worden, als of die niet ten zang geſchikt ware 't Is gedrukt te Delf, anno 1666. geheel op noten, met den katechismus agter aan. op den titel ſtaan alleen de naamletters D. A. v. D. B.: maar onder de voorreden 's mans naam vol uit, zo dat ſommige verkeerdelyk hier twee byzondere Pſalmberymingen van gemaakt hebben.

Voor zo verre als 's mans oogmerk was den text zelven doorgaande te konnen lezen of zingen, heeft hy daar in wel geſlaagt; dog hadde ook deze zyne zinlykheidt konnen voldoen, met de Pſalmen van *J. de Brune*, en *A. Deutekom.*

Dan

Dan daar mede niet vergenoegt, maar 't gelyk getal van verzen met Datheen willende behouden, en vooral 't *rym* (naar 's mans gedagten de ziel van 't werk) niet gaarne misſende, is hy door de aanvulling van woorden, zonder oordeel, zin, of ſlot, op vele plaatſen tot dien einde gebruikt, tot ene laf- en lamheidt vervallen, vry erger dan het gerabraakt rym van Datheen zelven: uit welken in ſommige plaatſen wel gehele regels gebruikt zyn, om de minſte verandering in het zingen te hebben, gelyk de voorreden getuigt, bl. 2. dus op het rym gezet (gelyk hy daar ook bl. 5. verklaart) ten koste van de reden, zegt de vermaarde *K. Huigens*, in zyn Korenbloemen, bl. 134., van zulk een niet ten onregte:

„ Hy niest en hoest in rym; en, daar hem ſtaat te kiezen
„ Van rym of reden een, 't lest zal hy liefst verkiezen.

JOHANNES SIX VAN CHANDELIER, BORGERMEESTER DER STAD AMSTELDAM.

22. Een zinryk Dighter van zynen tydt, door verſcheidene dightwerken bekendt; by den Here *B. Huidekoper*, in zyne Proeve van taal- en dightkunde, wegens zyne ſierlyke netheidt, op hogen prys geſtelt. Dees heeft de Pſalmen gedight op de zangwyzen en verzen van Datheen, naar de nieuwe overzetting des Bibels: dog ook op vele plaatſen daar van afwykende, op de aanmerkingen van *Coccejus*, *Geijerus*, *Bochart*, en anderen. Nevens de gewone lofzangen, heeft men agter aan, den katechismus, en het formulier van het H. Avondtmaal. Het is gedrukt geheel op noten in 12.; te Amſteldam, in den Jare 1674. in 8.; en voor de twedemaal 1690., in 12.

CHRISTOFFEL PIERSON.

23. Geboortig van Gouda, heeft de Pſalmen berymt op den gewonen zangtrant van Datheen, dog in mindere zangverzen, en onder den titel van *Verſnaarde Konings Harp*; in 12. uitgegeven, in den Jare 1679. 't Werkje is gedrukt met een Romeinſche letter, 't eerſte zangvers op noten.

JOACHIM OUDAAN.

24. Geboortig van Rotterdam, een beroemt Dighter, door verſcheidene andere werken bekendt. Dees heeft een zeer treffelyke uitbreiding over de Pſalmen gemaakt en uitgegeven in twee ſtukken in 8.; 't eerſte is voorzien met uitnemendt Muzyk en Bas Continuus, van den vermaarden *R. Schryver*, Organist te Middelburg, daar op gemaakt; maar is het twede deel, door tusſchenkomende toevallen, daar van verſteken gebleven. De Pſalmen in het Hebreeuwsch, de order van het A. B. in den aanvang volgende, heeft hy dus ook nagevolgt in zyne beryminge, naar de order van het Nederduitsch A. B. C. Het werk is gedrukt te Rotterdam in groot 8., in de Jaren 1680. en 1681.

SAMUEL VAN HULS.

25. De Eerſte der Klerken van Hollandt en Westvrieslandt ter Griffie van de Generaliteit in 's Gravenhage, heeft in zyn beryminge, de zangwyzen en verzen van Datheen behouden. 't Werkje is geheel op noten gedrukt in 8., met den katechismus daar agter aan; en kwam te voorſchyn te Amſteldam, in den Jare 1682. dit werk is al vry fraay uitgevoert.

JO-

JOHANNES VLAKVELDT.

26. Geneesheer te Haarlem, heeft ene breedtvoerige uitbreiding der Pſalmen opgeſtelt: gedrukt te Haarlem in 8., anno 1683. en ten twedemale met muzyk van een en twee ſtemmen, den *Cantus* of *Tenor* en Basſus, benevens den Basſus Continuus, gemaakt door *Mr. Simon Le Fevre*, uitgegeven in groot 8. te Haarlem, in den Jare 1706. Boven elken Pſalm ſtaat de korte inhoudt vermeldt. Ook heeft de Dighter de Pſalmen, die in 't Hebreeuwsch de A. B. volgen, in zyne beryminge ook op verſcheide manieren nagevolgt.

DAVIDS PSALMEN, nieuwlyks op rymmaat geſtelt, ten dienſte der Doopsgezinden te Amſteldam.

27. Het meeste gedeelte door J. Oudaan, Fr. z. en andere door anderen berymt, als uit de voorrede blykt. Agter aan zyn de gewone lofzangen en andere geestlyke liederen gevoegt. In dit werk, geheel op noten gedrukt, zyn de zangwyzen van Datheen behouden, de opſchriften der Pſalmen ook berymt, en de zangverzen volledig uitgezongen; zynde de text der nieuwe overzettinge op den kant geplaatst. 't Is gedrukt in 8. in den Jare 1684. en in 12. in den Jare 1685. Een werkje, dat wel uitgevoerdt is, en by kenners van tale en dightkunde op genen geringen prys ſtaat.

JOHANNES ROLDANUS.

28. Predikant te Enkhuizen, heeft op dezelve maniere het ſtuk behandelt, zonder zig nogtans in alle Pſalmen aan het zelve getal van zangverzen by Datheen te binden: en daar het by Datheen gebeurt, dat op het einde van een

zang-

zangvers, een nieuwe zaak begonnen, die in het volgende vers agtervolgt wordt, heeft onze Dighter zulks vermydt, en de gehele zaak in een vers afgezongen, ene nieuwe met een nieuw zangvers aanvangende. Ook zyn de aanmerklyke opschriften, die in sommige Psalmen een gedeelte van den text uitmaken, en van anderen onberymt gelaten zyn, in deze beryminge ingevlogten. Het werkje is in 8. gedrukt te Enkhuizen, in den Jare 1685. agter aan heeft men den katechismus, gebeden, en formulieren van den H. Doop en Avondtmaal.

HENDRIK GHYSEN.

29. Voorzanger in de Amstelkerk te Amsteldam. Een man der dightkunde wel ten enemaal onkundig, heeft egter met zeer veel oordeel, en geen mindere moeite, uit zeventien Berymingen van Psalmen, hem toen bekendt, en op den titel gemeldt, ene beryming der Psalmen en gewone lofzangen, samen gestelt, en onder den name van *Honinggraat der Psalmdighten*, uitgegeven in 12. te Amsteldam, in den Jare 1686., geheel op noten, met den katechismus en formulieren van enigheidt daar agter aan; en sedert, als aangenaam by de Nederlandtsche kerken, verscheidemalen herdrukt.

Exemplaren van dit werkje zyn 'er ook, in welke de namen der Psalmdighteren, uit welke elke regel ontleent is, agter den zelven op den kant geplaatst zyn, hoedanige exemplaren, naar my eerst berigt was, alleen voor de Intekenaren van dat werkje zouden geschikt geweest zyn. Daar in tegendeel de Heer *G. H. W.*, in zynen brief, te vinden in de Maandelyke Boekzale van April 1740., berigt dat alle exemplaren van den Jare 1686., die byvoeginge zouden heb-

hebben. Dog in een geschreven Naamlyst van alle Psalmdighteren, my nader behandigt door den Heer *H. d. W. Tierings*, zo verre hy die magtig was, vinde ik meldinge van twee onderscheidene drukken, van den Jare 1686.; enen in 8. met, en enen in 12. zonder byvoeginge dier namen.

Dit werkje ondertusschen, hoe zeer de vermaarde *Fr. Halma*, in de voorreden zyner Psalmen, daar ook op moge smalen, als op een kleedt, uit allerleije lappen wanstaltig te samen gestelt, verdient, naar het oogmerk van den opsteller, en de uitvoering, agtervolgens het zelve, beschouwt, onder alle anderen gene geringe plaats; overtreffende zelfs in myn oog velen, die uit hunne zogenaamde eigene dightader, hun werk hebben voortgebragt. daarom ook te regte gekroont met de lofdighten van de voornaamste Dighteren van zynen tydt, als daar waren de Heren *K. Huigens*, *J. Vollenhoven*, *D. Schelte*, en *K. Verlove*; mannen, dien het zeker ook aan geen oordeel ontbrak, maar ogen in 't hoofdt hadden, en wisten wat zy zeiden, buiten alle eigen belang.

ABRAHAM TROMMIUS.

30. Predikant in zyne geboortestadt Groningen, die, by de Nederlandtsche kerk met zyn Konkordansiewerk, enen onsterflyken naam verkregen heeft; en, ter erkentenisse van zyne verdienste, door de Hoogeerwaarde Theologische Faculteit te Groningen, op zyn 82. Jaar, met den titel van *S. S. Theologiæ Doctor* is vereert geworden.

Dees heeft, waarschynlyk onbewust van, of niet voldaan in den arbeidt van *J. Revius*, en *C. van Heule*, ondernomen *ene zagte verbetering der Psalmen van P. Dathenus*, (gelyk de titel luidt) *waar door menigte van stopwoorden weggenomen, de voetmaat der rymen verholpen, en de zin*

verstaanbaarder gemaakt is. Gedrukt te Groningen in 12. in den Jare 1695. met ene Romeinsche letter, geheel op noten; den text op den kant, met den katechismus en formulieren van enigheidt daar agteraan. 't Werkje is gesterkt met de goedkeuringe, en loffelyke advyzen van de Theologische Faculteit, Synodus en Classis van Groningen; en in verzen opgedragen aan den Doorlugtigsten Vorst *Hendrik Kasimir.*

CORNELIS VAN EKE.

31. Gaf de Koninklyke Harpliederen uit, op 150 van elkanderen verschillende zangwyzen, by wege van breedtvoerige uitbreidingen; gedrukt in groot 8., te Amsteldam in den Jare 1698. voor den Autheur. Boven zyn de zangwyzen gestelt, op welke die gezongen konnen worden. Egter schynt my uit de berymde voorreden te blyken, dat de vermaarde Heer *P. Schenk*, muzyk op dit werk gemaakt hebbe; welke zangwyzen mooglyk afzonderlyk gedrukt zyn voor de liefhebbers dier konste. Immers zo laat de Dighter zig horen:

„ En dit is 't werk, daar wy vooral
„ Een nieuw en schoon muzyk opgaven;
„ Muzyk dus uitgevoert door Schenk,

„ Van 't welk dat zig zangkonstenaars
„ Bedienen konnen en vernoegen,
„ Naardien wy 't werk van vaars tot vaars
„ Ook daar bestonden naar te voegen.

„ Maar die de konste niet verstaan,
„ Gewoon slegts liedtsgewys te zingen,
„ Biên wy ze ook zo, daar zonder aan,
„ Als voor haar nodeloze dingen.

W. VAN

W. VAN HAAGT, EN J. VAN DUISBERG.

32 De titel van dit werk luidt dus: *De hondert en vyftig Psalmen Davids in Nederduidtsche zangverzen, oude en nieuwe rymen, begrypende de oude en alle in gebruik zynde Psalmen, van* W. van Haagt *eertydts gerymt; de nieuwe alle buiten gebruik geblevene Psalmen, onlangs van hunne onbekende, op bekende kerkzangen gestelt, en gerymt door* J. van Duisberg. Te Amsteldam gedrukt in den Jare 1689. agter aan zyn gevoegt, de gewone liederen, katechismus, en konfessien der gemeenten van de Augsburgsche konfessie, ten dienste van welken dit werk geschikt is.

De oude en buiten gebruik geblevene Psalmen, ten getale van LXXXV., waren eerst door *J. Duisberg* afzonderlyk uitgegeven in 8., in den Jare 1680., op bekende en gevoegzame zangwyzen gestelt. dog naderhandt de Psalmen van *W. van Haagt*, op hunne plaatse ingelyft, en dus dit tegenwoordig werk uitmakende. 't Geen aangemerkt zy, om zig geen *geheel* Psalmboek van *J. Duisberg*, uit het gemelde werkje te verbeelden, met sommigen, en dus de naamlyst buiten reden te vergroten.

CORNELIS VAN VLEUTEN.

33. Heeft zyne Psalmberyming uitgegeven onder dezen titel: "De Koninklyke Harpzangen, of 150 Psalmen, en „ andere lofzangen, uit alle voorgaande Psalmdighteren uit „ gekeurt, en met behulp van nieuwe rymverzen opge- „ maakt.

Dit werkje is samengestelt alleen uit die Psalmdighteren, die op den zangtrant van Datheen gerymt hebben; en heeft de Dighter, volgens zyne verklaring in de voorreden, getragt: "dat zyn werkje in zig hebbe den volkomen inhoudt,

„ met alle dezelve zinſpelingen, gelykenisſen, bewegingen,
„ verdelingen, kragt en klem, en, zo 't mooglyk is, de
„ bewoordinge, die 't den H. Geest belieft heeft, daar te
„ laten invloeijen; en heeft ten dien einde, uit ſommige
„ dighteren woorden, uit ſommige ſpreekwyzen, en wel
„ gehele regels, en verzen uitgekipt, vrymoedig veran-
„ dert, geſchikt, met behulp van eigene verzen. Een
werkje, dat nevens *Ghyſen* en anderen van die ſoorte, ook
proef houden kan. Het is gedrukt voor den Autheur,
met ene Romeinſche letter, en het eerſte vers op zangno-
ten, in 12., te Amſteldam, in den Jare 1699.

FRANCOIS HALMA.

34 Geboortig van Langerak, in het Stight van Utreght;
vermaardt Boekhandelaar, en als een groot minnaar en ken-
ner van Nederlandtſche taal- en dightkunde uit zyne menig-
vuldige ſchriften, alom bekendt; heeft ook zynen arbeidt
aan Davids Pſalmen te koste gelegt, en die, met de andere
gewone lofzangen, op de zangwyzen en gelyk getal van ver-
zen van Datheen, gedight in keurige tale en poëzye: hoe-
wel, daar de overvloedt van ſtoffe het vorderde, hier en
daar wel een zangvers meer dan Datheen hebbende. 't Is
gedrukt te Amſteldam, in den Jare 1707. geheel op noten,
met den katechismus en formulieren der enigheidt daar ag-
ter, en den text op den kant. Na de opdragt op verzen
aan de Vorſtinne *Amelia*, wordt in de voorreden de noodt-
zaaklykheidt en mooglykheidt aangedrongen, om, voor het
gebrekkig werk van Datheen, een ander en beter Pſalmge-
zang in den openbaren Godtsdienst in te voeren, op het
voorbeeldt van vele andere, zo Gereformeerde, als andere
gemeenten.

Dit

Dit ſtuk is zekerlyk een keurig werk, dat met den besten van alle anderen om den lauwer ſtrydt, geſterkt met vele loffelyke goedkeuringen van de vermaartſte mannen, der *Leidtſche*, *Utrechtſche*, *Franeker*, *Groninger*, en *Harderwykſcher* Hogeſcholen. de vermaarde *J. Vollenhove*, die grootmeeſter der dightkunde, ſchroomt 'er niet van te zeggen in zyn lofdight:

„ Poogt zig hier of daar nog een
„ Boven Halma te verheffen,
„ In 't gezang hem te overtreffen;
„ Ik, tot nog toe, kenne 'er geen.

Dit werk is naderhandt, in den Jare 1717. herdrukt in twee delen in 4., ten gebruike van het orgel, voorzien met muzyk en een *Bas Continuus*, opgeſtelt door den vermaarden Heer *Jacob Richman*, Muzikant aan 't Hof van Hare Hoogh. de Prinſeſſe Weduwe van Oranje en Naſſau.

N. VAN DER MEER, EN M. GARGON, leſt Predikanten te Zutphen en Vliſſingen.

35. By gelegenheidt dat de vermaarde Profeſſor *Salomon van Til*, zyne verklaring over de Pſalmen uitgaf, heeft de Heer *Nikolaas van der Meer* het eerſte boek der Pſalmen, agtervolgens de verklaring van den Profeſſor, met aanwyzinge van den inhoudt, tydt, en ſprekeren, berymt, en agter het werk van den Profeſſor uigegeven in 4., te Dordreght, in den Jare 1695. Dog door den doodt verhindert den Prof. op den voet te volgen, is hy daar in vervangen door den Heer *M. Gargon*, die door enige proeven, in zyn *Nuttig Tydtverdryf*, uitgegeven in den Jare 1686. al getoont hadde dit werk magtig te zyn. Dees heeft dan

op den zelven voet den Prof gevolgt, en het 2. 3. 4. en 5. boek der Pſalmen berymt, en, agter elk ſtuk der verklaringe van den Prof., uitgegeven, te Dordreght, in 4 in den Jare 1699. en 1708. Welk werk in 4. te ſamen gevoegt, dus een volledige Pſalmberyming uitlevert, onderſcheiden van die des Heren *Gargon*, van welke nader in het vervolg zal geſproken worden.

DIRK SMOUT.

36. Heeft in zyne beryminge den gewonen voet gehouden, en zyn werk uitgegeven te Utreght, in den Jare 1710. in 8., met ene Romeinſche letter, zonder zangnoten.

MATTHEUS GARGON.

37. Geboortig van Haarlem, uit Franſche Ouders, eerst ten dienſte der Franſche kerken geſchikt, als Proponent van 't Hoogeerw. Walſche Synodus; dog naderhandt Predikant en Rektor te Vlisſingen, door zyne Godgeleerde ſchriften by de Nederlandtſche gemeenten bekendt, heeft, behalven het bovengemelde, van den grondt opgevat, en ene gehele nieuwe beryming der Pſalmen en gewone lofzangen opgemaakt; en met aanwyzinge van den inhoudt, ſprekeren, beleidt, en het profetisch vertoog, uitgegeven in 12 te Vlisſingen, in den Jare 1711. 't Welk weder herdrukt is te Amſteldam in den Jare 1722. ook in 12., geheel op noten, met den text, agtervolgens de vertaling van den Here Prof. *van Til*; op den kant, en den katechismus daar agter.

DAVIDS PSALMEN.

38. In 't Nederduitsch berymt, gelyk de titel luidt, en uit het opſtel en ondertekening der voorreden, door de op-

zie-

zieners der Doopsgezinde gemeente van Haarlem, blykt, ten dienste dier gemeente geschikt, in onderscheidinge van die der Amsteldamsche, van welke gesproken is op No. 27. Dit werkje kwam uit te Haarlem, in den Jare 1713. en 1733. in 12. en 8. geheel op zangnoten, met den text op den kant, en byvoeginge van enige liederen, dezelve, die men vindt in het werk, op No. 27. gemeldt.

Dit werk is, naar den inhoudt der voorreden, *zonder aanzien van gezintheidt*, *uit allen*, *van welken het nadrukken vrystondt*, *te samen gestelt*, niet als *H. Ghysen*, en *van Vleuten* in de berymminge uit elken Dighter iets ontlenende; maar gehele Psalmen, die hun de beste schenen in berymminge, uit anderen overnemende, nogtans met enige veranderinge en verbeteringe daar het nodig scheen. het is berymt op den trant van Datheen, dog zonder bepalinge aan het juist getal van zangverzen, die door de uitbreidinge op vele plaatsen veel meerder zyn, dan by hem.

Dit opstel is wel een fraay werk op zig zelven, en met veel oordeel dus te samen gestelt: dog of het beantwoorde aan het voorgeven, dat het *uit allen samen gestelt* is, uit welken het nadrukken vrystondt, mag men afnemen: wyl uit *Kamphuizen* alleen tagtig, en uit *J. Oudaan* ('t Amsteldamsche No. 27.) eenenvyftig woordelyk overgenomen zyn; voorts uit *J. Westerbaan* negen; uit *Gargon* twee; uit *Halma* één; uit *Vondel* één. uit *Hooft* één; uit *Six van Chandelier* één. gelyk ook één berymt is door *Rooleeuw*, en één door *Galenus Abrahams de Haan*. 't welk schoon het den opstelleren vrystonde, zoude men 'er mooglyk, met geen mindere gevoeglykheidt den overigen kleensten helft uit *Kamphuizen* konnen hebben bygevoegt. Dus hadde 't met meerder regt onder den name van *Kamphuizens verbeterde Psalmen*, dan als een nieuw werk, en keur uit allen, mogeen

gen doorgaan: gelyk dus *Revius*, *van Heulen*, en *Trommius*, ontrendt *Datheen* gedaan hebben.

Dit werkje is het zelve waarſchynlyk, dat in de voorreden van *J. van Belles* Pſalmen gemeldt wordt, onder den titel van *Opregte Pſalmberyminge uit verſcheide Berymeren te ſamen gevoegt*, *by de Waterlandtſche Doopsgezinden te Haarlem gebruikt*; daar hy zegt, dat alle de zangverzen van dat Pſalmboek uitlopen, op het getal van 1706., dat juist met de zangverzen van dit werk overeenkomt. Dit verzekert my ook nader de ondertekening van den druk van 1756., *door de dienaren van de verenigde Vlaamſche en Waterlandtſche Doopsgezinde gemeente te Haarlem*; 't geen alleen maar aangemerkt zy, om zig van deze *twederleije beryмingen*, geen twee onderſcheidene Pſalmberymingen te verbeelden, en de naamlyst tegens reden te vergroten.

Dit werk zedert by vele Mennonitiſche gemeenten aangenomen, begonden exemplaren te ontbreken, en is men bedagt geworden op enen herdruk; by welke gelegenheidt ook ene verbetering van 't zelve bevordert is, en de zorg daar van aanbevolen aan den Heer *Adriaan Spinneker*, enen fraaijen dighter, door verſcheidene dightwerken bekendt; die dat volvoert heeft met enige veranderinge, en, hoewel op weinige plaatſen, enige Pſalmen uit andere dighteren overnemende, of van zyne eigene dightkunst daar in voegende, 't welk hy voor zynen doodt volbragt heeft; 't geen my (de titel of voorreden daar niets van meldende) van goede handt uit Haarlem berigt is. Dus kwam de derde druk te voorſchyn in groot 12. in den Jare 1756.

Mr. PIETER DE GROOT.

39. Zoon van den groten *Hugo de Groot*, Penſionaris der

der Stadt Rotterdam, en Gezant van wegens dezen Staat aan het Hof van Vrankryk, in dien noodtlottigen tydt van den Jare 1672., en in dien post het voorwerp van den algemenen haat des volks.

Dees heeft een ſchone uitbreiding gemaakt over de Pſalmen en lofzangen, op andere dan de gewone zangwyzen; welke lang na zynen doodt in het light gebragt is, door den taalkundigen Heer *Kornelis van Arkel*, Remonſtrantsch Predikant te Rotterdam, in 4. gedrukt in den Jare 1724. Dit werk is berymt op enen vryen trant, en vele Pſalmen gedight met toepaſsinge van den Dighter op zig zelven, en zynen eigen ſtaat, in welken die grote Staatsman zig, naar gelegenheidt op dien tydt bevondt. Agteraan is gevoegt een gebedt, en een vers op de geboorte van Jeſus Christus.

LIEUE TELIM, *dat is* LOVINGEN GODES OF LOFZANGEN VAN DAVID.

40. Gedrukt te Amſteldam, by *Gerhardus van Blommen*, in den Jare 1725., zonder name van den maker of jaar des druks, en gedrukt op kosten van den Autheur, die, volgens mondeling berigt van den Heer *Iſ. Le Long* aan den Heer G. H. W., de Heer *Bartholomeus Peſſer*, Roomsch Priester te Aalsmeer, was. Hier agter is een twede deel gevoegt, onder den titel van *Lieue*: en is het werk gedrukt in 8.

Dusverre worde ik berigt van gemelden Heer G. H. W., in zynen brief, in de Boekzale van April, des Jaars 1740.

Dog nader vernemende naar het werk zelf, om het magtig te worden, berigte my de vermaarde Boekhandelaar, de Heer *Wor*, dat van den druk van dit werk, naar allen ſchyn, gene of weinige exemplaren overig zyn; naardien de Druk-

ker, kort voor zynen doodt, die al kort na den Jare 1725. voorviel, en wanneer hy nog genoegzaam alle de exemplaren onder zig hadde, brandt op zynen zolder kreeg, die alles verteerde.

JAN VAN BELLE.

41. Heeft ene Psalmberyming uitgegeven onder den titel van: "*Davids Psalmen, volgens der Hoog Mog. Heren Staten Bibeltext, op nieuw in volle verzen en korter dan „ ooit berymt; verders op de gewone zangwyzen, en tot gebruik der leerlingen, die op instrumenten spelen op den G „ sleutel daar by gezet; benevens alle de gebeden en lofzangen, enz., in de Christelyke Kerke gebruiklyk, op byzon- „ dere Psalmwyzen daar bygestelt*"; gedrukt te Haarlem, in den Jare 1733., in 4. Waar uit dan het gansche beloop van dit werk blykt.

Een werk zo zin- en zaakryk, als 't in zuivere tale- en digtkunde uitgevoert is, gesterkt met de goedtkeuringe van de Eerw. Classis van Haarlem.

Dees *J. van Belle* (naar my van goede handt, uit Haarlem berigt is) was in zyn leven Schoolmeester te Haarlem, van Mennonitische afkomste; maar naderhandt overgegaan tot de gemeente der Remonstranten, daar hy zyne bejaarde Dogter heeft laten dopen, alleen, naar hy voorgaf, om dat de leraren dier gemeente, zig meer dan in enige andere, toeleiden op het spreken van goedt en zuiver Nederduitsch: 't geen hy zelf ook in een openbaar gedight, niet duisterlyk zoude te kennen gegeven hebben. Zo vierig een minnaar was hy van de Nederduitsche tale; maar onverschilliger in het stuk van den godtsdienst, als gewoon te zeggen: dat alle die onderscheidene gezintheden der Protestanten, maar voor zo vele uitterlyke formen van godtsdienst te houden waren.

Waar-

Waarom hy dan ook zyne Pſalmen des te gemaklyker, aan de Eerw. Clasſis van Haarlem, ter goedtkeuring heeft aangeboden, om dezelve des te beter overal enen gemenen ingang te doen vinden.

PIETER VAN GUNST.

42. Heeft in zyne Pſalmberymingen de zangwyzen van Datheen behouden; en zoveel mooglyk was, zig aan de woorden der Nederlandtſche overzettinge gebonden, waar in hy al gelukkig ſlaagt. Het werk is gedrukt geheel op zangnoten, met den katechismus daar agter, en den text op den kant, het kwam te Amſteldam en Utreght uit in den Jare 1736. in 8.

CHRISTOFFEL BEUDEKER.

43. Amſteldammer, heeft op nieuw de 150 Pſalmen berymt, op den trant by de gemeente der Augsburgſche konfesſie gebruiklyk; benevens een getal van 190 lofzangen en geestlyke liederen, uit het Hoogduitsch vertaalt. 't Werk is gedrukt in 8. te Amſteldam, in den Jare 1739., met het eerſte vers op zangnoten. Een fraay werk, met enen zuiveren ſtyl uitgevoert. Jammer is 't dat in zo fraay een werk, die wanſtal der beryminge van *ey* op *y* algemeen zy. een klip trouwens, aan welke vele Hollanders, door de gelykluidende uitſprake misleidt, zig veeltydts ſtoten. Dit werk is ten tweedemale, overzien en verbetert, gedrukt in 8. te Amſteldam, in den Jare 1750.

FREDRIK DUIM.

44. Amſteldammer, en litmaat der Hervormde kerke,

heeft Davids Pſalmen berymt, naar het rigtig taalbeſtel van de nieuwe overzettinge des Bybels, gelyk de titel meldt; en (naar den inhoudt der voorreden) was 's mans toeleg bepaaldelyk by het woordtlyke van den text te blyven, zoveel de rymkunde toeliet; behoudens den vollen zin, om dien verſtaanbaar uit te drukken. Dog bemerkende dat het by den genen, die zyne, benevens de gewone Pſalmen, in de kerke zouden willen zingen, verwerring veroorzaken zoude; werdt hy te rade, even zo vele verzen te maken, als in de gewone Pſalmen van Datheen zyn: en de zodanige, die buiten den text zyn, met een linie af te ſcheiden.

Gelyk dit nu in vele Pſalmen al verſcheiden verzen verſchilt, zo is dat overig getal niet dan eigene vinding, en voortbrengzels van 's mans eigen geest; en zal derhalven hy, die in deze zyne Pſalmen, nevens Datheen, het zelve vers in getale zal moeten zingen, niet den berymden text van David, maar dezes Digters eigene gedagten, en dus een enkel menſchelyk gezang zingen. Vergelykt, ten voorbeelde *Pſalm II.* 6, 7. in Datheens en dit Pſalmboek; daar Davids woorden in het lestgemelde, al met den helft van 't 5. vers eindigen: en dus zal men niet Davids, maar dezes Dighters woorden zingen.

Dit werk is gedrukt te Amſteldam, in 't Jaar 1747., met een Romeinſche letter, geheel op zangnoten, met byvoeginge van de gewone lofzangen.

Des Dighters leven, was vry merkwaardig, en niet dan ene aaneenſchakeling van medelydenswaardige rampen, van zyne jeugdt aan, tot zynen hogen ouderdom toe; 't geen hem alles ter handt dede nemen van tydt tot tydt, ten oorber van een lastig huisgezin met twaalf kinderen; en hem, onder anderen ook, na 't ſchuijermaken, en lettergieten, op 't toneel van den Amſteldamſchen ſchouwburg bragt, naar 's mans

's mans eigen getuignis, in een gedight, gemaakt op zyne gouden bruiloft, in den Jare 1743.; daar hy alle zyne lotgevallen niet onhebbelyk opzingt, en, onder anderen zig dus laat horen:

't Toneel was toen te vol van brave Toneellisten;
't Was voor aankwekeling alleen slegts tydt verkwisten.
'k Heb egter, en ook Sluis, één rondt jaar uitgespeelt
Voor vyftien stuivers 't spel; dit hebbe my verveelt:
Te meer, wanneer ik sprak van opslag; 'k moest toen horen:
Myn gaven kwamen niet te klaar nog door te boren,
't Was nog te vroeg, men mogt niet spillen 't armen geldt.
'k Wierdt moeiëlyk, en zeide, is 't hier dus slegt gestelt,
'k Bedank de Heren dan voor hun genegenheden,
Ik zal 't toneel, voor zulk een loon, niet meer betreden.
'k Zag van den Schouwburg af, en hing den mantel om,
Om mede een lidt te zyn in 't gildt van 't Bidderdom.
Dit lukte taamlyk wel. 'k Bediende bruiloftsmalen,
Ik schreef gedighten, en ik lietze my betalen.
Dus hadde ik van het ene of 't ander althans werk,
En, om het voordeel, maakte ik my in 't ambagt sterk.

Dus nu in dit ambagt gesterkt, heeft hy dit werk, 't geen hy in vroegere jaren al ondernomen hadde, en t'elkens, als 'er aan wanhopende, laten liggen, na ryp overleg weder, met een rustig voornemen, opgevat, en in zyne hoge jaren ten einde gebragt. Dog hoeveel de Dighter zig ook der oeffeninge in de dightkunde moge bevlytigt hebben, is die zyner Nederlandtsche moedersprake by hem niet ter herte genomen. Immers dit werkje geeft de minste blyken niet van zyne kundigheidt in de eerste grondtbeginselen derzelve; ten minste doorgaans wordt tegens dezelve gezondigt.

NAAMLYST

DER GENEN, DIE VERKEERDELYK OP DE ROL DER PSALMDIGHTEREN GEBRAGT, MAAR BEVONDEN ZYN TOT DEZELVE NIET TE BEHOREN: GELYK OOK DEZULKE, DIE GESCHREVEN, DOG NIMMER GEDRUKT ZYN.

BAKKER.

Dit zyn de Pſalmen van Datheen, niet van Bakker berymt, maar voorzien met twee ſtemmen, en enen Bas Continuus; in duodecimo.

FRANÇOIS VAN BERGEN, (gezegt MONTANUS.)

Heeft, naar men my verzekert heeft by zyne Familie, in geſchrifte nagelaten ene beryming der Pſalmen, in welke het ſlotwoordt in elken regel het zelfde was, dat by Datheen gevonden werdt; met oogmerk om onder het zingen der zelve, nevens Datheens, in de gemeente, door onderſcheidenen ſlotklank in elken regel niet te ſtoten, maar met den zelven klank te eindigen. Dog niet tegenſtaande alle aangewende moeite, heeft het my nooit mogen gebeuren, dat ſtukje onder het oog te krygen. En genomen het ware 'er, kon-

konnen egter ongedrukte (hoedanige 'er mooglyk hier en daar, meerder ſchuilen) tot deze rolle niet gebragt worden.

PSALTER VAN BONAVONTURA.

Is een Roomsch boekje, in 't welk alle de Pſalmen en ſpreekmanieren daar in voorkomende, in plaatſe van den groten Godt, op ene Godtslasterlyke wys de Maagd Maria worden toegeëigent.

ACRONIUS VAN BUMA.

Dees heeft in zyne gedighten, in 't Jaar 1687., in 8. uitgekomen, van bl. 70—93. wel enige Pſalmen berymt, dog van ene algemene beryminge der Pſalmen door hem is my niets gebleken. En zodanige zyn 'er ook zeer vele Dighters, die daarom tot deze rolle niet behoren.

JAN CAMPENSIS.

De Pſalter van dezen is geen Pſalmberyming, maar ene vertaling der Pſalmen, *naar der Hebreeuwſche waarheidt verklaardt gemaakt*, gelyk de titel van dit werkje luidt, dat in kleen 8. uitkwam in den Jare 1537.

MANTEAU VAN DALEM.

Dit werk is geen Pſalmberyming, maar beryming van de voornaamſte Bibelſtoffen uit de boeken van het O. en N. Testament, op den zang der Pſalmwyzen, onder den titel van *Pſalmen des O. en N. Testaments.*

VAN

VAN ELTEN.

Dit werk, ſchoon den titel van *Davids Harp* voerende, is geen Pſalmberyming, maar een Praktikaal geſchrift over enige Pſalmen.

CLAUDE GAUDIMEL *of* GONDIMEL, gelyk anderen lezen.

Heeft niet de Pſalmen, veel min in het Nederlandtsch gedigt, maar de zangwyzen op de Franſche Pſalmen van *Marot* en *Beza* geſtelt, die ook nog in de Nederlandtſche kerke gezongen worden. Hy is in den berugten moordt van Parys, met zo vele andere Protestanten omgekomen.

JOHANNES GEROBULUS *of* OUDTRAADT.

Heeft geſchreven, *Paraphraſis Pſalmorum*, van *Theodorus Beza* vertaalt, volgens het berigt van *J. Revius*, in zyn *Daventria*, *illuſt* pag 415., zo als de Heer *K. Burman* getuigt in zyn *Traj. Erud.* pag. 102. en 103.

De titel van dit werk luidt (volgens 't berigt van den Here *Iſ. Le Long*, Hiſt. der N. B., op bladtz. 770.) dus:

De CL. Pſalmen Davids, met ſchone ſummarien. Item met de paraphraſe van *Theodorus Beza*, textgewyze geſtelt, tusſchen de *oude gemeine* en de *nieuwe overzettinge van Philippus Marnix van St. Aldegonde*, naar der Hebr. waarheidt. Mitsgaders de gebeden *Petri Martyris*. Wyders XIV. andere ſchriftuurlyke lofzangen, met ſummarien, enz. als voren uit het Latyn vertaalt, door *Johannes Gerobulus*, Predikant te Utreght. Leiden by *Hendrik Lodewyks*, voor *Laurens Jakobs*, anno 1596., in quarto.

Dus behoort dan dit werk niet tot de Naamrol der Pſalmdighteren.

GODT-

GODTLYKE HARPZANGEN.

Gedrukt te Luik, in 't Jaar 1722., zyn niet anders dan eene enkele vertaling der Psalmen in onrym.

CLAUDE LE JEUNE.

Heeft de CL. Psalmen in Muzyk gebragt op vier en vyf stemmen, behelzende dit werkje niet anders dan het eerste zangvers van Datheens Psalmen.

AMBROZIUS LOBWASSER.

Dit is geen Nederlandtsche, maar Hoogduitsche Psalmberyming, thans in de Hoogduitsche gemeenten in gebruik.

PSALMEN VAN MELISSO.

Gemeldt op den Catalogus van *Fr. Gomarus*, bl. 78., gedrukt in 12., in 't Jaar 1572. Dit werk is, naar allen schyn, in 't Hoogduitsch, en 't zelfde van 't welk *S. Omius* spreekt, Prakt. der Godtgel., 1. deel, bladtz. 560.; *in Hoogduitsche* (verzen) heeftze (de Psalmen) *naar de Fransche melodie* PAULUS MELISSUS *overgebragt.*

DAVID MONTANUS.

Van wien in de voorreden gewaagt wordt, bladtz. 10., vergeleken met de aantekeninge op bladtz. 35. van 't werk zelf.

En zulke zullen waarschynlyk hier of daar nog wel meerdere schuilen, die, als buiten druk, tot deze Naamlyst niet konnen gebragt worden.

HENDRIK PHILIPS.

Dit werk in 16. gedrukt, in 't Jaar 1588., ſtaat gemeldt op de Catalogus van den Here *Philips van Marnix, Heer van St. Aldegonde.*

Dog hier van is my tot nog toe niets voorgekomen, 't geen ik met zekerheidt zoude konnen berigten.

PSALMEN OP RYM.

Gedrukt te Woerden in 12., in 't Jaar 1589., mooglyk de Pſalmen van Datheen. Dog wete ik met zekerheidt niets te bepalen.

PSALMEN IN NEDERDUITSCHE VERZEN, ZANGSGEWYZE.

Gedrukt te Antwerpen in 8., in 't Jaar 1580. Naar allen ſchyn is dit de eerſte druk van PH. VAN MARNIX Pſalmen, die te dier plaatſe, en in den zelve Jare te voorſchyn kwam, gelyk op 't art. van MARNIX, bladtz. 177., aangemerkt is.

DUITSCHE PSALTER.

Gedrukt te Delf, in 't Jaar 1498. Dit is waarſchynlyk het werkje van 't welk *Iſ. Le Long* gewaagt, in zyn onwaardeerbaar werk, de Boekzaal der Nederduitſche Bibels, bladtz. 376. DUITSCHE PSALTER, *op ieder Pſalm een titel, die de kragt en deugden des Pſalms verklaart, geprent te Delf, by* HENDRIK ECKERT VAN HOMBURG, in 't Jaar 1498, in 8. 't geen dan, naar allen ſchyn, maar ene enkele vertaling der Pſalmen in ondight is, als men uit het

cog-

oogmerk en inhoudt van des Heren *Le Longs* werk besluiten mag.

JOHANNES REUCHLINUS.

Schoon op deze rolle der Psalmdighteren gebragt, heeft nooit Davids Psalmen gedight. de misslag ontslaat hier uit: agter de Psalmen van JAN CAMPENSIS, (hier voren bl. 207 gemeldt,) is gedrukt J. ATHANASIUS tot MARCELLINUS over het boek der Psalmen, uit het Grieksch vertaalt door JOH. REUCHLINUS. In zekeren druk van dat werkje van *Jan Campensis* Psalmen, staat op den titel het woordt *Psalter*, en na enige volgende regelen de naam van *Joh. Reuchlinus*, ook in enen afzonderlyken regel; waar uit, met het eerste opslag, zonder den ganschen titel in te zien, gelezen is, *de Psalter Joh. Reuchlinus*, en dus op enen Catalogus opgetekent door iemandt, des onkundig, op de Naamlyst der Psalmdighteren overgebragt, en van anderen daar voor aangezien.

FRANCOIS TURCQ.

In zyn leven Predikant te Bergen op Zoom, heeft ook alle de Psalmen van David en de gewone lofzangen gedight. gelyk my dezelve ook door zynen zoon *Johan Nikolaas Turcq*, mede in zyn leven Predikant te dier plaatse, zyn vertoont; en ik ook, nevens wylen mynen Amptgenoot, in de gemeente van Steenbergen, *Jak. Pyll van Velsen*, ter overzieninge van dat werkje, by de Eerw. klasse van Tholen en Bergen ben aangestelt. Dog myns wetens is dat werkje nooit in druk gekomen, en behoort dus tot deze Naamrol niet.

ARTUS VELTEN.

Predikant in de Lutherſche gemeente te Amſteldam, heeft ook alle de Pſalmen van David berymt, ten dienſte der gemeente van de Augsburgſche konfesſie, naar het berigt dat *J. van Duisberg* daar van geeft; in de voorreden van zyne op nieuws berymde LXXXV Pſalmen; te Amſteldam 1680. gedrukt en uitgegeven.

„ Alle de Pſalmen zyn van nieuws berymt, door *Artus*
„ *Velten*, dog, op zeer weinige na, alle op hare oude
„ zangwyzen; die dog niet half by de gemeenten bekendt
„ zyn; en dierhalven, indien die al gedrukt waren, ook
„ voor de helft tot haren dienſte niet zoude konnen ſtrek-
„ ken.

Dog deze nooit (myns wetens) door den druk gemeen gemaakt, konnen ook tot de verzameling der Pſalmdigteren niet gebragt worden.

S. VOMELIUS.

Dit werkje is gedrukt te Leeuwaarden, in 12., in den Jare 1689.; en behelst niets anders dan de CL Pſalmen naar onze overzetting in onrym, met bygevoegde gebeden by elken Pſalm: en behoort dus ook tot deze Naamlyst niet.

MATTIAS WESTHUISEN.

Middelburger, Med. Doct., heeft alleenlyk ene uitbreidinge gemaakt over 100 Pſalmen: Zie des Heren *P. de la Ruë*, Geletterd Zeelandt, bladtz. 109. Weshalven ook dit, als geen volledige berymminge van alle Pſalmen zynde, tot deze Naamlyst niet behoort.

Mr. TJAART ZONNEMA.

Heeft maar enige Pſalmen uitgegeven onder den titel van *Bazuin Geklank*, vervattende enige uitgelezene Pſalmen van David, lof- en feestgezangen, en geestlyke liederen; gedrukt te Amſteldam, in 't Jaar 1705. en behoort dan ook tot de Naamlyst der Pſalmdighteren niet.

Dit is al wat my ooit is voorgekomen. 't Geen men voorts op Catalogen zoude mogen ontmoeten, onder den titel van dezes of genes *Pſalter*, *Pſalmen*, of *Harpzangen van David*, of diergelyke benamingen meer; en men voor *berymingen* van de Pſalmen zoude mogen aanzien, zal men nader konnen onderzoeken in het meergemelde Bibelwerk van den Heer *Iſ. Le Long*: daar men van bladtz. 863—893. een naauwkeurig register vindt van alle Nederduitſche Bibels, en byzondere Bibelboeken, onder allerleije gezintheden van het Christendom, uitgegeven, en gedrukt, ſedert den Jare 1477. tot 1732. daar men wel haast, op de bladtz. naar welke men in 't werk zelf gewezen wordt, berigt van zo een werk vinden zal, en ontdekken, dat het gene *beryming*, maar alleen in enkele vertaling der Pſalmen is ondight zy.

E I N D E.

D R U K F O U T E N.

Bladtz.	Reg.	Staat	Lees
IN DE VOORR.			
8	18	*dergelyk*	*deeglyk*
IN 'T WERK.			
3	11	werden	wierden
7	22	ieverigen	yverigen
8	31	doorſtryke	doorſtrykt
11	4	vereist	vereischt
17	1	dit	in
29	9	ander	andere
—	3	letſte	leste
39	19	BEUDIKER	BEUDEKER
—	31	allen	alle
49	11	;	, DUIM;
46	15	kerkgebruik	kerkgezang
53	5	*vrezen*	*vreze*
56	13	*ſtrang*	*ſtreng*
69	11	ook	ook op
75	5	*een niet*	*niet een*
85	21	*ſtyf*	*lyf*
87	18	de	die
128	2	beklaaglyke	beklaaglyken
161	18	*En*	*Een*
170	22	der	den
183	31	16	12
191	9	de A. B	de order van 't A. B.
—	15	voorrede	voorreden
200	14	*berymingen*	*benamingen*

BESCHEIDEN ANTWOORD
VAN
ANDREAS ANDRIESSEN,
PREDIKANT TE VERE;
OP HET BESCHEIDEN NAAUWKEURIG ONDERZOEK
ZYNER
AANMERKINGEN
OP DE PSALMBERYMINGEN VAN
PETRUS DATHENUS:
TE VINDEN IN DE
MAANDELYKSCHE BYDRAGEN
VAN GRAS- EN LENTE-MAAND
DES JAARS 1759.

Te MIDDELBURG, gedrukt by
LOUIS TAILLEFERT, DAVIDSZ.
BOEKVERKOOPER.

MYN HEER!

Het Werkje van UEd., der zogenaamde Maandelykſche Bydragen ingelyfd, in 't welk UEd. myne Aanmerkingen op Datheens Psalmberymingen ter naauwkeuriger Onderzoekinge neemt, hebbe ik met allen aandagt en opmerkinge gelezen. Ik vinde 't zelve doorzaaid met fraaije aanmerkingen, die niet anders dan den Taalkundigen aangenaam konnen en moeten zyn, en my ook in 't byzonder welgevallen; wyl ik in dezelve, op ſommige plaatſen, myne gisſingen geſterkt, myne gezegdens bekragtigd, myne misvattingen aangetoond vinde, en UEd. in 't wezen der zake, dat Datheen, vol leemtens, in den *tegenwoordigen tyd* onverſtaanbaar, en deswegens de Psalmverandering ten hoogſten te wenſchen zy, met my volkomen eens.

Hier uit zal UEd. wel konnen beſluiten, dat ik UEd. Aanmerkingen niet euvel opneme, als daarin niets vindende, dan 't geen ik zelf in de voorreden van myn werkje gewenscht en verzogt hadde; te meer, dewyl dezelve, ten mynen opzigte, zonder bytend zout voorgeſteld worden, en ik mynen Naam in dezelve met geene onëre gemeld vinde.

En zo durve ik dan wel vermoeden, dat UEd. dit niet ten ergſten duiden zal, wanneer ik, als wel in alles door UEd. niet overtuigd, ook enige bedenkingen zal voordragen, met alle vriendelyke beſcheidenheid: Niet om in enen naderen penneſtryd te komen, van welken ik enen natuurlyken afkeer hebbe, en dien ik oordele dat den arbeid van brave lieden, ten nutte van het Gemeen beſteed, hoedanig ik die Bydragen houde, ganſch

onaangenaam make, en dezelve zulks niet verdienen, wanneer zy in hun onderzoek en beoordelen van de ſchriften van anderen, binnen de palen van beſcheidenheid blyven.

Ik zal in het voorſtel van myne nadere bedenkingen UEd. niet op den voet van bladzyde tot bladzyde volgen, maar alles onder enige hoofdzakelykheden te ſamen trekken, de byzonderheden, door UEd. gansch werkje verſpreid, daaraan onderſchikken, en daarop myn tegenzeggen inbrengen.

Hier omtrend wenſche ik vooraf *in 't algemeen* aangemerkt te hebben, dat myne berispingen van Datheen, aangaande zyne wantale en onverſtaanbaarheid *niet op zig zelfs* moeten beſchouwd worden, maar met opzigte *op den tegenwoordigen tyd*, in welken hy thans ten dienſte der Kerke is; naar welken hy, ſchoon ten zynen tyde wel en verſtaanbaar ſprekende, thans laf en onverſtaanbaar, en ten enemale onnut geworden is: Gelyk ik hem ook, naar UEd. eigene bekentenisſe, op vele plaatſen verdedige en verſtaanbaar make, uit de betekenisſe der woorden, *ten zynen tyde* in gebruik, maar *nu*, naar UEd. eigen zeggen, verouderd en onverſtaanbaar geworden.

'tGeen UEd. dan, tegens de berispingen van Datheen, zo in Datheniana, als myn Werkjen, inbrengt, komt wezentlyk op het volgende uit: waarop ik (latende de Datheniana voor zig zelfs ſpreken) myn tegenzeggen inbrenge.

I. "Dat vele dingen, uit onkunde van de Oude Nederduitſche Tale en derzelver Analogie, onbedrevenheid in de ſchryvers van dien tyd, als kwalyk ge-

„ zegd, berispt worden, en als ſtop- en lap-woor-
„ den opgegeven, het geen waarlyk *wel* en *ſierlyk* ge-
„ zegd is, als overeenkomſtig met de tale welke men
„ *in dien tyd* ſprak; 't geen met getuignisſen uit ſchry-
„ veren van dien tyd, door U Ed. geſtaafd en beves-
„ tigd wordt, is de voorname hoofdklagt.

Dit erkenne ik zelf, en is, als boven gezegd is, van my zelven ook aangetoond aan anderen, die Datheen in die dingen verkeerdelyk beoordeelden.

Dog zette ik desniettegenſtaande myn oor voor onderregtinge zo verre open, dat ik, op U Ed. aanwyzinge, nu wel zie, dat ſommige woorden, 't zy werk- of zelfſtandige, ene betekenis en gebruik hadden *in zynen tyd*, die my, als onbekend, berispelyk voorkwamen; als b. v. de werkwoorden *ſchrikken*, *voorderen*, *toekomen*, *vergaan*, *berouwen*, *verdwynen*, *ſluimen*, enz: Gelyk ook zelfſtandige naam- en byvoegelyke woorden, als: *boosdaders*, *ſtikken*, *alleine*, *hellig*, *nakomers*, *duïst*, *ongezonden*, *hopening*, enz: En de uitgang van de *Adverbia* in *likken*; ook het woordeken *de* geplaatst voor *ſommigen*: *de ſommigen*, enz. Maar ſchoon dezelve met voorbeelden bevestigd worden, zullen nogtans U Ed. in deze U Ed. aanmerkingen zelfs, en de Heer *B. Huidecoper* die afkeuren, *als heden* buiten alle gebruik, en den Nederduitſche oren ten enemaal ongewoon en onverſtaanbaar. En dit is, 't geen ik eigentlyk bedoele.

Hier by kan nog in bedenking komen, of ook wel *alles*, wat uit Schryveren *van dien tyd* bygebragt wordt, juist altoos voor goed en taalrigtig te houden zy? Als wel te vermoeden zynde, dat, gelyk heden onder ons, alle die de pen voeren, juist niet wel en

taalrigtig ſpreken, 't ook toen zo al zal geweest hebben; en by velen, 't zy Rhetorykers of anderen, niet meer taalrigtig zal geſproken zyn, dan by velen onder ons: daarmen Dighters van name zelfs onder de Nederlanders vindt, die niet min dan taalrigtig ſpreken; en ook nog in ſteden en ten platten lande vele Rhetorykers overgebleven zyn, die zig op hunne wyze, in het beantwoorden van opgegevene vragen, oeffenen, maar dien de gronden der Nederlandſche tale ten enemale onbekend zyn: Zouden ook dezen, als in dezen verlighten tyd, onder zo vele brave geesten geleefd hebbende, ook na 200 of 300 jaren, als taalrigtig en voorbeelden van ſierlyke netheid van dezen tyd, aangehaald konnen worden? Niet dat ik, dus ſprekende, het gezag der Ouden in twyffel trekke! Neen! dat erkenne ik, wanneer *velen eenparig* ſpreken, en moeten de taalgronden uit dezelve zekerlyk gehaald worden: maar juist niet uit allen, die toen ſchreven, wanneer ſlegts weinige voorbeelden, en wel uit Schryveren van genen name, in dien tyd worden bygebragt; dan heeft het by my dien klem niet, al zo min, dan dat men het taalrigtige uit Jan Vos wilde halen, om dat hy in den tyd van Vondel geleeft en geſchreven heeft, met andere voortreffelyke Taalbouwers van dien tyd; en ondertusſchen, hoe groot een Dighter, die veel van de Nature hadt, ene taal ſpreekt, daar een regtſchapen Nederlander van walgen moet. Eén voorbeeld dan, hier en daar by gebragt, overtuigt my juist niet zo zeer, maar wel een gehele reeks, en wel van eenparige ſchryveren, van welke zig de Heer *B. Huidecoper* tot volle overtuiginge, bedient in zyne Proeve van Taal-

Taal- en Dightkunde: een Werk dat de eeuwen verduren zal.

II. "Uit gelegde gronden befluit UEd. bl. 67, dat
„ men alles wat ons in Datheen onheblyk voorkomt,
„ eer wy het veroordelen, naauwkeuriglyk te onder-
„ zoeken hebbe, of het ook te *verfchonen* en te *plooi-*
„ *jen* zy.

Goed, myn Heer! maar ik verzekere my, dat, hoe men *vele* plaatfen verfchonen en plooijen wille, naar 't gebruik der woorden in den tyd van Datheen zelven, 'er egter aan vele dingen gene mouwen te ftellen zullen zyn, maar dezelve onverftaanbare wantaal blyven zullen!

UEd. kundigheid en aangewende vlyt ten dien einde, kan my nog in gene betere gedagten, op *vele* plaatfen, brengen: Ik zal enige weinige, onder UEd. welnemen, ten voorbeelde bybrengen:

Bladz. 79. Psalm XVII. 5. *zy zyn zeer vet*, NIET OM VERSTRANGEN. Dit betuigde ik niet te verftaan: Ik ben ook nog niet wyzer door UEd. onderrigting geworden. Dat *ftrang*, *ftreng*, zo veel betekene als *arctus*; 't woord *ver* ene vermeerderende kragt hebbe, en dus *verftrangen* zo veel betekenen kan als *arctisfimé conftringere*, begrype ik zeer wel; maar niet dat dit op *vet* zyn plooije: Zo dat, *zy zyn zeer vet niet omverftrangen*, zo veel zou zeggen als: *zy zyn zo vet dat zy'er niet meer door benaauwd konnen worden als* (dan) *zy worden.* Dit fchynt my wat verre gezogt. Dien zin zoude ik konnen lyden op andere plaatfen; b. v. Psalm. LXXVIII. 31. daar van 't *vervolgen* te vuur en te zwaarde, en Psalm LXXXIX. 19. daar van *den dood* gefproken wordt. Dog

wie

wie is *door vet zyn* zo benaauwd, niet *omverſtrangen*; door *hoogmoedig* en *opgeblazen* zyn, gelyk 't hier voorkomt? Men zegt wel ja *hy verſtikt byna in zyn vet.* maar dien zin kan 't hier myns oordeels niet hebben. Onze Overzetting (op welke UEd. zig hier beroept) heeft niet *zy zyn* zeer vet, maar *zy beſluiten zig* met hun *vette.* 't *Beſluiten*, ſchynt UEd. hier in den zin van *arctare*, *arctisſimé*, *conſtringere*, te begunſtigen; maar de woorden wel ingezien, doet het in der daad niet, en waarom tog niet, vraagt UEd. light? hierom:

1. Zy *beſluiten zig zelfs* met hun vet: wie kan zig natuurlyker wyze verbeelden, dat iemand dat zig zelven doen, en doen zou om te *verſtrangen* zo hooglyk benaauwd te worden?

2. Daar en boven zeggen onze Taalsmannen niet met hun *vet*, maar *vette*; 't geen hier zinbeeldig voor 't goede, den rykdom, overvloed en wellust des levens genomen wordt, gelyk men in dien zin van *'t vette* der aarde ſpreekt.

3. Leidt nu het *beſluiten van zig* zelfs daar mede ons tot het denkbeeld van *benaauwen*? neen! wat dan? Ik voor my, kan 'er genen anderen, dan dezen natuurlyken zin in vinden: dat zy, op hun goed, rykdom, magt en voorſpoed, enz. dermaten vertrouwen, dat zy wel daarmede zig *als beſluiten*, " als in ene vaste *beſlotene* en
„ verzekerde plaatſe, daar zy zig veilig en zeker agten;
„ zo dat zy niet veiliger konnen zyn, als of zy van God
„ nog menſche, daarin zoude konnen verſtoord of uit
„ verſtoten worden. Deze zin is niet gezogt of gewrongen, maar zal ons van zelfs in de hand vallen, door vergelyking van gelykluidende plaatſen in derzelve ſamenhang

hang met onze woorden: als daar zyn, Job XV. 27. in verband met vs. 25, 26. Psalm LXXIII. 7. in verband met vs. 4—6. en vs. 8, 9. welk alles hunne vleeschlyke gerustheid (gene benaauwdheid) uitdrukt; uit welke egter God hen, hoe zeker en besloten zy zig daar in rekenen mogten, verstoten zal, gelyk by tegenstelling van die gerustheid, in het vervolg blykt, Ps. LXXIII. 18—20.

Blad. 86. Psalm LV. 13. *Met zwaarden zynde scherp* GERADEN.

Hier heeft Kiliaan UEd. den zin ingestoken, dien ik niet *raden* konde: en welken tog? Hy verklaart dat woord, zegt UEd. door *incitare*: en wat zegt dat? *Aanzetten*, wetten *scherpen* van messen of zwaarden? nergens vinde ik die betekenis, ook geen voorbeeld daar van door UEd. bygebragt, 't geen hier light hadt mogen geven. *Incitare* zegt, ja, *aanzetten*, maar in den zin van *opwekken*, *aansporen*, enz: en komt dat by *zwaarden* te pas, als of die, door 't *wetten* of *aanzetten*, aangezet of opgewekt werden om te beschadigen of te kwetsen? Die Leenspreuk zou zekerlyk zeer verre gezogt zyn. Nog enigzins mogt dit *raden* of *incitare* plooijen op het Zwaard, Sachar. XIII. 7. dat dus als opgewekt wordt: Zwaard! ontwaak, enz: Maar hier blyft het my, tot klaardere onderrigting, nog een raadsel.

Bladz. 91. Psalm LXXV. 5. *Hy zal daar uit schenken* FYN.

Ook nog bekenne ik niet *fyner* van oordeel geworden te zyn, dan voorhenen, om de kragt van dit woord *fyn* te begrypen. In de betekenisse van *perfecte*; *exacte* vonde ik het in Kiliaan niet, wat ik ook zogte; dog wat

verder zag ik die verklaring gegeven aan 't woord *fyntjes*, 't geen hier nog minder past. *Moerman*, nevens hem aangehaald, bezitte ik niet, dus hadde ik uit hem wel voorbeelden by UEd. gewenscht te vinden. Maar genomen 't zy zo eens! *Fyn* of *fyntjes* betekent ook *perfecte*, *exacte*, *volmaaktlyk*, *naauwkeuriglyk*, enz: hoe plooit dat hier? Zal God daar uit *volmaaktlyk*, *naauwkeuriglyk* ſchenken? wat zegt dat tog? Zonder in 't minſte te ſtorten? ('t zy zonder ſpot gezegt of opgenomen:) Ten boorde vol, zal men mooglyk zeggen; maar dat is weder geen *perfecte*, *exacte*. En vooral kan ik niet zien, hoe dat *fyn* dien zin hebben kan, aan alle die plaatſen, daar ik my aan dat Datheniaanſche *fyn* ſtote: Yder oordele uit de volgende plaatſen, Psalm C. 2. *gemaakt heeft en verworven* FYN. CIV. 4. *diepe dalen*, *ſchoon*, *groen en* FYN. CXXVII. 4. *als jonge Gezellen* FYN. CXXXII. 6. *bewaart in 't Ryke* FYN. CXXXIII. 1. *ziet hoe lieflyk is 't en* FYN. CXL. 3. *ſcherper als ſlangen zeer* FYN. CXLVII. 4. *met droppelen* FYN, *overallen* Ik voor my kan niet zien hoe de zin van *perfecte* en *exacte*, hier te pas komt.

Bladz. 93. Psalm XCIV. 4. *Op dat hy hem niet en* DERF *ſchromen.*

Dit wordt my nog niet verſtaanbaarder, door de omſchryving by UEd. gegeven. Of 'er anderen nu meer doorzigt in zullen hebben, wete ik niet. Dog UEd. ſchynt hier ook een Oordeler, niet alleen van myne woorden, maar ook zelfs van myne *gedagten* (buiten 't welk Datheen immers wel te verſchonen en te plooijen ware) wanneer ik zyne misvattingen, door die van enen vermaarden Dighter, of om rond te ſpreken, vader *Cats*,

Cats, begryplyk poge te maken. Dien hale ik niet zo zeer aan, om hem, met deze gezogte woorden van Datheen, meer dan Datheen zelven, te willen berispen. Neen! ik berispe hier opzettelyk Datheen (en niet *Cats*) om dat hy my hier berispelyk voorkwam. Dit tone ik, door het ongepaste gebruik van het woord *derven*, met het ongepast *beſtaan* van *Cats* te doen begrypen, en verder niet. *Cats* is by my boven allen lof, en de grootſte Dighter dien Nederland ooit gehad heeft, alsmen hem, niet naar zynen lagen ſtyl zal afmeten, maar naar al wat het ware wezen der Dightkunde uitmaakt, dat in hem te ſamen verenigt. Met deze myne aanhalinge had UEd. gevoeglyker Datheens zeggen kunnen verſchoonen en plooijen, met 'er een beſluit uit optemaken: Sprak vader *Cats* dus voor 100 jaren, die van edel en onedel wel verſtaan wordt, zo is vader Datheen, die hier ook zo ſpreekt, klaar en verſtaanbaar, en ſierlyk in tale. Derhalven *tranſeat cum cæteris!*

III. "Dog de berispingen van Datheen gaan ook over „ vele *kleenheden* van geen belang, ter vermeerderinge „ van zyne feilen; zo dat men hem op vele plaatſen „ berispe, om dat men voorgenomen heeft hem te be- „ rispen, gelyk UEd. in 't wezen gelieft te zeggen op „ Bl. 67. 99 en 100.

Wat my belange, in de voorreden van myn werkje geve ik zelf te kennen, dat ik van *ſommige* dingen niet geheel ontveinze, dat alles juist niet van evenveel gewigt zy, en die *kleenheden* zo ſtreng een oordeel over Datheen niet verdienen; en ſtemme ik dat ook nog toe, maar ook te gelyk, dat evenwel die zogenaamde *kleenheden* en *vitteryen* de uitterſte laag- en laſheid ademen,

zo verhevene en Godlyke zaken alsmen opzingt, ten enemale onwaardig.

Zy zyn niet zo zeer aangehaald, om, door zo een uitterlyke vertoning, 't getal van Datheens feilen te vergroten, om hem dus te wanſtaltiger te doen voorkomen. Neen! 't getal der wezentlyke feilen, al ware 't een derde, ja twee derde minder, is groot en gewigtig genoeg, om hem in zyne wangeſtalte te doen kennen, en verwerpelyk te verklaren; zonder dat die kleenheden daar toe behoeven mede te werken.

Dus zyn zy niet aangeroerd, om dat *ik voorgenomen hadde* Datheen te berispen, maar om dat ik hem daarin, min of meer berispelyk vonde; willende, daar ik hem op den voet volgde, niets voorby gaan, dat my dus voorkwam; behalven dat nog veel van my is over 't hoofd gezien, en by nalezing aangetekend, waar door het opgegeven getal, nog wel met een derden deel van grovere of mindere onheblykheid kon vermeerderd worden.

Ik wenschte zelfs veeleer minder in Datheen gevonden te hebben, dan ik vonde; en ſmertte my dat zo ene opeenſtapeling van onguurheden, vonde; die tot ergernisſe in het openbaar blyven gezongen worden; en zou my niets aangenamers geweest zyn, dan wanneer UEd. of iemand anders, teffens eens had gelieven een proeve te nemen, of ook niet vele hoogst aanſtotelyke uitdrukkingen, als b. v. Ps. LX. 5. LXXVIII. 33. enz. uit de tale der Ouden, voor 200 of 300 jaren, door diergelyke woorden of ſpreekwyzen, toen gebruiklyk, hadt konnen verſchoond en geplooid worden. Hier mede zoud UEd. de grootſte klagten over Datheen,

theen kragtloos gemaakt hebben, en der gehele Gemeente enen nog aangenameren dienst gedaan, dan nu, met het verklaren van enige woorden, mindere *kleenheden* en *vitteryen* verſtaanbaar te maken; waar uit de eenvoudige Gemeente, zelfs tegens U Ed. oogmerk, zou mogen beſluiten, gelyk U Ed. ook vreest, als of al die ophef van Datheens berispers niets om 't lyf hadt, en ſlegts op wat bagatellen uitkwamen. Bl. 99.

IV. "Daar men ondertusſchen op zulke *kleenheden* „ ſtaat, ziet men *wezentlyke dingen* over 't hoofd, en „ pasſeert die met ſtilzwygen, leze ik Bl. 78, willende, „ dat men liever Datheens misſlag, dien hy met *vele zy-* „ *ner*, en zelfs *onzer* tydgenoten gemeen heeft, aante- „ kene, als daar is, het verkeerd gebruik van het *Pro-* „ *nomen* U, voor het *Adjectivum* UW.

Zekerlyk! dit betaamde, ook naar myne gedagten. Maar zoude ik dan weder wel gehandeld hebben, naar U Ed. gronden, die hier gelegd worden; willende, dat men Datheen niet terſtond, als kwalyk ſprekende, zal oordelen, naar het *hedendaags* gebruik van ſpreken, maar dat van zynen tyd; en dat Hy, overeenkomſtig *zynen* tyd ſprekende, wel ſprak; en dat men *eene taal uit zyn* (haar) *gebruik*, *en niet uit redenkavelingen*, *moeten opmaken*. Hier op komen de gezegdens uit. Bl. 86.

Nu was immers 't gebruik van de *U* voor *Uw* by *de Ouden*, als *M. Stoke*, *Velthem*, *Houwaart*, *van Haagt*, enz. zeer gemeen; en ook nog by velen *onder ons*, gelyk U Ed. dit beide boven erkent. Spreekt nu Datheen dus, overeenkomſtig *zynen* en *onzen* tyd, zoo mogt immers zyn zeggen, als *welgeſproken*, verſchoond en geplooid worden, wanneer men hem deswegen berispen

 zou.

zou. Of verdiende hy des niet tegenſtaande berisping? Waarom dan ook niet in andere, door U Ed. verſchoonde en geplooide dingen, die wel overeenkwamen *met zynen* tyd, maar *thans* ten enemale onverſtaanbaar zyn? Ik begrype de reden niet.

En moet men ene Taal, uit *haar gebruik, en niet uit redenkavelingen opmaken*, zo verklare ik U Ed. mening niet wel te begrypen; of dat dit, naar het begrip, 't geen ik 'er van make, doorgaande, de deur open zette voor alle verwarringe: want, is het *gebruik* niet op gezonde *redenkavelinge* gegrond, zo lang men die kan aantonen, zo zal elk naar welgevallen ſpreken, en zyne navolgers hebben; 't geen ongelykvormigheid baren moet; daar in tegendeel het *gebruik* der *meesten*, daar 't niet eenparig zyn kan, op gezonde *redenen* gevestigd, den zekerſten grondſlag ener tale legt, immers, myn's oordeels, behoord te leggen.

V. Het verwondert my zelfs eenigzints, dat U Ed. Datheen in dien opzigte niet alleen verdedige, dat hy *wel* en *taalrigtig naar zyne tyd* ſpreke, maar ook in zoverre, dat men in hem *zelf ene netheid en ſieraad van ſpreken* vinde. Hier henen wil U Ed. redenering op

Bladz. 83. Psalm XXXVIII. 14. —— *als ene,*
Die gansch GENE
Sprake nog GEEN *gehoor heeft.*

U Ed. durf wedden, dat hy met het leste *geen*, in tegenſtellinge van het eerſte *gene*, de geſlagten van *ſprake*, en *gehoor*, gepoogd hebbe te onderſcheiden. Wedders zyn krakeelers: Wie zou ons ſcheiden? de Man is dood. Maar 't zy zo eens! dan vervalt hy evenwel, door

door 't betragten dier netheid, in ene andere onſierlykheid, met te zeggen: *Sprake* NOG GEEN *gehoor heeft*; daar 't ſierlyker gezegd was: OF GEEN *gehoor*, om twee *negativen* te vermyden. Dus hadt hy mogen zeggen, naar zynen eigenen, en den ſtyl van zynen tyd: *Sprake of gehoor en heeft.* Hier zoude ik (om van dit ontkennend *En* iet te zeggen) dit *En*, in de betekenisſe van *Niet*, konnen dulden; als zynde, by letterverzet, het oude ontkennend *Ne:* En ſchoon ik overtuigd ben, dat het by de Ouden zeer gemeen is *ne* en *niet*, en dus twee *negativen*, ſamen te voegen, ſchynt my dit egter eer een Taalgebrek (dat immers by de Oudheid ook wel plaats zal gehad hebben) dan ſieraad en taalrigtig, en der naarvolginge waardig. Wat! indien men ook met drie *negativen* ſprake, *niet en niet:* zou men dat ſieraad rekenen? En evenwel 't is in de ſchriften der Ouden niet ongewoon. By *M. Stoke*, Bl. 4, reg. 37, vind men zelfs vier *negativen* in enen adem, in deze woorden:

Ende *nooyt* ſider over een
Ne was Aertsbisſchop *ne geen.*

Dit zy maar eens als een bedenking opgegeven, zonder gerekend te willen worden, de handen ſtoutmoedig aan de eerwaardige Oudheid te willen ſlaan; als gaarne bekennende, dezelve naauwlyks oppervlakkig te kennen, veel min derzelver diepe gronden gepeild te hebben. Schoon ik dan *En* wel afkeure, naar het hedendaags gebruik, in plaatſe van *Niet*, zoude ik 't egter konnen dulden, daar 't in enen ontkennenden zin, zonder *Niet* gebruikt werde; als men welluidenheidshalven zei: *Ik en wil, ik en doe, zal*, enz: Maar niet: *Ik en wil, doe, zal niet.*

Bladz.

Bladz. 85. Psalm XLIX. 7. DEN *Vee gelyk.*

Dit zoude ik zekerlyk in Datheen als geen Taalfieraad van hoogdravenden ftyl gezogt, of vindende, daar voor aangezien hebben. 't Gebruik van den *Dativus* der *Subftantiva* N. G., is my zeer wel bekend; maar ook alleen in zodanige woorden, die met eenen Medeklinker eindigen, die dan ook in zulken gevalle de *e* aannemen; als: *In den Lande, den Beelde zyns Zoons; uit dien hoofde; aan den werke.* Dog dat dit ook plaats hebbe in woorden, die met een Klinker eindigen, daarvan is my geen voorbeeld bekend: Zyn'er, zo vervalt myne aanmerking, en dan geve ik 't op. Ik zogte of ik meerder light mogte krygen uit de plaatfen, door UEd. uit den Here *L. ten Kate* aangehaald, I. D., bl. 137; dog ik vinde daar niets, door toekomen mogelyk van ene fchryf- of druk-feil.

VI. Uit al het gezegde befluite ik dan, dat UEd. wel met redenen betoogd hebbe, dat fommige uitdrukkingen van Datheen door my als feilen aangetekend ftaan, die *ten zynen tyde* als taalrigtig en verftaanbaar *in gebruik* waren, en ik in dezen misgevat hebbe; en erkenne daaromtrend beter van UEd. onderrigt te zyn en geleerd te hebben: Dan *dit* niet zo zeer myn oogmerk zynde, te tonen dat Datheen in *zynen tyde* kwalyk en onverftaanbaar fchreve, als wel overtuigend aan te wyzen, dat alle die gezegdens, fchoon ten zynen tyde goed, *thans verouderd en onverftaanbaar zyn*; en die Beryminge deswegen voor het openbaar Kerkgebruik, ongefchikt en langer onbeftaanbaar zy: En derhalven ene *Psalm-verandering* ten hoogfte nodig en wenschlyk, en de poging om dat te bevorderen, ten hoog-

hoogſte betamelyk zy: waarin ik UEd. ten Medeſtemmer hebbe, die zelf myn *oogmerk en manier* van uitvoeringe, zelfs verwaardigt als prysbaar te verklaren: Bl. 100.

"Ondertusſchen kan ik hier mede niet wel vereffenen, dat deze myne handelwyze de regte niet zy, „ maar meer kwaads dan goeds doe, om verandering „ in het openbaar Psalmgezang te erlangen, gelyk ik „ leze Bl. 99; wyl men dus den Eenvoudigen bevestigt in de gedagten, dat, alles wat tegens Datheen „ wordt ingebragt, alleen in enige kleenheden, en niets „ waardige vitteryen beſta, en ene verandering dus zo „ nodig niet zy. Bl. 67. want dat UEd. hier alleen het oog op de *Datheniana* en niet op myn werkje te gelyk hebben zoudt, kan ik, uit het verband van UEd. redeneringen te dier plaatſen, niet zien; gelyk ook niet *wat* en *hoe* men 't berispelyke van Datheen anders zoude moeten of konnen aantonen, indien anders het aantonen van zyne feilen geoorloofd en nodig zy, om een ander en beter Psalmgezang in Gods Kerke te bevorderen, gelyk UEd. egter toeſtaat.

Dus zou 't by my eer bedenkelyk vallen, of UEd[s]. Opſtel ('t geen my voor my zelven ten hoogſte aangenaam is, even daarom, om dat ik, wederſproken, daar door tot nader onderzoek en kennis veler dingen gebragt ben) wel zo zeer tot dat heilzaam oogwit geſchikt zy, en daaraan niet veelëer enig hinder zou konnen toebrengen; of 't niet wel nadenken baren mogte, niet alleen by de eenvoudige Gemeente, maar zelfs by yverige Voorſtanders, is 't niet van Datheen, ten minſten van 't oud Kerkgebruik, hoe gebrekkig 't ook zyn moge:

 en

en juist wel in deze omſtandigheid, dat de aandagt veler Kerkvergaderingen thans zo zeer op dit ſtuk gevestigd is, die in hunnen yver mogten vertragen, of anderen doen vertragen met voorwendinge: dat over het verſtaanbare, wel of kwalyk gezegde van Datheen, in openbaren geſchrifte voor en tegen, geredentwist worde, zonder ons juist oogmerk daarby te zien; of willens voorby ziende, minder kundigen of eenvoudigen, met dien ſchonen ſchyn zullen zoeken te mompen, als of nergens anders dan hier over, klagte tegens Datheen opgevat ware, en dat nog op zeer zwakke gronden:

Ten ware lieden, die ogen in 't hoofd hebben, uit UEd. Aanmerkingen gunſtiger beſluit zullen opmaken, voor de noodzakelyheid der Psalmveranderinge; ziende, dat men zig zo vele moeite moete geven, om het thans *verouderde* en *onverſtaanbare* uit de oude beſchimmelde tale op te helderen en verſtaanbaar te maken, niet alleen voor het Gemeen, maar zelfs voor vele in andere talen en wetenſchappen doorzulte mannen, maar die in de oude Vaderlandſche tale blind zyn. Of indien der Kerke zo veel heils niet gebeuren mogte, dat dat onverſtaanbare van Datheen, voor beter psalmgezang uitgewisſeld wierde, en Datheen ten Kerkgebruike altoos blyven mogte; kan elk niet anders dan yverig wenſchen, dat op dien voet, als van UEd. hier ondernomen is, voort mogte gegaan worden, om al het onverſtaanbare van Datheen, van psalm tot psalm, uit de oude ſchryvers te verklaren en op te helderen; en die verklaringen voortaan, by de psalmen op den rand gedrukt mogten worden (gelyk zo de Heer Alkemade *M. Stoke*, en Le Long *L. v. Velthem*, Nederlandsch leren

ren ſpreken naar den *tegenwoordigen tyd*) op dat zo Leraren, by 't afgeven der psalmen, weten mogten, wat zy der Gemeente, te zingen, in den mond leggen; en deze verſtaan leren, wat zy zingen zullen, om, naar het oogmerk van den Christelyken Godsdienst, met verſtand te konnen zingen

Dit is 't, Myn Heer! 't geen ik nodig agtte, op UEd. Aanmerkingen op myn werkje, in het vriendelyke, te antwoorden; alleenlyk ter nadere en bedaarde overweginge, zo van UEd. als van het Gemeen, aan 't welk UEd. nader onderzoek is medegedeeld; latende het oordeel van 't zelve, aan UEd. en yders beſcheidenheid over, dien het in handen vallen mogte. By het gezegde voortaan denkende te berusten, betuige ik voorts, dat, ſchoon ik de Eer niet hebbe van UEd. by Name of Perſoon te kennen, nogtans met ware agtinge voor UEd. Taal- en Dightlievende kundigheid, en yver om die ten gemenen nutte, in het helpen toerusten van dit Maandelyksch werkje, te beſteden, my onderſchryve

MYN HEER!

VERE, den
25. *July*, 1759.

Uwer Eds. D. W. Dienaar,

A. ANDRIESSEN, Jak: z.

455

H